

■ SLUŽBENE

VIJESTI

HRVATSKE BISKUPSKE KONFERENCIJE

GODIŠTE XXI. ■ ZAGREB 2022.

BROJ 2 (32)

DOKUMENTI

POSJET DRŽAVNOG TAJNIKA

SVETE STOLICE HRVATSKOJ

PORUKE · IZJAVE · PISMA

PRIOPĆENJA

VIJESTI

SLUŽBENE VIJESTI
HRVATSKE BISKUPSKE
KONFERENCIJE

BROJ 2 (32)

GODIŠTE XXI.
ZAGREB 2022.

SADRŽAJ

DOKUMENTI

Vijeće HBK-a za život i obitelj: »Ususret svima bez iznimke« (AL 309).....	3
--	---

POSJET DRŽAVNOG TAJNIKA SVETE STOLICE HRVATSKOJ

Državni tajnik Svete Stolicke kardinal Pietro Parolin u Hrvatskoj.....	8
Pozdrav predsjednika HBK-a zadarskoga nadbiskupa Želimira Puljića državnom tajniku Svete Stolicke kardinalu Pietru Parolinu.....	9
Pozdrav državnog tajnika Svete Stolicke kardinala Pietra Parolina hrvatskim biskupima.....	10
Pozdravni govor kardinala Josipa Bozanića na euharistijskom slavlju koje je predvodio državni tajnik Svete Stolicke kardinal Pietro Parolin	11
Homilija državnog tajnika Svete Stolicke kardinala Pietra Parolina.....	12
Govor državnog tajnika Svete Stolicke kardinala Pietra Parolina u Apostolskoj nuncijaturi u povodu Papinoga dana.....	14
Govor predsjednika Hrvatskoga sabora Gordana Jandrokovića u povodu posjeta državnog tajnika Svete Stolicke kardinala Pietra Parolina.....	16
Govor državnog tajnika Svete Stolicke kardinala Pietra Parolina u Hrvatskom saboru.....	17
Intervju državnog tajnika Svete Stolicke kardinala Pietra Parolina hrvatskim medijima.....	21

PORUKE • IZJAVE • PISMA

Poruka svetoga oca Franje za 59. svjetski dan molitve za zvanja	26
Poruka svetoga oca Franje za 108. svjetski dan selilaca i izbjeglica	28
Poruka svetoga oca Franje za 2. svjetski dan djedova, baka i starijih osoba	29
Poruka svetoga oca Franje za 6. svjetski dan siromaha.....	31
Poruka svetoga oca Franje za Svjetski dan molitve za skrb o stvorenom svijetu	35
Poruka svetoga oca Franje za 37. svjetski dan mladih 2022. – 2023. godine.....	37
Poruka svetoga oca Franje za 56. svjetski dan mira.....	40
Božićna poruka svetoga oca Franje i blagoslov <i>Urbi et orbi</i>	42
Poruka predsjednika Vijeća HBK-a za sjemeništa i duhovna zvanja za nedjelju Dobrog Pastira	43
Poruka predsjednika Vijeća HBK-a za katehizaciju i novu evangelizaciju na početku školske i katehetske godine 2022./2023.: <i>Nova evangelizacija za novo vrijeme</i>	44
Poruka predsjednika Odbora HBK-a za pastoral pomoraca pomorcima i ribarima u povodu blagdana sv. Nikole 2022. godine.....	46
Poruka i čestitka za Međunarodni dan osoba s invaliditetom 2022. godine.....	47
Poruka predsjednika Hrvatskoga Caritasa za Nedjelju Caritasa: <i>Pratit će ih radost i veselje (usp. Iz 35,10)</i>	48
Izjava Europske konferencije Komisijâ pravda i mir: <i>Istina i pravda – stupovi poslijeratne pravde</i>	49

PRIOPĆENJA

Priopćenje sa 65. zasjedanja Sabora HBK-a.....	51
--	----

IZDAJE

HRVATSKA BISKUPSKA
KONFERENCIJA

Ksaverska cesta 12A

Tel. 01 5635 001

e-mail: info@hbk.hr

UREDNIK

KRUNOSLAV NOVAK

GRAFIČKA PRIPREMA

SINIŠA KOLAR, HILP

TISAK

DENONA, ZAGREB

ISSN 1332-2354

Priopćenje s izvanrednog zasjedanja Sabora HBK-a, 9. lipnja 2022. godine.....	52
Priopćenje sa susreta članova HBK-a s redovničkim poglavaricama i poglavarima, 8. lipnja 2022. godine.....	53
Priopćenje s redovitoga polugodišnjega sastanka predstavnika HBK-a i Vlade RH, 10. svibnja 2022. godine.....	53
Priopćenje s redovitoga polugodišnjeg sastanka predstavnika HBK-a i Vlade RH, 28. studenoga 2022. godine.....	54
Priopćenje sa susreta Biskupske komisije HBK-a za ekumenizam s episkopom Jovanom.....	55
Priopćenje s redovite sjednice Vijeća HBK-a za nauk vjere.....	56
Priopćenje sa sjednice Povjerenstva HBK-a za zaštitu maloljetnika i ranjivih osoba.....	56
Priopćenje sa sastanka povjerenika za pastoral braka i obitelji i sjednice Vijeća HBK-a za život i obitelj	57
Priopćenje sa sjednice Odbora HBK-a za odnose sa Židovima i muslimanima.....	58
Priopćenje sa sastanka Odbora HBK-a za mlade.....	59
Priopćenje sa sjednice Pododbora za osobe s invaliditetom pri Vijeću HBK-a za laike i sastanka s predstavnicima udruga i zaklada uoči Međunarodnoga dana osoba s invaliditetom.....	59
Priopćenje sa sjednice Povjerenstva za trajnu formaciju djelatnika katoličkih škola.....	60
Priopćenje sa sjednice Povjerenstva HBK-a za zaštitu maloljetnika i ranjivih osoba.....	61

VIJESTI

Biskupsko ređenje mons. Milana Zgrablića	62
Mons. Dražen Kutleša preuzeo službu splitsko-makarskog nadbiskupa.....	63
Mons. Mate Uzinić preuzeo službu riječkog nadbiskupa.....	64
Susret generalnih tajnika europskih biskupskih konferencija u Zagrebu.....	64
Dan hrvatskih mučenika na Udbini.....	65
Konferencija za novinare na kraju 65. zasjedanja Sabora HBK-a.....	66
11. susret hrvatske katoličke mladeži u Bjelovaru.....	67
Predstavljanje knjige nadbiskupa Želimira Puljića	
<i>Biskupska konferencija. Kolegijalnost i zajedništvo s općom i partikularnom Crkvom</i>	68
Čestitka predsjednika HBK-a hrvatskim nogometnim reprezentativcima.....	69
Sućut predsjednika HBK-a u povodu smrti pape emeritusa Benedikta XVI.....	69
Sastanak biskupa Škvorčevića i ministra Fuchsa	70
Izjava za medije Tiskovnog ureda HBK-a o rezultatima popisa stanovništva.....	70
Predstavljanje knjige – zbornika <i>Fratelli tutti – poziv na socijalno prijateljstvo i sveopće bratstvo</i>	71
Državno natjecanje iz vjeronauka u Zadru	71
Konferencija za novinare u povodu Međunarodnog dana osoba s invaliditetom 2022. godine.....	72
Izlet djelatnika HBK-a na Krk.....	73
Stručni skup za tajnike katoličkih škola.....	73
Susret trajne formacije ravnatelja i stručnih službi katoličkih škola.....	74

DOKUMENTI

VIJEĆE HBK-A ZA ŽIVOT I OBITELJ »USUSRET SVIMA BEZ IZNIMKE« (AL 309)

Smjernice svećenicima i crkvenim zajednicama u primjeni VIII. poglavlja
postsinodske apostolske pobudnice pape Franje *Amoris lætitia*

Uvod

Papa Franjo je 19. ožujka 2021. godine, na petu obljetnicu objave postsinodske apostolske pobudnice *Amoris lætitia* o ljubavi u obitelji, proglasio Godinu obitelji *Amoris lætitia*.

Već u prvoj godini od izdavanja toga dokumenta, različite biskupske konferencije diljem svijeta napisale su smjernice za pastoralnu primjenu uputa iznesenih u VIII. poglavlju *Amoris lætitia* naslovljenom *Pratiti, razlučivati i integrirati slabosti*. Riječ je, među ostalim, o razlučivanju mogućnosti integracije i pristupa sakramentima »nekih razvedenih koji žive u novome braku«. Ovom prigodom, uz Godinu obitelji *Amoris lætitia* koja upravo završava Desetim svjetskim susretom obitelji koji se odvija u Rimu pod geslom *Obiteljska ljubav: poziv i put svetosti*, i Vijeće HBK-a za život i obitelj želi uputiti pismo svećenicima, djelatnicima i djelatnicama u pastoralu obitelji, obiteljima i svim vjernicima.

Cjelokupna pobudnica ističe uzvišenost bračne ljubavi. Ona nipošto ne razvodnjava evanđelje (AL 311), niti umanjuje njegove zahtjeve (AL 301), niti odstupa od visokoga ideala braka i obitelji kojemu je slika veza između Krista i Crkve (AL 292). Takav uzor i ideal u svim pastoralnim aktivnostima postavlja zahtjev pred Crkvu da i ona, premda je grešna ljubljena je od Krista, isto tako bude pažljiva i brižna i da ljubi svoju grešnu, slabu i bolesnu djecu, da bude osjetljiva za sve ljudske sudbine i »egzistencijalne periferije« (AL 312), da njezin rad bude sličan radu »poljske bolnice« (AL 291) za sve ranjene i oboljele. U dokumentu nema govora o relativiziranju nerazrješivosti

sakramenta braka, ili tome da bi se, primjerice, »nagrađivali« držanjem vjeronauka, propovijedanjem ili nekim drugim službama u Crkvi oni koji se »razmeću objektivnim grijehom« (AL 297).

S druge strane, pobudnica traži od pastirâ, biskupa, svećenikâ i pastoralnih djelatnika da prema vjernicima koji žive u »neredovitim« situacijama ne budu »zatvorena srca« skrivajući se »čak iza crkvenoga učenja«, da se na njih ne nabacuju čudorednim zakonima kao kamenjem, da »teške slučajeve i ranjene obitelji« ne sude »s visoka i površno« (AL 305).

Papa Franjo u tom dokumentu traži da se između dviju dominantnih logika koje su tijekom povijesti prevladavale u Crkvi, marginalizacije i reintegracije (AL 296), pastoralni djelatnici nedvosmisleno odluče za pratnju i integraciju, odnosno da pastiri integriraju u crkvenu zajednicu svoju »najslabiju djecu obilježenu izgubljenom i ranjenom ljubavlju« (AL 291), one koji su rastavljeni i opet »sklopili građansku ženidbu«, one koji »žive neobavezna životna zajedništva« (AL 293), one koji su iz raznih razloga u napuklim, razorenim odnosima ili pate od ostavljenosti i marginalizacije.

Smjernice za primjenu VIII. poglavlja *Amoris lætitia*

Amoris lætitia u pastoralu braka suočenom s izazovima vremena u kojem živimo, ističe dvije zadaće pastirâ: »promicanje kršćanske ženidbe« i »razlučivanje situacija mnogih koji ne žive tu stvarnost« (AL 293). Ne zanemarujući niti relativizirajući ideal kršćanske ženidbe i obitelji sazdane na njoj, Crkva je pozvana suočavati

se sa svakom dramom ljudske nesavršenosti i grešnosti, i s ljubavlju pristupati onima koji sudjeluju u njezinu životu na nepotpun način, prepoznajući da Božja milost djeluje i u njihovu životu dajući im hrabrost da čine dobro, da se s ljubavlju brinu jedno za drugo i budu u službi zajednice s kojom žive (AL 291, 307). Pastoral osoba u »neredovitim« bračnim i obiteljskim situacijama moguće je samo ako postoji spremnost napuštanja pastoralne rutine te osmišljavanja i usvajanja novih pastoralnih pristupa. Glede toga, potrebne su formacija i edukacija svećenikâ i drugih pastoralnih djelatnika, koje će im u tome pomoći. Ovdje donosimo četiri koraka pastoralnoga djelovanja kada je riječ o pastoralu vjernikâ koji ne žive kršćanski ideal ženidbe.

Prvi korak: Prihvaćanje

Svećenici i drugi pastoralni djelatnici dužni su susretati sve osobe u njihovim realnim životnim situacijama i činiti sve što se može kako bi im se pomoglo živjeti u Božjoj blizini i rasti u odnosu s Njime (AL 291, 293, 296-298). To se, u ovom kontekstu, posebice odnosi na osobe koje žive u »neredovitim« situacijama:

- a) vjernici koji žive samo u građanskom braku;
- b) vjernici koji žive u činjeničnim zajednicama, »neobaveznim životnim zajedništvima« (AL 293-294);
- c) vjernici koji su se, nakon građanske rastave, razišli od bračnog partnera s kojim su bili sklopili kanonski brak, te koji su ponovno ušli u drugi građanski brak.

Pastoralni djelatnici i svi članovi Crkve moraju se truditi da se te osobe ne osjećaju osuđenima i napuštenima od zajednice zbog svoje situacije, iz čega proizlazi zahtjev da u svom pastoralnom djelovanju napravimo iskorak prema takvim vjernicima. Pozvani smo, služeći se pastoralnom razboritošću i kreativnošću, pokazati im otvorena vrata Crkve. U prvom redu treba ih uputiti na osobu – svećenika ili laika – koja je spremna razgovarati s njima o njihovoj situaciji i savjetovati ih. Kada je riječ o vjernicima koji su se, nakon građanske rastave, razišli od bračnog partnera s kojim su bili sklopili kanonski brak, te koji su ponovno ušli u drugi građanski brak, potrebno je preispitati kako su se ophodili s djecom u vrijeme teškoća u prvome braku, koliko su se trudili oko pomirenja, kakva je situacija kod napuštenoga bračnog druga, te koje su posljedice novoga civilnoga braka za ostatak obitelji i zajednicu vjernika (AL 300). Također, potrebno ih je upućivati na različite programe u župnoj zajednici, koja ne nudi samo »servis« sakramenata, nego i osmišljava različite načine kako bi svima, pa i njima, mogla ponuditi živ hod prema i s Gospodinom.

Redovit pastoral treba poslužiti kao određena platforma koja pruža različite trenutke kako bi se približili ljudima. Redovita prilika da bi se pristupilo parovima koji su razvedeni ili žive u suživotu jest putem sakramenata njihove djece: kada traže krštenje za svoje dijete, prigodom pripreme za prvu pričest ili krizmu, i mnoge druge. Ovaj prvi susret ima evangelizacijsku nakanu i treba na prvu omogućiti pozitivno i srdačno ozračje kako bi kasnije moglo nastupiti vrijeme praćenja.

Potrebno je pozitivno vrednovati konstruktivne elemente u situacijama koje ne odgovaraju idealu kršćanskog braka (AL 292). U svakom ljudskom životu, pa i u životima osoba u zajednicama koje ne odgovaraju idealu kršćanskoga braka, postoje pozitivni elementi koje je prijeko potrebno prepoznati i vrednovati. Tako se osobama koje žive u tzv. neredovitim situacijama treba pristupiti u osobnom susretu i razgovoru, pažljivo osluškujući i upoznavajući se s njihovom životnim teškoćama i okolnostima, prepoznajući različite moguće pozitivne elemente poput vjernosti, služenja, spremnosti na žrtvovanje, predanosti, odgovornosti prema drugome, ustrajnosti u kušnjama i slično. Upravo su ti elementi polazni čimbenici za prepoznavanje i otkrivanje ideala kršćanske ženidbe, putem ljubavi Krista i Crkve.

Drugi korak: Praćenje

Dok se upoznajemo s konkretnim životnim okolnostima takvih osoba, važno je imati na umu da ne mogu svi na isti način, a katkad zbog različitih životnih objektivnih okolnosti niti u istoj mjeri, ostvariti ideal kršćanskoga bračnog i obiteljskog života. Takve osobe je potrebno duhovno voditi kroz situaciju u kojoj se nalaze i savjetovati ih u skladu s naukom i biskupovim smjernicama (AL 300). Važno je svakome pomoći da pronade vlastit način sudjelovanja u crkvenoj zajednici i tako iskusi »nezasluženo, bezuvjetno i besplatno« milosrđe (AL 297).

Pravo praćenje osoba jest korak u kojem par prihvaća prijedlog u kojem im se predlaže preispitivanje istinitosti njihove situacije, gdje će se također preispitivati njihove pojedine različite situacije (AL 298). Potrebno je u ovom prvom koraku stvoriti itinerar, a ne odmah rješavati situaciju. To je zato što će taj itinerar služiti kao mjesto prihvaćanja i življenja vjere unatoč situaciji (koja u određenim slučajevima neće biti riješena jednolično).

Stoga svako naše pastoralno nastojanje neophodno treba imati glavni naglasak na temeljnom navještanju evanđelja, na *kerygmi*, za poticanje i obnovu osobnoga susreta sa živim Isusom Kristom (AL 58). Takvo pastoralno nastojanje vodi do postupnoga napretka

na putu zrelosti, te oko dijaloga i rasta u zajedništvu (AL 295, 308).

Pastoralna pratnja vježba je »puta ljubavi« (*via caritatis*). Ona je poziv na nasljedovanje »Isusova puta: milosrđa i integracije« (AL 296). Ovaj hod iziskuje pastoralnu ljubav svećenika koji prima svakoga, sluša ga s pozornošću i iskazuje mu majčinsko lice Crkve, i koji uvijek s pažnjom pozitivno vrednuje njegovu namjeru staviti svoj život pod svjetlo evanđelja i činiti djela ljubavi (AL 306).

Treći korak: Razlučivanje

U cjelokupnom pastoralnom djelovanju prijeko je potrebno neprestano se truditi oko stvaranja, održavanja i unapređenja pastoralnoga konteksta u kojemu je milosrdna ljubav temeljan kriterij razlučivanja (AL 312). Ona je najviša, središnja i konačna vrednota i istina evanđelja (usp. AL 311). Ona je i najviša i konačna istina bračnog i obiteljskog života. Upravo je ona i temeljan i ključan poticaj napretka u zrelosti kršćanskoga života, i to svakoga kršćanskoga života. Ta zrelost konačan cilj ima u urastanju u život Božje ljubavi.

Zadaća je pastira ne samo promicanje kršćanske ženidbe, nego i razlučivanje situacija mnogih koji ne žive tu stvarnost (AL 293). U situacijama u kojima ljudi žive u zajednici bez sakramenta ženidbe, potrebno je pristupiti konstruktivno, vodeći se »zakonom postupnosti« (*Familiaris consortio* 34) kojeg je predlagao sveti Ivan Pavao II., imajući u vidu sposobnost pojedinca u razumijevanju, cijenjenju i postupnom provođenju u djelo zahtjeva zakona.

1. U cjelokupnom pastoralnom odnosu prema osobama u tzv. neredovitim situacijama, pa i kada put praćenja sigurno ne vodi slavlju sakramenata, neophodno je biti osobito pozoran na složenost objektivnih životnih okolnosti koje konkretne osobe mogu uvjetovati privremeno ili trajno. Važno je uočavati intenzitet i stupnjeve takvih uvjetovanosti, kako bi razlučivanje bilo što realnije i prihvatljivije (AL 296, 300, 303). Također je potrebno izbjegavati prosudbe koje zanemaruju složenosti različitih okolnosti, te obratiti pozornost na način na koji osobe proživljavaju okolnosti (AL 296). Iznimno je važno ne stavljati njihove situacije u zadane okvire ne ostavljajući prostora za odgovarajuće osobno i pastoralno razlučivanje. Crkva prepoznaje situacije u kojima rastavljene osobe koje su sklopile nov brak iz teških razloga kao što su, primjerice, odgoj djece, nisu u mogućnosti ispuniti obvezu rastave (AL 298). Njih je potrebno u što većoj mjeri uklopiti u kršćansku zajednicu izbjegavajući pritom svaki povod sablazni. Oni su kršćani, naša braća i sestre, te Duh Sveti i na njih izlijeva svoje darove (AL 299).

Ovaj pristup preispitivanja i prosudbe neredovitih situacija mora uključiti i brigu o slabosti i ranjenosti osoba, te iznad svega poteškoće koje osobe moraju proći da bi došle do upoznavanja evanđeoske ljubavi. Ovaj način praćenja trebao bi dovesti do logike oprastanja (AL 242) u kojoj se mogu predložiti različiti koraci kako bi se pročistila istina određene situacije:

- priznati pogreške u odnosu na isključivost i jedinstvo, na vjernost u sakramentu braka;
- priznati bol i patnju uzrokovanu određenim ponašanjem;
- ako je bila, priznati i počinjenu sablazan prema bivšem suprugu/supruzi ili prema djeci;
- voditi ih do raspoloživosti za eventualnim ispravljanjem pogrešaka prema bivšem suprugu ili bivšoj supruzi;
- priznati sakramentalnu božansku prisutnost u prethodnoj bračnoj vezi.

2. Osobito opasno nastojanje, često uočljivo u svim porama pastora, jest ono za traženjem jednostavnih pastoralnih recepata za postupanje u konkretnim situacijama (AL 298). To je osobito opasno u ovom području. Pa i kada je jasno da put razlučivanja konkretne osobe ne vodi slavlju sakramenata, neophodno je proces djelovanja oko njihova mogućega kršćanskoga sazrijevanja shvaćati i ostvarivati kao složeni konstruktivni proces koji uvijek izmiče okvirima receptologijâ. Praćenje i trud oko kršćanskoga sazrijevanja drugoga uvijek je dinamičan proces napretka koji zahtijeva trajno kreativno zauzimanje.

3. One koji žive samo u građanskim brakovima ili koji žive u tzv. činjeničnim zajednicama potrebno je, prikladnim pastoralnim razlučivanjem, na stupnjeviti način poticati u napretku prema sakramentu kršćanske ženidbe (AL 292, 294).

4. One čiju situaciju više nije moguće bitno izmijeniti, Crkva ne smije odbaciti, nego je pozvana pomagati im da postignu moguću puninu Božjeg nauma u njihovom konkretnom slučaju (AL 297). To uvijek uključuje poticanje na sve predanije življenje i jačanje kreposti koje proizlaze iz služenja i ljubavi prema Bogu i bližnjemu.

5. Kada posebne okolnosti para čine mogućim, osobito kada su oboje kršćani u hodu vjere, može se predložiti opredjeljenje za život u uzdržljivosti. *Amoris laetitia* ne zanemaruje teškoću takvoga izbora (usp. bilješka 329) i ostavlja otvorenu mogućnost pristupa sakramentu pomirenja kada se pogriješi u tom opredjeljenju (usp. bilješka 364, prema naučavanju Ivana Pavla II. kardinalu W. Baumu, od 22. ožujka 1996.).

6. U drugim složenijim okolnostima i kada se nije dobilo proglašenje ništavnosti, prije spomenut izbor

mogao bi biti *de facto* neizvediv. Ipak, uvijek je moguć hod razlučivanja. Ono što je predloženo jest *razlučivanje* koje, na primjeren način, razlikuje slučaj po slučaj. Primjerice, osobitu opreznost zahtijeva »novi brak koji proizlazi iz nedavnog razvoda« ili »situacija osobe koja je uporno propuštala ispunjavati svoje obiteljske obaveze« (AL 298). Ovo vrijedi i kada se primijeti vrsta opravdanja ili hvalisanja vlastitom situacijom »kao da je to dio kršćanskog ideala« (AL 297). U takvim težim slučajevima, pastiri trebaju pratiti sa strpljivošću tražeći kakav hod integracije (AL 297, 299).

7. Razlučivanje se ne smije prekinuti, jer »je dinamično i treba ostati uvijek otvoreno novim etapama rasta i novim odlukama koje omogućuju potpunije ostvarivanje ideala« (AL 303), prema »zakonu postupnosti« i uzdajući se u pomoć milosti.

8. Iznimno je značajno u cijelome procesu razlučivanja takozvanih neredovitih situacija osobama pomagati, kako nikada ne bi odustale od nastojanja trajnoga rasta i napretka prema višim oblicima kršćanske zrelosti, bez obzira na ograničavajuće okolnosti (AL 303, 305).

Četvrti korak: Uključivanje u crkvenu zajednicu

Ovaj hod ne vodi u svim slučajevima neophodno sakramentima, već može upućivati k drugim načinima integracije u život Crkve: većoj prisutnosti u zajednici, sudjelovanju u molitvenim zajednicama ili angažiranju u različitim crkvenim službama, u karitativnom zalaganju, itd. Konačan cilj je, zapravo, integracija u puninu života s Kristom. U tom smislu *Amoris laetitia* potiče da se razvije »pastoral bračne veze«, a ne toliko »duhovnost bračne veze« (usp. AL 315). Taj pastoral bračne veze treba sadržavati sve vidove bračnoga pastoralnoga: priprema osobe za brak; pratnja rasta u prvim godinama bračnog života; pratnja parova koji imaju poteškoća; i pratnja onih koji su u »neredovitim« situacijama, tražeći mogućnosti da i oni koji se nalaze u »neredovitim« situacijama mogu naći pristup u puno zajedništvo Crkve.

Kao jedno od temeljnih polazišta ukupnoga djelovanja s osobama u tzv. neredovitim situacijama, neophodno je prihvatiti nastojanje oko integracije svih, barem u određenoj mjeri, u crkveni život i služenje. Ta se logika ne tiče samo pitanja mogućega pristupa sakramentima, već cjelokupnog odnosa prema osobama i njihovoj usmjerenosti prema životu Crkve. Sve osobe u tzv. neredovitim situacijama pozvane su sudjelovati u životu zajednice, te u njoj ostvarivati za njih prihvatljive službe.

One osobe koje se namjerno i svjesno razmeću životnim oblicima protivnim kršćanskom idealu, trebaju se prvo vratiti ponovnom slušanju *kerygme* i pozivu na obraćenje, ali i one do neke mjere mogu sudjelovati u životu i služenju zajednice (AL 297; 299).

Pristup sakramentima u pojedinim slučajevima (AL 305, *Evangelii gaudium* 44).

a) Ovaj korak odnosi se na pojedinačne i specifične situacije osoba koje, na temelju osobnoga i zajedničkoga razlučivanja sa svećenikom ili drugim pastoralnim povjerenikom, dođu do moralne sigurnosti da u njihovoj objektivno neredovitoj situaciji mogu pristupiti sakramentima pomirenja i euharistije. Proces razlučivanja u ovim slučajevima uključuje prepoznavanje postoji li ili u bitnome ne postoji subjektivna krivnja osobe koja bi je sprečavala u životu milosti, pa i u pristupu sakramentima. Ako se dođe do spoznaje da, u konkretnom slučaju, postoje ograničenosti koje umanjuju odgovornost i krivnju (usp. AL 301-302), osobito kada osoba smatra da bi pala u neku drugu slabost prouzrokujući štetu djeci iz novoga braka, *Amoris laetitia* otvara mogućnost pristupa sakramentima pomirenja i euharistije (usp. bilješka 336 i 351). Oni na svoj način pomažu osobi nastaviti sazrijevati i rasti snagom milosti (usp. *Kriteriji biskupa Buenos Airesa* br. 6, u *Acta Apostolicæ Sedis* 11/2016). Zbog toga Papa upozorava svećenike da »ispovjedaonica nije soba za mučenje, nego mjesto susreta s Gospodinovim milosrđem« (AL, bilješka 351; EG 44), te da »euharistija, premda predstavlja puninu sakramentalnog života, nije nagrada za savršene, nego velikodušan lijek i hrana za slabe« (EG 47).

b) U iznimnim slučajevima može biti prikladno da pristup sakramentima bude na povjerljiv [tajan] način, osobito kada bi se predvidjele konfliktne situacije. Ipak, istodobno se ne smije izostaviti pratiti zajednicu kako bi rasla u duhu razumijevanja i prihvaćanja, te da to ne unese zbunjenost u naučavanje Crkve o nerazrješivosti braka. Zajednica je oruđe milosrđa, koje je »nezaslužno, bezuvjetno i besplatno« (AL 297).

c) Treba se, međutim, izbjegavati shvaćati tu mogućnost kao slobodan pristup sakramentima ili kao da bi bila opravdana u bilo kojoj situaciji. Ovaj se kriterij ne smije shvaćati preširoko i olako. Ne bi se trebalo govoriti o »dozvoli« pristupa sakramentima, nego »o procesu razlučivanja u pratnji pastira«. Riječ je o »osobnom i pastoralnom« razlučivanju (AL 300).

Papa Franjo postsinodskim dokumentom *Amoris laetitia* o ljubavi u obitelji želi da cijela Crkva, svaki pojedinik vjernik, a osobito pastiri, biskupi i svećenici, postanu nositelji Božjega milosrđa. Nastavljajući se izričito na svoju programsku pobudnicu *Evangelii gaudium*, papa Franjo smatra da je u svakom crkvenom djelovanju, pa tako i u pastoralu braka i obitelji, osnovan kriterij milosrđa. Crkva nije »carinarnica milosti«, a svećenici »kontrolori milosti«, nego je Crkva »Očev dom, gdje ima mjesta za svakoga s njegovim tegobnim životom« (EG 47, AL 310).

Umjesto »hladnoga birokratskog morala« (AL 312) dužni smo poći ususret svojoj slaboj i grešnoj braći i sestrama »bez iznimke« (AL 309), prihvatiti ih, pratiti i uključiti u Kristovu zajednicu.

*U Rimu, na svetkovinu Presvetoga Srca Isusova,
24. lipnja 2022. godine*

✠ Mate Uzinić
riječki nadbiskup koađutor
i predsjednik Vijeća HBK-a za život i obitelj

Zrinka Gregov
tajnica Vijeća HBK-a za život i obitelj

POSJET DRŽAVNOG TAJNIKA SVETE STOLICE HRVATSKOJ

DRŽAVNI TAJNIK SVETE STOLICE KARDINAL PIETRO PAROLIN U HRVATSKOJ

Državni tajnik Svete Stolice kardinal Pietro Parolin posjetio je Hrvatsku od 10. do 12. svibnja 2022. godine na poziv Hrvatske biskupske konferencije u povodu 25. obljetnice ratifikacije triju Ugovora između Svete Stolice i Republike Hrvatske te 30. obljetnice priznanja Republike Hrvatske. Državni tajnik Svete Stolice kardinal Pietro Parolin sletio je u utorak 10. svibnja 2022. u večernjim satima u Međunarodnu zračnu luku *Franjo Tuđman* u Zagrebu. Dočekali su ga apostolski nuncij u Republici Hrvatskoj nadbiskup Giorgio Lingua, predsjednik Hrvatske biskupske konferencije zadarski nadbiskup Želimir Puljić, zagrebački nadbiskup kardinal Josip Bozanić, generalni tajnik Hrvatske biskupske konferencije vlč. Krunoslav Novak te posebni savjetnik za vanjsku politiku hrvatskoga premijera Mate Granić.

Prvi od službenih susreta u srijedu, 11. svibnja 2022., kardinal Parolin imao je s hrvatskim biskupima u sjedištu HBK-a na zagrebačkom Ksaveru, gdje je stigao u pratnji apostolskog nuncija u Republici Hrvatskoj nadbiskupa Giorgia Lingue, tajnika Apostolske nuncijature mons. Alfreda D'Souse te službenika Državnog tajništva Svete Stolice mons. Stanisława Blachowiaka. Dočekali su ga predsjednik HBK-a zadarski nadbiskup Želimir Puljić, generalni tajnik HBK-a vlč. Krunoslav Novak i glasnogovornik HBK-a Zvonimir Anić.

Prije susreta s biskupima kardinal Parolin kratko se susreo s djelatnicima ureda i ustanova HBK-a, pozdravivši svakoga pojedinačno, a oni su ga pritom zamolili da prenese njihove pozdrave papi Franji. Zatim se susreo s biskupima u dvorani gdje inače održavaju zasjedanja. Riječi pozdrava uputio mu je predsjednik HBK-a mons. Puljić. Kardinal Parolin uzvratio je pozdravom i zahvalom na pozivu.

Tijekom poslijepodneva kardinal Parolin dao je intervju za šest hrvatskih medija: Hrvatsku katoličku

mrežu, Glas Koncila, Laudato TV, Hrvatsku televiziju, Hrvatski radio i Novu TV.

Potom je u 18 sati kardinal Parolin predvodio euharistijsko slavlje u Bogoslužnom prostoru bl. Alojzija Stepinca na Kaptolu 28, u Zagrebu. Na misnom slavlju koncelebrirali su zagrebački nadbiskup i metropolit kardinal Josip Bozanić, apostolski nuncij u Republici Hrvatskoj mons. Giorgio Lingua, predsjednik Hrvatske biskupske konferencije i zadarski nadbiskup Želimir Puljić, riječki nadbiskup i metropolit Ivan Devčić, splitsko-makarski nadbiskup i metropolit Marin Barišić, đakovačko-osječki nadbiskup i metropolit Đuro Hranić, riječki nadbiskup koadjutor Mate Uzinić, splitsko-makarski nadbiskup koadjutor Dražen Kutleša, hrvatski biskupi, redovnički provincijali i okupljeni svećenici. Na početku misnoga slavlja kardinal Bozanić pozdravio je sve okupljene i zaželio dobrodošlicu kardinalu Parolinu.

Nakon misnoga slavlja kardinal Parolin sudjelovao je na tradicionalnoj proslavi Papina dana u Apostolskoj nuncijaturi u Zagrebu. Tom su prigodom govore uputili državni tajnik Svete Stolice kardinal Pietro Parolin te ministrica kulture i medija Nina Obuljen Koržinek, izaslanica predsjednika Vlade Republike Hrvatske Andreja Plenkovića. Na kraju primanja pozdrav je uputio i apostolski nuncij u Republici Hrvatskoj nadbiskup Giorgio Lingua.

U četvrtak 12. svibnja, u prijedopodnevnom satima kardinal Parolin susreo se s predsjednikom Hrvatskoga sabora te je u Saboru održao prigodan govor. Nakon toga uslijedio je susret s predsjednikom Vlade Republike Hrvatske Andrejom Plenkovićem u Banskim dvorima. Potom se na Pantovčaku u Uredu predsjednika susreo s predsjednikom Republike Hrvatske Zoranom Milanovićem.

Tiskovni ured HBK-a

POZDRAV PREDSJEDNIKA HBK-A ZADARSKOG NADBISKUPA ŽELIMIRA PULJIĆA DRŽAVNOM TAJNIKU SVETE STOLICE KARDINALU PIETRU PAROLINU

Zagreb, 11. svibnja 2022. godine
Sjedište Hrvatske biskupske konferencije

Vaša Uzoritosti, kardinale Paroline,

veliko mi je zadovoljstvo pozdraviti Vas među nama hrvatskim biskupima, u zgradi i dvorani gdje obično održavamo svoja zasjedanja. Prije dva tjedna imali smo svoje plenarno zasjedanje kada nas je apostolski nuncij mons. Lingua, kojega od srca pozdravljam, подробно izvijestio o programu Vašega posjeta Hrvatskoj. Od srca pozdravljam njegova vrlo suradnika mons. Stanisława Blachowiaka s čijim smo radom u Apostolskoj nuncijaturi u Hrvatskoj itekako upoznati. Pozdravljam suradnika našega nuncija mons. Alfreda D'Sousu.

Uz riječi srdačne dobrodošlice u ime braće biskupa, izražavam i iskrenu zahvalnost, Vaša Uzoritosti, na pozitivnom odgovoru na moje pismo od 24. kolovoza prošle godine (Ur. br. 433/2021.) i moj prijedlog za obilježavanjem 25. obljetnice ratifikacije triju Ugovora između Svete Stoline i Republike Hrvatske, i to:

- O pravnim pitanjima;
- O suradnji na području odgoja i kulture;
- O dušobrižništvu katoličkih vjernika, pripadnika Oružanih snaga i redarstvenih službi RH.

Ta su tri ugovora ratificirana u Vatikanu 9. travnja 1997. godine. Učinilo nam se to dobrom prigodom da se na više razina (liturgijskoj, povijesnoj i kulturnoj) prisjetimo toga važnoga događaja za mladu državu Hrvatsku koja ove godine obilježava tridesetu obljetnicu službenoga priznanja od Svete Stoline i drugih država Europe i svijeta.

Mi smo zajednica od 22 biskupa, uključujući 16 ordinarija, tri koadjutora i tri pomoćna biskupa.

Dvojica su biskupa odsutna: vojni ordinarij mons. Jure Bogdan je s Hrvatskom vojskom na godišnjem hodočašću u Lurdu, a mons. Vlado Košić je odsutan zbog manjih zdravstvenih problema. Uz biskupe ordinarije tu je devet biskupa u miru koji se još uvijek dobro osjećaju i pomažu nam u našim razmišljanjima, prijedlozima i konkretnom radu. Među nama je danas đakovačko-osječki nadbiskup u miru mons. Marin Srakić, koji je bio predsjednik naše konferencije prije mene (prije deset godina). Koristim ovu prigodu da zahvalim institucijama Svete Stoline na daru nadbiskupa koadjutora mons. Milana Zgrablića, koji će biti zaređen u Zadru 25. lipnja.

Svjesni odgovornosti koju nam Providnost u ovom času pruža, mi se kao pastiri nastojimo susretati pet do šest puta godišnje kako bismo razgovarali i planirali pastoralni rad. Nastojimo našu Crkvu učiniti »domom i školom zajedništva« kao što je predlagao sv. Ivan Pavao II. (NMI, br. 43). U ime svoje braće biskupa, želim Vam, Uzoriti gospodine, koristan i plodonosan boravak među nama u Vašem poslanju koje činite u ime Svetog Oca Franje i Svete Stoline.

Nadam se da će Vaša prisutnost u našem glavnom gradu donijeti mnogostruke plodove i biti znak međusobnog uvažavanja i dijaloga u neumornom traženju u korist naših partikularnih crkava, stanovnika Hrvatske i konkretnih ljudi. Još jednom izražavam iskrenu zahvalnost na Vašoj prisutnosti među nama. Izražavajući sinovsku odanost vrhovnom prvosvećeniku, papi Franji, upućujem Vam, uzoriti kardinale Paroline, svoje najbolje želje te srdačnu dobrodošlicu!

POZDRAV DRŽAVNOG TAJNIKA SVETE STOLICE KARDINALA PIETRA PAROLINA HRVATSKIM BISKUPIMA

Zagreb, 11. svibnja 2022. godine
Sjedište Hrvatske biskupske konferencije

Uzoriti,
draga braćo u biskupstvu,

raduje me što sam ponovno među vama, pastirima Katoličke Crkve u Hrvatskoj, na početku ovoga moga posjeta Zagrebu. Od srca vas pozdravljam, zahvaljujući vašem predsjedniku, preuzvišenom ocu nadbiskupu Želimiru Puljiću, na srdačnim riječima dobrodošlice i pozivu u Zagreb, kao i svima vama što ste mi pružili ovaj trenutak susreta i bratskoga zajedništva. Sveti Otac me je zamolio da vam prenesem njegove pozdrave, izražavajući ujedno svoju blizinu vama i Crkvi u Hrvatskoj, a na poseban način Zagrebačkoj nadbiskupiji i Sisačkoj biskupiji, koje nastavljaju djelo obnove nakon potresa 2020. godine.

Stoljećima je hrvatski narod iskazivao neupitnu vjernost Apostolskoj Stolici. S druge strane, mnogim papama je bilo stalo do sve veće povezanosti s hrvatskim narodom, što su pokazali nebrojenim gestama naklonosti prema ovoj Crkvi i ovoj zemlji.

Nakon godina komunističke diktature, tijekom kojih se krvavim i sustavnim progonima činilo sve kako bi se prekinule veze hrvatskoga naroda s nasljednicima Svetog Petra, Hrvatska je 25. lipnja 1991. godine zajedno sa Slovenijom proglasila vlastitu neovisnost od tadašnje Jugoslavije. Jedan od konkretnih znakova blizine Svete Stolice hrvatskom narodu bilo je priznanje hrvatske neovisnosti 13. siječnja 1992. godine. Kao što je poznato, Sveta Stolica je među prvim učinila taj korak, a manje od mjesec dana kasnije, 8. veljače 1992. godine, Sveta Stolica i Hrvatska uspostavile su diplomatske odnose, prve u višestoljetnoj povijesti hrvatskoga naroda.

Kako se ovom prigodom ne prisjetiti posebne bliskosti slavenskoga pape Ivana Pavla II., koji je tri puta posjetio ovu zemlju?! Hrvati su ga doživljavali ne samo kao papu, nego i kao iznimnoga prijatelja. Prigodom svojega prvoga posjeta Zagrebu, Ivan Pavao II., obraćajući se biskupima, rekao je: »Kaže se (...) da su Hrvati došli iz Krakova: tu je tzv. *Bijela Hrvatska*. Zatim su se spustili prema jugu i zauzeli prostore koji čine današnju Hrvatsku. Iz toga se može razumjeti zbog čega Papa, koji je došao iz Krakova, sada dolazi u povodu devetsto godina zagrebačke katedrale. Na

taj način se zatvara krug između *Bijele Hrvatske*, današnje Hrvatske i Pape iz *Bijele Hrvatske* koji dolazi u Hrvatsku.«¹

U ovih 30 godina država i mjesna Crkva poduzele su vrlo važne korake, koje je Sveta Stolica s velikom pozornošću pratila. Nekoliko godina nakon osamostaljenja, Vlada je prepoznala posebnu povijesnu i kulturnu ulogu mjesne Crkve, kao i njezin društveni položaj, te potpisala i ratificirala četiri bilateralna sporazuma sa Svetom Stolicom, između 1996. i 1998. godine. Uspostavljen je Vojni ordinarijat i pet drugih biskupija. Vratila se nastava vjeronauka u školama i nastava teologije na državnim sveučilištima. Otvoreno je Hrvatsko katoličko sveučilište u Zagrebu, nekoliko katoličkih škola, a sagrađene su i obnovljene brojne crkve.

Zahvaljujući zajedničkom zalaganju, uspostavljani su dobri odnosi između Crkve i države. Nedavna inicijativa polugodišnjih susreta na razini premijera i Stalnoga vijeća ove biskupske konferencije pridonosi daljnjem poboljšanju suradnje između dviju institucija. Sa zadovoljstvom saznajem da je jedan od rezultata dijaloga Crkve i države potpisivanje Ugovora o Caritasu Katoličke Crkve u Republici Hrvatskoj 18. ožujka ove godine, čime je implementiran čl. 17. Ugovora između Svete Stolice i Republike Hrvatske o pravnim pitanjima iz 1996. godine.

Svemu tome treba dodati razne važne pastoralne inicijative kao što su, primjerice, nacionalni susreti hrvatskih katoličkih obitelji i susreti katoličke mladeži. Konačno, treba cijeniti i zalaganje Crkve u Hrvatskoj, zahvaljujući kojoj je posljednjih godina razvijen program zaštite maloljetnika i ranjivih osoba.

»Što da uzvratim Gospodinu za sve što mi je učinio? Uzet ću čašu spasenja i zazvat ću ime Gospodnje. Izvršit ću Gospodinu zavjete svoje pred svim pukom njegovim« (Ps 116,12-14). Volim se prisjetiti ovih rečaka iz Psalm 116 dok razmišljam o tome što je ova zrela i dobro strukturirana Crkva postigla u ovih 30 godina.

Draga subraćo, tako bogato naslijede je u vašim rukama i pozvani ste ga čuvati i učiniti još plodnijim, sjećajući se prošlosti, živeći sadašnjost, stvarajući budućnost, baš kao što nas uči papa Franjo: »No, kako

¹ Papa Ivan Pavao II., *Kratki pozdrav tijekom susreta s biskupima*, Zagrebačka nadbiskupija, 10. rujna 1994. godine.

sjećanje ne bi postalo zatvor prošlosti, potreban nam je još jedan glagol: generirati – stvarati. Skroman čovjek – ponizan muškarac, ponizna žena – brine i o budućnosti, a ne samo o prošlosti, jer zna gledati naprijed, zna gledati u grančice, sa sjećanjem punim zahvalnosti. Ponizan stvara, poziva i gura prema nepoznatom. Dok ohol ponavlja, strog je – strogost je izopačenost, to je aktualna izopačenost – i zatvara se u svom ponavljanju, osjeća se sigurnim u ono što zna i boji se novoga jer ga ne može kontrolirati, osjeća se destabiliziranim zbog toga... jer je izgubio pamćenje. Ponizan prihvaća da bude propitivan, otvoren je novostima i čini to jer se osjeća jakim u onome što mu prethodi, u svojim korijenima, u svojoj pripadnosti. Njegovu sadašnjost nastanjuje prošlost koja mu s

nađom otvara budućnost. Za razliku od ohologa, on zna da ni njegove zasluge ni njegove *dobre navike* nisu načelo i temelj njegova postojanja, stoga je sposoban vjerovati, dok oholica ne.²

Draga braćo, ukratko sam se prisjetio s vama ovih 30 godina i sada bi mi bilo drago čuti vas. Znam da svoju pastirsku službu obavljate s oduševljenjem, brinući se za Božji narod, svećenike i sjemeništare, i to vam je na čast.

Vaše apostolsko djelovanje povjeravam Gospi Bistričkoj, našoj Majci, i blaženom Alojziju Stepincu, sinu ove zemlje, da vas čuvaju i podržavaju. Obećavam moliti za vas, te se ujedno preporučujem u vaše molitve.

POZDRAVNI GOVOR KARDINALA JOSIPA BOZANIĆA NA EUHARISTIJSKOM SLAVLJU KOJE JE PREDVODIO DRŽAVNI TAJNIK SVETE STOLICE KARDINAL PIETRO PAROLIN

Zagreb, 11. svibnja 2022. godine

Bogoslužni prostor bl. Alojzija Stepinca, Kaptol 28, Zagreb

Draga braćo i sestre u Kristu!

1. Srdačno vas sve pozdravljam sabrane u ovom bogoslužnom prostoru blaženog Alojzija Stepinca na zagrebačkom Kaptolu u blizini ranjene prvostolnice.

Radosna srca izričem dobrodošlicu hrvatskim nadbiskupima i biskupima, zajedno s našim apostolskim nuncijem mons. Giorgiom Linguom. Drago mi je u ovoj prigodi pozdraviti nazočne svećenike, redovnike i redovnice, bogoslove i posebno vas, Kristovi vjernici laici.

Osobitim pozdravom obraćam se također svima koji nas prate putem televizije i radija te drugih sredstava društvenoga priopćavanja.

2. Draga braćo i sestre, veoma sam radostan što u ovoj prigodi mogu u ime svih vas izraziti srdačno dobrodošlicu uzoritom gospodinu kardinalu Pietru Parolinu. Nazočnost uzoritog gospodina Kardinala, državnog tajnika, najbližeg suradnika našega pape Franje, velika je radost za sve nas.

Uzoriti gospodin Kardinal došao je u Zagreb u prigodi proslave 30. obljetnice međunarodnog priznanja Republike Hrvatske i 25. obljetnice ratifikacije triju bilateralnih ugovora između Svete Stole i Republike Hrvatske.

Nije ovo prvi posjet kardinala Parolina našoj domovini. Ovdje u Zagrebu živi u nama spomen na

njegov pohod od 29. do 31. prosinca 2017. godine prigodom blagoslova Aule Magne Hrvatskoga katoličkog sveučilišta i na njegovu *lectio magistralis* koju je održao na našem Sveučilištu. U posebnom nam je spomenu sveta misa koju je uzoriti Kardinal slavio u našoj prvostolnici. Ne možemo zaboraviti spontanu gestu kardinala Parolina kad se na kraju euharistijskog slavlja uputio prema grobu blaženog Alojzija Stepinca i tu se dugo zadržao u tihoj molitvi.

3. Danas se, nažalost, nismo mogli okupiti u katedrali, jer je nakon potresa od 22. ožujka i 29. prosinca 2020. godine neupotrebljiva za bogoslužje. Teški seizmički fenomen prije dvije godine pogodio je posebno Zagrebačku nadbiskupiju i Sisačku biskupiju, kao i susjedne biskupije. Na cijelom području pogođenom potresom oštećene su tolike kuće i stanovi, kao i brojne crkve, škole te građevine javne i društvene namjene. Mnoge su zgrade nesigurne, neke potpuno neuporabljive i zatvorene ili razrušene.

U Zagrebu je znatno oštećena povijesna jezgra grada, zatim posebice podsljemenska zona, osobito naselja Čučerje, Markuševac i Granešina. Oštećeni su stambeni prostori ljudi, kao i središta institucija: državnih, kulturalnih i crkvenih. Primjerice ovdje na Kaptolu, u ovom vjerskom središtu Zagreba, u razmaku od samo nekoliko stotina metara za bogoslužje

² Papa Franjo, *Božićni govor Pape Franje Rimskoj kuriji*, Dvorana blagoslova Apostolske palače, 23. prosinca 2021. godine.

su zatvorene: katedrala, crkva Svete Marije na Dolcu i crkva Svetog Franje Asiškog. Te su crkve, kao i bazilika Presvetog Srca Isusova u Palmotićevoj, bili glavna mjesta ispovijedanja u našem gradu.

4. Uzoriti Kardinale, od srca Vam zahvaljujem što ste željeli ovdje s nama slaviti svetu misu u ovom prostoru koji simbolizira rane potresa te s onima koji nose u sebi posljedice potresa.

Tijekom prošle dvije godine suočavali smo se s izazovima pandemije bolesti COVID-19 i istodobno s teškim posljedicama potresa. Mi kao vjernici i u takvim smo situacijama iskusili vitalnost Crkve, u spremnosti i odgovornosti svećenika, u razumijevanju i ustrajnosti kršćanskog života vjernika. Crkva živi gdje se slavi euharistija i prakticira sakramentalan život. Zahvalni smo zbog velikog odaziva vjernika na sakrament ispovijedi.

Zahvalni smo za darove svećeničkih i redovničkih zvanja, koji pomlađuju našu Crkvu. Ugodno nam se doimala velikodušnost mladih vjernika koji su u vrijeme pandemije spremno priskočili u pomoć stradalima od potresa.

U ovom euharistijskom slavlju, živeći u složenim i nesigurnim vremenima, kada je u mnogim dijelovima svijeta ugrožena sigurnost ili čak narušen mir, odazivamo se na opetovane pozive Svetog Oca ujedinjeni sa svekolikom Crkvom u molitvi za prestanak rata. Bogu uzdižemo usrdnu molitvu za dar mira, preporučujući mu sav svijet, Europu i posebice Ukrajinu.

Uzoriti Kardinale, duboko zahvalni i počašćeni Vašom nazočnošću među nama, otvorena srca očekujemo Vašu riječ i molimo Vas da prenesete papi Franji naše duboke osjećaje bliskosti, zajedništva i povezanosti u molitvi.

HOMILIJA DRŽAVNOG TAJNIKA SVETE STOLICE KARDINALA PIETRA PAROLINA

Zagreb, 11. svibnja 2022. godine

Bogoslužni prostor bl. Alojzija Stepinca, Kaptol 28, Zagreb

Liturgijska čitanja:

Dj 12,24-13,5a; Ps 67,2-3.5-6.8; Iv 12,44-50

Uzoriti gospodine kardinale,
preuzvišena gospodo biskupi,
predstavnici civilne i crkvene vlasti,
draga braćo i sestre u Kristu!

1. Živjeti Uskrs u Duhu

U ovom uskrsnom vremenu slijedimo korake prve Crkve.

To su koraci Crkve koja se rađa i nanovo rađa, naviješta radost i spasenje, propovijeda o iskustvima ljudi koji su ga susreli živog i koji su živjeli zajedništvo s uskrslim Gospodinom (usp. Djela apostolska).

Isto otajstvo živimo i mi danas, sudjelujući u Kristovoj prisutnosti, štoviše – ugrađeni smo u njegovo Tijelo.

Gospodinov Uskrs je i naš Uskrs; to je *prijelaz*, nadilaženje granica vidljivoga i smrtnoga, ljudskoga i privremenoga da bi ušli i živjeli u božanskom životu.

Taj prijelaz nam govori da se svaka kriza u kojoj smrt pokušava ovladati životom, preobražava u Kristu i vodi do neočekivanoga ponovnog rađanja.

Doista, čuli smo da »Riječ je pak Božja rasla i širila se«, a s njom i Crkva koja se počela ostvarivati

u raznim službama, usko povezanim s pozivom i s Duhom putem molitve i postom Crkve. U zajednici učenika postoje jednostavne geste koje otkrivaju način življenja i pouzdanja u Gospodina. Bog po svome Duhu poziva i šalje *ad ædificationem Ecclesiae*.

2. Svjetlo koje prosvjetljuje

Naviješteni dio Evanđelja kao da je zaključak, sažet odgovor Grcima koji su pristupili učenicima tražeći da vide Isusa, a Isus im objašnjava: »Tko vidi mene, vidi onoga koji me posla. Tko u mene vjeruje, ne vjeruje u mene, nego u onoga koji me posla.«

Neki egzegeti smatraju da je to sinteza cijelog Evanđelja po Ivanu.

Ustvari, misteriji utjelovljenja i otkupljenja su povezani. Isus je jasan odgovor na tamu, on otvara nove horizonte i nitko ne mora ostati u tami: *Ja – Svjetlost – dođoh na svijet da nijedan koji u mene vjeruje u tami ne ostane*. Svjetlost nije došla osuditi. Ona ne može osuditi, samo prosvjetljuje. »Svjetlo istinsko koje prosvjetljuje svakog čovjeka dođe na svijet« (Iv 1,9), rekao je Ivan u Prologu svojega Evanđelja. Svjetlost pomaže razlučiti,

razumijete, ona približava. Osuda – objašnjava Isus – događa se u prihvaćanju ili odbijanju. Svjetlo otkriva i olakšava prihvaćanje ili odbacivanje, omogućava da vidimo prisutnost sakrivenih dijelova prekrivenih tamom.

U Evanđelju Isus objašnjava svoj neraskidiv odnos s Ocem koji je za nas objavljen da u Njemu možemo vidjeti Oca. Vjera u Isusa i vjera u Oca. Unatoč toj bliskosti, čovjek ne mora odgovoriti, ne mora prepoznati, može čak i odbiti: »i svjetlo u tami svijetli i tama ga ne obuze« (Iv 1,5) donosi Prolog istoga evanđelista. Nalazimo se u središtu otajstva odnosa čovjeka i Boga, otajstva naše slobode koja može ići toliko daleko da odbacimo Očevu milosrđu. Možemo ne vidjeti ono, što je postalo vidljivo.

Papa Franjo komentirajući ovaj odlomak kaže:

»Isusov dolazak na svijet potiče na izbor. Tko odabere tamu, bit će osuđen; tko odabere svjetlo, bit će spašen. Sud je posljedica slobodnog izbora svakoga pojedinca. Tko god čini zlo, traži tamu; zlo se uvijek skriva, prikriva se. Tko čini djela istine, odnosno tko čini dobro, dolazi k svjetlosti, osvjetljava puteve života. Tko hodi u svjetlosti, tko se približava svjetlosti, ne može a da ne čini dobra djela« (papa Franjo, *Angelus*, 14. ožujka 2021. godine).

Drugom prigodom produbio je ovaj koncept objašnjavajući:

»Gospodin je taj koji nas spašava iz tame koju imamo u sebi, iz tame svakidašnjega društvenoga, političkoga, nacionalnoga i međunarodnoga života... Mnogo je tama unutra. I Gospodin nas spašava. Ali od nas traži da ju prvo vidimo; da imamo hrabrosti vidjeti našu tamu kako bi Gospodinovo svjetlo moglo ući i spasiti nas. Ne bojmo se Gospodina jer je jako dobar, blag i blizu nam je. Došao je da nas spasi. Ne bojmo se Isusova svjetla« (Propovijed u Domu svete Marte, 6. svibnja 2020. godine).

I mi smo vidjeli Isusove znakove. Pozvani smo pridružiti se onima koje svjetlo prosvjetljuje, koji napuštaju tamu i kojima podade moć da postanu djeca Božja (usp. Iv 1,9-13).

3. U susretu s tamom biti prožeti Svjetlom

U riječi Božjoj nalazimo svjetlo za život Crkve u svim vremenima. Uskrsli Krist je *svjetlo svijeta*; tko god ga prihvati, unosi u život to *svjetlo* uz koje tama ne može postojati.

To je ono svjetlo koje nam omogućuje da vidimo čak i u tami u koju smo uronjeni.

Tama rata također zamagljuje svjetlo ljudskoga razuma i čini se da čak pobjeđuje zdrav razum. Posljednje dvije godine živjeli smo u mraku pandemije pred

kojom smo se našli u tami ne znajući kako postupiti, ne znajući jasno što učiniti. Svaki pokušaj rješenja činio se neodgovarajućim. Ovdje u Hrvatskoj, posebice u Zagrebačkoj nadbiskupiji i Sisačkoj biskupiji, doživjeli ste i iskustvo dvaju razornih potresa (u ožujku i prosincu 2020. godine), što pokazuje i ovaj privremen liturgijski prostor, sagrađen tako da Crkva može nastaviti biti svjetlo koje prosvjetljava i biti ojačana Svjetlom.

U takvim iskustvima *tame* postajemo dezorijentirani: nesigurnosti, pomutnje, udaljenosti, zatvorenosti, usamljenosti, tjeskobe i očajanja koja često vode u individualizam, sebičnost, neprijateljstva, destrukciju, sve ono što dolazi iz ljudskih srdaca obavijenih tamom, jednom riječju možemo nazvati *krizom*. Ali krize pozivaju na razlučivanje jer su potrebna pojašnjenja, odabiri i odluke.

Svjetlost koja proizlazi i koja nam je darovana Kristovim uskrsnućem i koja nastavlja živjeti u Tijelu Kristovu, čini i nas živom prisutnošću Svjetla u službi utjehe, autentične solidarnosti i horizonta novog života u Duhu.

Gledajući rane Tijela Kristova koje blistaju u vazmenoj pobjedi, vidimo i mnoge rane ovoga svijeta. Našavši se ovdje, u ovom privremenom prostoru, unatoč njegovom skladnom dostojanstvu, doživljavamo želju, ali i određenu nostalgiju za vječnom ljepotom, koja nadilazi prostor i vrijeme i odražava Svjetlost, jer svaka je ljepota stvorena od duha. Istodobno ova privremenost podsjeća nas na relativiziranje materijalnog i dovodi nas u dubine stvarnosti i bitnog: *svjetlo u tami svijetli* (usp. Iv 1,5).

U svakom obredu krštenja kaže se: »Primi svjetlo Kristovo!« To svjetlo čini čuda, čak i u naše vrijeme. Dano nama, putem nas rastjeruje tamu, osobito kada ujediniimo svoje osobne plamenove svjetla i hodamo kao Crkva u kojoj svaki čovjek može susresti i doživjeti predokus neba, kraljevstvo Božje koje je uskrsli Krist već učinio prisutnim među nama.

4. Hodajući sa Svjetlom – sinodalnost

Danas nam je povjereno Svjetlo Kristovo. Naravno da je to odgovornost, ali prije svega je radost. Krist je jedini koji nam daje pravu radost.

Sveci i blaženici jasni su nam primjeri za to. I ne samo to: bliski su nam kao uzori i zagovornici u našem svakodnevnom životu. Sinodski hod na koji smo krenuli na razini sveopće Crkve – a koji ste započeli prije nekog vremena ovdje u Zagrebu – život je Crkve danas i želimo ga živjeti kao hod sa Svjetlom i u Svjetlu koje je vidljivo prije svega u svetosti.

Spomenuto mi je da se ovih dana u vašem nacionalnom liturgijskom kalendaru slave značajni spomendani:

Jučer (10. svibnja) bila je uspomena na Gospu Trsatku; Trsat – Rijeka koja je usko povezana s otajstvom utjelovljenja, Isusova života u Nazaretu u zemaljskoj kući s njegovom Majkom i svetim Josipom. Temeljna obiteljska blizina koja povezuje život na zemlji i vječni život i koja je svjetlost, ponajprije za onu *svetost iz susjedstva*, to jest običnu svetost o kojoj papa Franjo često govori.

Istoga dana mogla se slaviti i uspomena na blaženog Ivana Merza, izvanrednoga mladića, laika istinski privrženoga životu Crkve, s posebnim osjećajem za odnos kršćanstva i suvremene kulture. Svojim duhovnim bogatstvom privukao je i nadahnuo mnoge mlade da prepoznaju Krista kao svjetlo svoga života.

Sutra se slavi sveti Leopold Bogdan Mandić, ponizni sluga i svjedok Božjeg milosrđa, ponajprije u sakramentu pomirenja u kojem se susreću ljudska slabost i božanska snaga, grijeh kao izvor tame i ljubav kao izvor svjetla. Njegov primjer pokazuje nam dubinu kako ne bismo zaboravili u čemu je snaga Crkve, kako bi nas udaljio od površnosti koja potamnjuje otajstvo.

Prekosutra usmjeravamo svoja srca Majci, slaveći Gospu Fatimsku. Potaknut upravo njezinom blizinom, nedavno je (na svetkovinu Navještenja Gospodinova, 25. ožujka 2022.) papa Franjo u zajedništvu sa svim biskupima posvetio cijeli svijet, a posebice Rusiju i Ukrajinu, Bezgrešnom Srcu Marijinu, moleći za mir, prvi dar Uskrsloga svojim učenicima.

5. Gledajući u Svjetlo

U ovom liturgijskom prostoru, unatoč njegovoj privremenosti, nalaze se jasni vrlo dirljivi znakovi. Prva je prisutnost živoga Krista među nama, u nama, u njegovoj Crkvi. Ova njegova prisutnost izražena je i u drevnoj slici Krista Pantokratora. Evo nas zatim pod pogledom Majke Božje Bistričke, nacionalne zaštitnice, naše nebeske Majke koja je na radikalni način doživjela moć tame, uzdajući se u Svjetlo čak i kada se činila poražena; ostajući blizu svoga Sina koji nam ju je dao i njoj nas povjerio, da zajedno hodamo s njezinom ohrabrujućom svjetlošću.

Među tim znakovima nije mogao izostati svjedok Kristova svjetla tako drag svim Hrvatima: blaženi Alojzije Stepinac. U ovim ratnim vremenima u Europi vrijedi uteći se njegovom zagovoru. I mi danas, poput njega tada, suočeni smo sa zlom koje se rađa u srcima ljudi i nastoji zaposjesti umove i duše.

U današnjoj zbornoj molitvi molili smo: »Svi koji su žedni obećanih dobara od tebe, Gospodine, neka uvijek budu ispunjeni obiljem tvojih darova.« »Svi koji su žedni obećanih dobara...« su »narod koji je u tami hodio« i »svjetlost vidje veliku; one što mrklju zemlju obitavahu svjetlost jarka obasja« prorekao je Izaija (Iz 9,1). Neka i svi koji su dočekali svjetlo Uskrsa zajedno zapjevaju: »Ti si radost umnožio, uvećao veselje« (Iz 9,2).

»Krist, Svjetlo svijeta. Bogu hvala.«

GOVOR DRŽAVNOG TAJNIKA SVETE STOLICE KARDINALA PIETRA PAROLINA U APOSTOLSKOJ NUNCIJATURI U POVODU PAPINA DANA

Zagreb, 11. svibnja 2022. godine
Apostolska nuncijatura u Zagrebu

Uzoriti kardinale, preuzvišeni biskupi, uvaženi predstavnici civilne vlasti i saborski zastupnici, dragi svećenici, redovnici i redovnice, draga braćo drugih vjerskih zajednica i kršćanskih denominacija, dame i gospodo!

Najiskrenije vam zahvaljujem na vašoj prisutnosti i uistinu mi je drago što sam se ponovno vratio u Hrvatsku i, drugi put, u Zagreb. Blizina Apostolske nuncijature i sjedišta Hrvatske biskupske konferencije, kao što sam već jednom spomenuo hrvatskim biskupima, uvijek mi pruža prigodu istaknuti vrlo dobre odnose Crkve u Hrvatskoj s Papom i Svetom Stolicom, kojima svi pridajemo veliku važnost.

Večeras, uz ovaj događaj, koji još nazivamo i Papin dan, imamo još dva razloga za proslavu. Prvi je 30. obljetnica priznanja Republike Hrvatske od Svete Stoleice 13.

siječnja 1992. godine. Kao što je poznato, Sveta Stolica je prva poduzela taj korak, konkretan znak dugogodišnje bliskosti s hrvatskim narodom. Nepunih mjesec dana kasnije, 8. veljače 1992. godine, Sveta Stolica i Republika Hrvatska uspostavile su diplomatske odnose.

Drugi je 25. godišnjica stupanja na snagu triju ugovora koji su ratificirani u Vatikanu 9. travnja 1997. godine: Ugovora o pravnim pitanjima, Ugovora o suradnji na području odgoja i kulture te Ugovora o dušobrižništvu katoličkih vjernika, pripadnika oružanih snaga i redarstvenih službi Republike Hrvatske.

Slučajna podudarnost je i to da je prije točno 30 godina na današnji dan, 11. svibnja 1992. godine, prvi apostolski nuncij u Hrvatskoj Njegova Ekselencija mons. Giulio Einaudi, časne uspomene, predao svoje

vjerodajnice predsjedniku tek uspostavljene Republike Hrvatske, gospodinu Franji Tuđmanu, i započeo svoju službu koja je trajala 11 godina.

Primajući hrvatsku delegaciju, koja je došla u Rim radi razmjene radne verzije dokumenata ratifikacije, tadašnji rimski prvosvećenik Njegova Svetost Ivan Pavao II., kojega Hrvati smatraju ne samo papom nego i *bliiskim prijateljem*, istaknuo je da oni predstavljaju »jasan pravni okvir za djelovanje Katoličke Crkve u Republici Hrvatskoj, dopuštajući joj da na primjeren način izvršava svoje poslanje«.

Sâm je Papa, koji je uložio velik napor u priznavanju Republike Hrvatske, obraćajući se diplomatskom zboru akreditiranom pri Svetoj Stolicu 11. siječnja 1992. godine, dakle dva dana prije službenoga priznanja Hrvatske, rekao: »Poznati su vam moji brojni apeli na izmirenje i dijalog. Upoznati ste dobro sa stajalištem Svete Stolice o priznavanju država koje nanovo nastaju iz promjene europskih prilika. Ograničit ću se danas na to da naglasim kako narodi imaju pravo odabrati svoj način mišljenja i skupnoga života. Pripada im da se opskrbe sredstvima koja će omogućiti da ostvare vlastite zakonite težnje, koje su slobodno i demokratski određene.«¹

Te su riječi aktualne i danas!

Ako je prije 30 godina Republiku Hrvatsku priznala većina članica međunarodne zajednice, uključujući Svetu Stolicu, i formalno se ubrojila u demokratske države, danas moramo, nažalost, priznati da demokratski sustav u svijetu prolazi kroz svojevrsnu krizu. Osvrnimo se samo na ponovno oživljavanje izolacionizma i autoritarizma, na nove oblike nejednakosti, iskorištavanja ljudi te čak i ropstva.

Već skoro tri mjeseca novi rat, riječ za koju se misli da je potpuno izbačena iz rječnika Staroga kontinenta, vratio se donoseći tragediju i teret patnje. Postoji strah da će se sukobi koji se trenutačno »vode u dijelovima«, kako već neko vrijeme upozorava papa Franjo, objediniti u novi svjetski rat.

Kao što je bivši predsjednik Europskog parlamenta, pokojni David Sassoli, rekao u svom posljednjem govoru u Parlamentu punom velikih predviđanja: »Jako je zahtjevno izgraditi demokraciju [...] ali ju je, također, vrlo lako izgubiti ako ju ne održavamo [...]. [...] Priroda demokracije temelji se na povjerenju: u institucije, u slobode medija, u političare, u državu i one koji ju štite. To povjerenje treba svakodnevno

obnavljati, umnažati kao kapital i zalog budućih djelovanja.«

Ako se o ovome blagu ne brinemo, otvaramo prostor za ponovnu pojavu prikrivenih diktatura. Kada ih ignoriramo, bilo zbog površnosti ili drugih interesa, one se ukorijene i njihova glavna briga postaje očuvanje moći, a ne zajedničko dobro.

Republika Hrvatska je itekako svjesna da su sloboda i neovisnost, dobivene uz visoku cijenu, vječni izazov. Stoga je prijeko potrebna odgovornost kako bi se one očuvale, poštujući vrijednosti za koje su se mnogi borili i dali svoje živote.

Ugovor koji danas slavimo popločao je put prema mirnom suživotu ljudi i ulozi Crkve u društvu. U već spomenutom govoru, izrečenom na dan kada je primio hrvatsko izaslanstvo, sveti Ivan Pavao II. također je naznačio da »poštivanje vjerskih sloboda, odvojenost Crkve i države te potreba za suradnjom tih dviju institucija, ostaju temeljna načela za razumijevanje da nisu sami sebi cilj, već da su usmjereni dobru vjernika i građana«.

Vjernost svome podrijetlu, o kojoj se često govori u crkvenim krugovima danas, mora osigurati da se uvijek znamo brinuti o korijenima na kojima je uspostavljen odnos Crkve i države u ovoj zemlji. Kao što je papa Franjo rekao: »Znamo da bez korijena pojedinac ne može izrasti i „što drvo ima vidljivo u cvatu, uspijeva zbog onoga što je zakopano ispod“« (cit. F. L. Bernardez, *Para recobrar*). Prihvatimo, stoga, njegovu preporuku i »potrudimo se ovo: zaštitimo korijenje jer se u njemu nalazi naš identitet. Naš je identitet u današnjici, no proizlazi iz naših korijena i bit će prenesen našoj djeci i unucima te će uvijek proizlaziti iz naših korijena.«²

Nadam se da će se odnosi Hrvatske i Svete Stolice razvijati i dalje kao i na samim počecima, kako bismo napredovali, uzimajući u obzir izazove sadašnjega vremena, te kako bismo zajedničkim dogovorom prevladali sve moguće prepreke.

Na kraju želim zahvaliti apostolskome nunciju, njegovim suradnicima i svim djelatnicima Apostolske nuncijature na njihovoj izuzetnoj ljubaznosti u pripremi ovoga primanja.

Povjeravajući sve vas zagovoru Blažene Djevice Marije, koju vi samouvjereno u pjesmi zazivate »naša Majko, naša zoro zlatna« i »vašem nezaboravnom i nezaboravljenom nadbiskupu« blaženom Alojziju Stepincu, zahvaljujem vam na vašoj pozornosti.

¹ Sveti papa Ivan Pavao II., *Govor diplomatskom zboru akreditiranom pri Svetoj Stolicu*, 11. siječnja 1992., br. 3.

² Papa Franjo, *Govor upravi i zaposlenicima Ureda za javnu sigurnost u Vatikanu*, 17. siječnja 2019.

GOVOR PREDSJEDNIKA HRVATSKOGA SABORA GORDANA JANDROKOVIĆA U POVODU POSJETA DRŽAVNOG TAJNIKA SVETE STOLICE KARDINALA PIETRA PAROLINA

Zagreb, 12. svibnja 2022. godine
Velika vijećnica Hrvatskoga sabora

Uzoriti gospodine kardinale, državni tajniče Paroline, uzoriti gospodine kardinale, nadbiskupe Bozaniću, preuzvišeni predsjedniče Hrvatske biskupske konferencije, nadbiskupe Puljiću, poštovana izaslanice predsjednika Vlade, ministrice Obuljen Koržinek, preuzvišeni apostolski nunciju, monsinjore Lingua, poštovana gospodo nadbiskupi i biskupi, poštovane zastupnice i zastupnici, uvaženi gosti, dame i gospodo,

izuzetna mi je čast i zadovoljstvo na dan, kada obilježavamo spomendan na hrvatskoga sveca Leopolda Bogdana Mandića, iskazati dobrodošlicu u Hrvatskom saboru državnom tajniku Svete Stolicе, uzoritom kardinalu Pietru Parolinu. Još jednom, dobrodošli u Hrvatski sabor!

Hrvatska povijest nezamisliva je bez uloge Katoličke Crkve i kršćanstva koji su duboko utkani u biće hrvatskog naroda. Kroz stoljeća naše prisutnosti na ovim prostorima, Crkva i vjera bile su čuvari, ne samo vjerskog, već i hrvatskoga nacionalnog i kulturnog identiteta.

Papa Ivan VIII. je 7. lipnja 879. godine uputio pismo tadašnjem vladaru Hrvatske knezu Branimiru u kojem je priznao njegovu vlast nad Hrvatskom te poslao blagoslov cijelom hrvatskom narodu.

Tog povijesnog datuma prvi puta je *de facto* priznata srednjovjekovna hrvatska država. U spomen na taj događaj, sedmog lipnja obilježava se Dan hrvatske diplomacije.

Vjekovna povezanost hrvatskog naroda sa Svetom Stolicom dovela je do priznanja Republike Hrvatske kao samostalne i suverene države. Odluku o međunarodnom priznanju donijela je Sveta Stolica na čelu s tadašnjim poglavarom papom Ivanom Pavlom II. 13. siječnja 1992. godine. Na taj način učinjen je svojevrsni presedan jer je Sveta Stolica bila među prvim državama koje su nas priznale. Bila je to poruka i poticaj svima koji su još imali dvojbi u vezi s priznanjem Hrvatske.

Sveta Stolica tijekom Domovinskoga rata istinski je svjedočila brigu za sudbinu hrvatskoga naroda. Diplomatskim naporima nastojala je učiniti sve kako bi se posredstvom međunarodne zajednice spriječio rat u bivšoj Jugoslaviji. Molitve i riječi Ivana Pavla II. iz 1991. godine

u vrijeme agresije na Hrvatsku kako »ono što se događa u Hrvatskoj nije dostojno čovjeka, nije dostojno Europe« probudile su savjest svjetske javnosti, a nama dale nadu da nismo zaboravljeni i prepušteni samima sebi.

U ovih 30 godina od uspostave diplomatskih odnosa, Hrvatska je imala veliku čast i osobito zadovoljstvo četiri puta ugostiti Svetog Oca. Tri puta Hrvatsku je posjetio papa Ivan Pavao II. s kojim hrvatski narod osjeća posebnu bliskost i povezanost.

Posebno nam se usjekao u pamćenje njegov prvi pastoralni pohod 1994. godine dok je još četvrtina Hrvatske bila okupirana. Njegove riječi: »Dragi moji Hrvati, Papa vas voli, Papa vas grli i prima, Papa vas blagoslivlja«, zauvijek ćemo pamtiti.

Njegov drugi posjet 1998. godine obilježen je proglašenjem blaženim kardinala Alojzija Stepinca, »bedema Crkve u Hrvata«, kako ga je nazivao. Blaženi kardinal Stepinac životom je platio neprihvaćanje odvajanja Katoličke Crkve u Hrvata od Rima i Vatikana. Hrvatski sabor donio je 1992. godine Deklaraciju o osudi političkog procesa i presude kardinalu Alojziju Stepincu.

Treći pohod svetog Ivana Pavla II. Hrvatskoj 2003. godine bilo je ujedno njegovo jubilarno 100. putovanje, a nakon njegove smrti 2005. godine, Hrvatski sabor donio je Povelju zahvalnosti svetom ocu Ivanu Pavlu II.

Papa Benedikt XVI. također je imao poseban osjećaj za Hrvatsku. U pastoralnom posjetu 2011. godine snažno su odjeknule njegove riječi ohrabrenja i podrške ulasku Hrvatske u Europsku uniju.

Ove godine obilježavamo i 25 godina od ratifikacije triju Ugovora između Republike Hrvatske i Svete Stolicе. Uz kasnije potpisani četvrti ugovor, njima smo regulirali širok spektar područja, od pravnih i gospodarskih pitanja do odgoja, kulture, karitativnog rada i dušobrižništva katoličkih vjernika. Zahvaljujući tim ugovorima, i druge su vjerske zajednice u Hrvatskoj s državom uredile svoje odnose.

Tek što smo zajedničkim naporima cijelog svijeta krenuli putem oporavka iz krize uzrokovane pandemijom, a kod nas u Hrvatskoj dodatno i potresima, dogodila se brutalna agresija Rusije na Ukrajinu. Prizori kojima svjedočimo poput onih iz Mariupolja, dovode u pitanje naše poimanje ljudskosti i čovječnosti temeljenih na moralnim vrednotama kršćanske civilizacije.

Hrvatski sabor donio je Deklaraciju o Ukrajini kojom smo osudili rusku agresiju na ukrajinski suverenitet, teritorijalni integritet i neovisnost. Pozdravljamo molitve i napore svetog oca Franje u kojima poziva na očuvanje mira u svijetu i zaštiti ljudskog dostojanstva i svakog života.

Nažalost, i u našem susjedstvu situacija nije dobra te postoji objektivna mogućnost za daljnju destabilizaciju. Stoga Hrvatska izrazito vodi računa o odnosima s Bosnom i Hercegovinom.

Posebno smo zabrinuti za položaj Hrvata kao jednog od tri konstitutivna naroda čija je opstojnost u toj državi ugrožena. Pozivamo Vas zato i molimo da svojim moralnim autoritetom pomognete da konačna rješenja jamče ravnopravnost i jednakost sva tri naroda.

Istodobno, zahvalni smo Svetoj Stolici zbog razumijevanja i dosadašnje potpore koju pruža Hrvatima u Bosni i Hercegovini. Tijekom cijele tegobne povijesti hrvatskoga naroda u Bosni i Hercegovini, Katolička Crkva bila je i ostala lučonoša vjere i nade. Svećenici i redovnici već stoljećima brižno skrbe za vjeru i blagostanje naših ljudi, zadržavajući ih tako na svojim ognjištima.

Današnji posjet državnog tajnika Parolina još je jedna potvrda odličnih i prijateljskih odnosa naših dviju država i neraskidivih veza hrvatskoga naroda s Katoličkom Crkvom.

Uzoriti gospodine kardinale, državni tajniče Paroline, uime zastupnica i zastupnika Hrvatskoga sabora i svoje osobno ime, zahvaljujem Vam na dolasku u Hrvatski sabor i pozivam Vas i molim da nam se obratite.

GOVOR DRŽAVNOG TAJNIKA SVETE STOLICE KARDINALA PIETRA PAROLINA U HRVATSKOM SABORU

Zagreb, 12. svibnja 2022. godine
Velika vijećnica Hrvatskog sabora

Poštovani predsjedniče Hrvatskog sabora
gospodine Gordane Jandrokoviću,
uvaženi potpredsjednici,
uvaženi zastupnici,

veoma sam zahvalan i radostan, te uistinu počašćen što vam se mogu obratiti u ovom visokom domu, koji se nalazi na Trgu sv. Marka, čiji urbanistički i arhitektonski stil obiluje dubokom simbolikom. U središtu ovoga trga – na kojemu su smještene ne samo najviše institucije moderne hrvatske države, već i stoljetni simboli povijesti hrvatske državnosti koji odražavaju njezina municipalna prava – *iura municipalia* – stoji crkva. Ova crkva najstarija je građevina na trgu. S vremenom su u blizini crkve svoje mjesto našle i druge zgrade koje predstavljaju sjedište hrvatske zakonodavne, izvršne i ustavno-sudbene vlasti: Hrvatski sabor, Vlada Republike Hrvatske i Ustavni sud RH. Iako su fizički odvojene od crkve, ove su građevine namjerno građene s izravnim pogledom na crkvu i poštujući u potpunosti njezin vanjski izgled. Gradnja Trga sv. Marka odražava na simboličkoj razini, mnogo dubljoj od one pukog arhitektonsko-urbanističkog razvoja, sve spontane značajke i cjelokupnu stvarnost povijesnih odnosa hrvatskog naroda i Katoličke Crkve. Ovi aspekti Trga sv. Marka vjerno odražavaju ono što je nekoć u hrvatskim krajevima bilo – a i danas još uvijek jest – samo po sebi razumljivo u tim odnosima.

Kao što znate, pravni i diplomatski odnosi između Hrvata i Svete Stolece povijesno su uspostavljeni već tijekom 7. stoljeća, odnosno od samog dolaska Hrvata na ove prostore. Oni su se razvijali u različitim razdobljima, u različitim kontekstima i teritorijalno-političkim okvirima, pa ih je nemoguće okarakterizirati i razumjeti samo s jednoga gledišta. No, bez obzira na ove evidentne povijesne i konceptualne varijabilnosti, moguće je izdvojiti stalne značajke tih odnosa, odnosno njihov neprekinuti tijek kroz stoljeća (čak i pod različitim oblicima totalitarizma), a to su iskrenost, međusobna posvećenost i funkcionalnost, međusobno razumijevanje, ali prije svega – a to želim posebno istaknuti u ovoj svečanoj prigodi 25. obljetnice stupanja na snagu međunarodnih ugovora između Republike Hrvatske i Svete Stolece – povezanost Hrvata i Petrove Crkve.

Različite pravne instrumente, kao što su ugovori, sporazumi, pravne i diplomatske komunikacije, diplomatski odnosi i slično, između Hrvata i Svete Stolece treba tumačiti prema njihovom meritumu, uzimajući u obzir ono što je njihova bit i što istinski odražavaju – međusobnu povezanost i podršku. Oni su također izraz snažne i istinske vjere, odanosti Hrvata Svetoj Stolici na koju su uvijek mogli računati kao izvor potpore, te povjerenja koje Sveta Stolica polaže u hrvatski narod. Bez obzira na pravno-povijesnu kvalifikaciju i potreban oprez u tumačenju (a uzimajući u obzir da se radi o činu koji se dogodio prije jedanaest stoljeća),

blagoslov koji je papa Ivan VIII. 7. lipnja 879. godine udijelio knezu Branimiru, cijelom njegovom narodu i cijeloj njegovoj državi, priznajući njegovu zemaljsku vlast nad cijelom Hrvatskom, ima posebnu težinu i pravni značaj. Taj je Papin čin bio odlučujući za izgradnju identiteta Hrvata, jer je njime hrvatski narod priznat kao samostalan i suveren narod s vlastitom vladom i vladarom među europskim narodima s kraja 9. stoljeća, i kao kršćanski narod odan rimskom prvosvećeniku. U vrijeme kada su pisani tragovi iznimno rijetki, Papa šalje hrvatskom knezu ne samo pisani pravni akt, nego i pismo sa snažnom porukom koja je dugoročno utjecala na hrvatski identitet. U Hrvatskoj se često i ispravno može čuti kako upravo taj čin i blagoslov Pape predstavlja pravno relevantno priznanje Hrvata i uvodi ih u kontekst europskih naroda i zapadne civilizacije utemeljene na kršćanstvu.

Otprilike pola stoljeća kasnije – 925. (devetsto dvadeset i pete) i 928. (devetsto dvadeset i osme) – temeljem akta pape Ivana X. uspostaviti će se jedinstveno crkveno područje koje će obuhvaćati cijelu Hrvatsku i Dalmaciju pod jurisdikcijom splitskog biskupa, područje koje će kasnije oblikovati administrativnu regiju i koja će postati središtem hrvatskog teritorija. Upravo će ta regija postati ne samo administrativno područje za Hrvate, nego i njihova vlastita duhovna, kulturna, politička i povijesna baština koja jasno definira hrvatski identitet, drugim riječima središte hrvatske državnosti.

Vratimo se u sadašnjost. Sveti Ivan Pavao II. je osobito poštovao hrvatski narod i prema njemu gajio izuzetnu ljubav i duboko razumijevanje. Možda kao nitko drugi, ovaj papa – papa Poljak – shvaćao je teško breme povijesti, nepravde i patnje kojima su Hrvati bili izloženi kao slavenski narod u svojoj stoljetnoj težnji za vlastitom državom. Dubokom prisnošću i sa snažnim emocijama osjećao je i dijelio patnje ovog naroda, kao i njegove težnje i ciljeve, posebice u vrijeme komunističke vladavine. Ivan Pavao II. prepoznao je postojanost i nepokolebljivost te uzorno svjedočanstvo vjere, personificirano u zagrebačkom nadbiskupu kardinalu Alojziju Stepincu, kojeg je 1998. godine, tijekom pastoralnog pohoda Republici Hrvatskoj, u Mariji Bistrici proglasio blaženikom i mučenikom. Time je učvrstio odluku pape Pija XII. iz 1953. godine, kojom je Alojzija Stepinca u teškim i izvanrednim vremenima progona, dok je kao nadbiskup svjedočio vjeru iz kućnoga pritvora u Krašiću, imenovao kardinalom.

Sveti Ivan Pavao II. je imao neizmjereno poštovanje prema tisućljetnoj opredijeljenosti Hrvata za kršćanstvo, papu i Svetu Stolicu, što se očitovalo i u brojnim diplomatskim aktima i odnosima, ali i u tomu da je hrvatski

narod u ključnim, prijelomnim trenucima uvijek imao oslonac u Crkvi i njezinom svećenstvu. Kada je u početku 1990-ih (devedesetih) godina prošlog stoljeća naslutio mogućnost stvaranja samostalne hrvatske države, države koja bi bila prava država hrvatskog naroda, Ivan Pavao II., kao papa i vrhovni autoritet Svete Stolice, snažno se za taj cilj pravno i diplomatski zalagao u Hrvatskoj i u međunarodnoj zajednici. Posebno je važno istaknuti da je to učinio beskompromisno i bez oklijevanja, zbog svog čvrstog uvjerenja u pravednost toga cilja i njegovu utemeljenost u međunarodnom (javnom) pravu, te da hrvatski narod ima pravo na samoodređenje i samostalnost. Jasno vidjevši i precizno tumačeći znakove vremena za cijelu Europu u tom razdoblju, uključujući i za hrvatski narod, i s odlučnim odgovorom na njih, papa Ivan Pavao II. je svojim autoritetom potaknuo intenzivnije pravno i diplomatsko djelovanje i komunikaciju u međunarodnoj zajednici i prije i tijekom stvaranja suvremene hrvatske države, posebice u trenutku proglašenja njezine samostalnosti i neovisnosti – kao što vam je dobro poznato – što je kulminiralo 13. siječnja 1992. (prije točno trideset godina), kada je Sveta Stolica formalno priznala Republiku Hrvatsku i time potvrdila legalitet i legitimitet suvremene hrvatske države. Činio je to iskreno i predano, bez prikrivenih namjera, a Sveta Stolica je bila među prvim subjektima međunarodnog prava koji su priznali Hrvatsku.

Priznanje Republike Hrvatske od Svete Stolice ostat će zapamćeno kao pravni akt kojim je Apostolska Stolica dala snažnu i odlučnu potporu legalitetu i legitimitetu hrvatske države pred međunarodnom zajednicom. Za Republiku Hrvatsku i za Svetu Stolicu ovaj čin je i danas znak snažne vjere, povjerenja, bliskosti, predanosti i međusobne potpore, što je sveti Ivan Pavao II. potvrđivao tijekom svoja tri pastoralna pohoda Republici Hrvatskoj, od kojih je svaki bio duboko značajan pravno i duhovno u svom povijesnom trenutku: prvi put tijekom Domovinskoga rata (1994.), zatim 1998. u povodu proglašenja kardinala Alojzija Stepinca blaženim, te posljednji put na samom početku 21. stoljeća (2003.) kada je mlada suvremena hrvatska država već bila zrelija. Svakako je znakovito što je sveti Ivan Pavao II. odlučio posjetiti svoj voljeni hrvatski narod u povodu svoga 100. pastoralnog pohoda izvan Italije.

U sklopu odnosa Republike Hrvatske i Svete Stolice posebno mjesto zauzimaju međusobni pravni odnosi, ponajprije zato što je svaki vid tih odnosa izražen u pravnom obliku. Tijekom 1996. godine potpisana su tri ugovora (o pravnim pitanjima, o suradnji na području odgoja i kulture, o dušobrižništvu katoličkih vjernika, pripadnika oružanih snaga i redarstvenih službi Republike Hrvatske), koji su stupili na snagu u početku 1997.

(prije točno četvrt stoljeća), a potom, godinu dana kasnije, 1998. potpisan je još jedan ugovor o gospodarskim pitanjima.

Ugovor o pravnim pitanjima na samom početku propisuje da su država i Katolička Crkva neovisne i samostalne, svaka u svom poretku. Također je propisano da se obje strane obvezuju u međusobnim odnosima potpuno poštovati to načelo u kontekstu brige za cjelovit duhovni i materijalni razvoj čovjeka i za promicanje općega dobra. U tom smislu, ugovori između Republike Hrvatske i Svete Stolice u potpunosti poštuju poslanje Katoličke Crkve kao i ustavne vrednote Republike Hrvatske, s obzirom da obje strane streme promicanju ljudskoga dostojanstva, društvene pravednosti, duhovnom i materijalnom boljitku čovjeka i općem dobru. Koristi od ovih nastojanja imaju zapravo pripadnici hrvatskog društva bez obzira na njihov nacionalni, etnički, vjerski ili drugi identitet ili političku orijentaciju. Iako su međusobno neovisni i konceptualno odvojeni, ovi ugovori postavljaju okvir istinskog partnerstva između države i Crkve, njihove međusobne potpore, poštovanja, bliskosti, pa čak i međusobne povezanosti njihovih ciljeva i politika kojima je svrha uvijek čovjek.

Ugovore koji su sklopljeni između Republike Hrvatske i Svete Stolice ne treba poimati i cijeniti štetnima za druge vjerske zajednice. Naprotiv, oni u konačnici mogu služiti kao primjer za pripadnike drugih vjerskih zajednica, primjerice za prihvaćanje identičnog modela i kriterija financiranja vjeronauka u državnim školama te analognu primjenu koncepta koji se u Katoličkoj Crkvi naziva *kanonski mandat*, za priznavanje u pravnom poretku Republike Hrvatske građanskih učinaka životnih zajednica koje su uređene državnim Obiteljskim zakonom i sklopljene po pravilima vjerske zajednice i pred njezinim svećenikom, za pravila o povratu imovine oduzete za vrijeme totalitarnih režima, i tako dalje. Ugovori između Republike Hrvatske i Svete Stolice razlikuju se od ovih analognih aranžmana na državnompravnoj razini isključivo stoga što imaju status međunarodnog prava, a ne zbog svog pravnoga sadržaja. A budući da je Republika Hrvatska država u kojoj se građani većinski izjašnjavaju katolicima, normativni obuhvat ugovora sa Svetom Stolicom u odnosu na one na koji se oni odnose i broj obuhvaćenih pravnih pitanja bit će širi, ali ne zato što ti ugovori uvode drukčija pravno relevantna pitanja.

Ukratko, svaki sporazum između dvaju subjekata međunarodnog prava sredstvo je za sprječavanje sukoba i izbjegavanje zakona arbitraže ili, još gore, zakona sile.

Od početka svog postojanja pa sve do danas, sporazumi koje je Sveta Stolica sklapala s državama predstavljaju trajno nastojanje za prilagodbu društvenim promjenama i vjerskoj stvarnosti. Takve prilagodbe

vrijedne su za obranu ljudskih prava, a posebno vjerskih sloboda, čak i u suvremenim državnim okvirima sekulariziranih ili neseekulariziranih društava.

Bilo bi pogrešno misliti da su se u prošlosti sporazumi sklapali samo zato što su države bile kršćanske: Sveta Stolica je uvijek s vladarima i vladama, pa i nekatoličkim ili nekršćanskim, nastojala pregovarati o konkretnim uvjetima života Crkve. Čak i tijekom stoljetnih stalnih mijena u europskoj povijesti, prigodom crkvenoga raskola i tijekom reformacije, Sveta Stolica je nastojala uspostaviti najbolje moguće odnose s civilnim vlastima zemalja, bez obzira je li se ili nije radilo o katoličkim zemljama.

Stoga se danas, kao i u prošlosti, sporazumi između Svete Stolice i država pokazuju korisnima za reguliranje života Crkve i za osiguravanje njezine neovisnosti usprkos željama vladara i vlada da se miješaju u život i organizaciju Katoličke Crkve. Čak i u kontekstu društava koja su duboko povezana s katoličanstvom, pokazalo se prijeko potrebno uspostaviti pravila da bi se spriječila iskušenja civilnih vlasti da se upliću u poslove Crkve i obrnuto.

Međutim, sporazumi su korisni i zbog mogućnosti koordiniranja i olakšavanja aktivnog sudjelovanja Svete Stolice i Crkve u izgradnji ljudskog društva, pravednog i solidarnog, prema toj svijetloj perspektivi koja je zacrtana u pastoralnoj konstituciji *Gaudium et spes*.

Zanimljiv i *sui generis* slučaj je sporazum o imenovanju biskupa, potpisan 22. rujna 2018. godine između Svete Stolice i Narodne Republike Kine: dakle, međunarodni ugovor između dviju strana koje se formalno još nisu međusobno priznale.

Ovdje se želim prisjetiti riječi pokojnog kardinala Agostina Casarolija upućenih jednom službeniku državnog tajništva: »Nije važan ugovor, već dogovor.« Ova izjava ne poriče vrijednost ugovora ili sporazuma, već naprotiv, želi reći da su dogovoreni sporazumi prijeko potrebni za promicanje sklada i suživota u današnjim društvima.

U svakom sporazumu načelna su pitanja isprepletena s čisto praktičnim, čak i tehničkim pitanjima: ipak, svi imaju za cilj jamčiti mjesnoj Crkvi najbolji mogući prostor slobode. Na načelnim osnovama, zajednička polazišna točka ugovornih strana može biti priznanje prisutnosti i povijesne uloge Crkve u oblikovanju nacije, kao što je to slučaj, primjerice, ovdje u Hrvatskoj i s raznim sporazumima potpisanim sa zemljama srednje i istočne Europe nakon pada Berlinskoga zida. No, počevši od Drugoga vatikanskog ekumenskog sabora, preduvjet je, rekao bih prijeko potreban, vjerska sloboda.

Koncilska deklaracija *Dignitatis humanae* (O vjerskoj slobodi) ponovno je potvrdila da je prostor autonomije,

zaštićen ovom građanskom slobodom, u potpunosti pomirljiv sa zahtjevima *libertas Ecclesiae* (br. 13), koja ostaje prvo i temeljno načelo odnosa između Crkve i svakoga drugoga društva: »Postoji«, citiram, »sklad između slobode Crkve i one vjerske slobode koju treba svim ljudima i zajednicama priznati kao pravo i u pravnom je poretku zakonima uglaviti.« A konstitucija *Gaudium et spes*, sa svoje strane, ukazuje na različite vidove *libertas Ecclesiae* te izjavljuje: »(...) uvijek i svugdje Crkva mora imati pravo da s istinskom slobodom propovijeda vjeru, naučava svoju socijalnu nauku, da nesmetano vrši svoju službu među ljudima te da izriče moralni sud, pa i o stvarima koje se odnose na politički poredak, kada to traže temeljna prava ljudske osobe ili spas duša« (br. 76; EV 1/1583).

Vjerska sloboda je istodobno i temelj i granica konkordata. Konkordati, naime, predstavljaju *prilagođeno jamstvo*, prije svega kolektivne i institucionalne dimenzije vjerske slobode, bez koje ona ne može postojati ni na individualnoj razini, kako je pokazalo bolno iskustvo tzv. realnog socijalizma koji je prvenstveno težio dokinuti prakticiranje vjere u zajednici. S tim u vezi, mislim da treba naglasiti da su gotovo sve europske zemlje koje su imale to iskustvo, a Hrvatska nije iznimka, odabrale sustav sporazuma s crkvom za obnovu vjerskih sloboda. Međutim, institucionalna suradnja iz koje nastaju konkordati ne može utjecati na osobnu vjersku slobodu građana, bilo da su pripadnici Katoličke Crkve, druge kršćanske vjeroispovijesti ili ne pripadaju nijednoj vjeri. U tim sporazumima Katolička Crkva ne traži od države da djeluje ni kao *defensor fidei* (branitelj vjere) ni kao izvršna ruka kanonskog prava: isključiva joj je namjera dobiti pravni okvir što je moguće prikladniji njezinim specifičnim potrebama, u sklopu ustavnog prava na slobodu vjeroispovijesti.

Nakon ovih općih razmatranja, vratimo se na situaciju u Hrvatskoj.

Osim četiri navedena međunarodna ugovora, pravni odnosi između hrvatske države i Katoličke Crkve dodatno su uređeni nizom dodatnih sporazuma. Ti sporazumi sklopljeni su između Vlade Republike Hrvatske i Hrvatske biskupske konferencije o određenim konkretnim pitanjima i temama. U sklopu međunarodnih ugovora, ti se dodatni sporazumi prilagođavaju u praktične i konkretnije svrhe. Oni nemaju status međunarodnih ugovora nego operativnih, djelotvornih sporazuma mjesne Crkve i države, čiji je cilj dodatno odrediti generička pravila četiriju međunarodnih ugovora i učiniti njihovu provedbu učinkovitijom. Sklapanje tih sporazuma izraz je iskrenosti, otvorenosti, povjerenja, ali i stalne svijesti da se ugovorne klauzule ne poimaju čisto formalnima ili pak hipotetičkim izjavama, nego kao pravni sadržaj

koji teži svomu ostvarenju u svakodnevnom životu radi postizanja općeg dobra. Dakle, možemo reći da dodatni sporazumi predstavljaju poseban *sui generis* izvor prava pravnoga poretka Republike Hrvatske.

Takvi dodatni sporazumi mogu biti vrlo kratki i nastati na temelju jednostavnih i operativnih, djelotvornih, pregovora *inter partes*.

Kao primjer želim navesti Ugovor o *Caritasu* Katoličke Crkve u Republici Hrvatskoj potpisan 18. ožujka 2022. godine. Tom je prigodom Vlada Hrvatske snažno naglasila da Republika Hrvatska kršćansku solidarnost smatra jednom od svojih temeljnih društvenih vrijednosti. Ova izjava od velike je važnosti kao izraz hrvatske društvene stvarnosti, ali i kao potvrda suštine cjelokupnih odnosa između Republike Hrvatske i Svete Stolice. Kršćanstvo i kršćanska solidarnost predstavljaju temelje zapadne kulture i Europe. Zemlje osnivateljice Europske unije i tvorci njezinih temeljnih ideja smatraju da su jezgra ove multinacionalne organizacije i ujedinjujući čimbenik njezinih unutarnjih različitosti u osnovi utemeljeni na kršćanstvu i kršćanskoj ideji solidarnosti.

Zakonskim uređenjem karitativne djelatnosti i socijalne skrbi o najpotrebitijima, Katolička Crkva i Republika Hrvatska djeluju više kao katalizatori ujedinjeni u zajedničkom cilju, negoli samo kao partneri u procesu, ili pak dvije strane u nekom čisto formalnom ugovoru.

Primjer *Caritasa* i spomenutog ugovora o *Caritasu* možda na najbolji mogući način oslikava izvornu namjeru, plemenitost svrhe i cilja svih, pravno i osobno, uključenih u projekt razvoja odnosa između Republike Hrvatske i Svete Stolice tijekom posljednjih četvrt stoljeća, odnosno, na konkretnijoj i operativnoj razini, između Vlade Republike Hrvatske i Hrvatske biskupske konferencije.

Kao što sam već spomenuo, kroz povijest, ali i danas, odnosi hrvatskog naroda i Svete Stolice neprekidno su bili ukorijenjeni u određenim stvarnostima. Te su stvarnosti na brutalan način negirali totalitarni režimi, koji su nastojali dokinuti život Crkve i vjeru hrvatskog naroda, posebice eliminacijom i uništavanjem crkvenopravnih osoba, a da ih nikada nisu uspjeli uništiti. Totalitarni su režimi nastojali poništiti duh i duhovna ali i vremenita dobra kroz koja su župe, biskupije, ustanove posvećenog života i družbe apostolskog života, druge institucije, bolnice, sirotišta, crkvene kulturne ustanove i druge crkvene društvene stvarnosti izvršavali crkveno poslanje. Bit ovog poslanja mora biti ljubav prema čovječanstvu i posebna predanost narodu, u ovom slučaju hrvatskom narodu. Duga desetljeća totalitarne destrukcije ostavila su ozljede koje ne mogu lako zacijeliti.

Gospodine predsjedniče, još jednom vam zahvaljujem što ste mi ukazali čast davši mi priliku da se obratim ovom uglednom skupu prigodom 30. obljetnice priznanja Hrvatske od strane Svete Stolicе, a posebno prigodom 25. obljetnice stupanja na snagu naša prva tri ugovora. Kako sam već istaknuo, oni su, međutim, tek suvremeni iskaz duge tisućljetne stvarnosti međusobnog razumijevanja i povjerenja stalno prisutnog u našim odnosima. Ti pravni akti, i njima propisani odnosi, nisu stvoreni, da tako kažem, *ex nihilo* (ni iz čega); oni su rezultat dubokih i dugih povijesnih dinamika, motivacija, implikacija, konteksta i tradicija. Treba ih vjerodostojno i kontekstualno tumačiti i razumjeti na ovaj način.

Odnosi Republike Hrvatske i Svete Stolicе nika-da nisu bili čista formalnost ili puka administrativna fasada, pravni oblik bez stvarnog sadržaja i iskrene obostrane namjere da se cjelovitost toga sadržaja oživi. U povodu ovih velikih i značajnih obljetnica valja istaknuti dugu i čvrstu vjeru hrvatskog naroda, ali i *bona fides* (dobronamjeran) u odnosima Svete Stolicе i ovog naroda. Oni čine tkivo koje je temelj svakog oblika i formalne pojave pravnih ugovora i drugih postupaka u kojima su se oblikovali i razvijali naši odnosi. Upravo zbog te sveobuhvatne iskrenosti Sveta Stolica kroz stoljeća ostaje osobito privržena Hrvatskoj, a i danas vjerno stoji uz svoj ljubljani hrvatski narod.

Hvala na pažnji.

INTERVJU DRŽAVNOG TAJNIKA SVETE STOLICE KARDINALA PIETRA PAROLINA HRVATSKIM MEDIJIMA

Zagreb, 11. svibnja 2022. godine
sjedište Hrvatske biskupske konferencije

U sklopu dvodnevnog posjeta Hrvatskoj državni tajnik Svete Stolicе kardinal Pietro Parolin dao je u srijedu, 11. svibnja 2022. godine, intervju za šest hrvatskih medija: Hrvatsku katoličku mrežu, Glas Koncila, Laudato TV, Hrvatsku televiziju, Hrvatski radio i Novu TV. Donosimo cjelovit prijevod razgovora.

Uzoriti Kardinalе, povod Vašem dolasku u Hrvatsku su dvije obljetnice – 25 godina od ratifikacije triju ugovora između RH i Svete Stolicе (o pravnim pitanjima, o suradnji na području odgoja i kulture, te o dušobrižništvu katoličkih vjernika, pripadnika oružanih snaga i redarstvenih službi RH) i 30 godina od međunarodnog priznanja Republike Hrvatske. Kako Vi danas vidite te bilateralne odnose, provedbu ugovorâ, te u duhu sekularnosti kako vidite doprinos Crkve društvu?

Kardinal Parolin: Čini mi se da se može dati pozitivan odgovor bilo na razini bilateralnih odnosa između Hrvatske i Svete Stolicе, bilo na razini ugovorâ. Odnosi su veoma dobri, postoje česti posjeti... Sâm ovaj moj posjet ovdje znači da postoje upravo srdačni odnosi s vlastima, s Vladom. Što se pak tiče ugovorâ, mislim da se svaki sistem dađe usavršiti. Mi, ipak, držimo da ugovori mogu biti pozitivan i konstruktivan način za uređivanje odnosâ između Crkve i države i da se ponudi pravni okvir unutar kojeg se mogu smjestiti međusobni odnosi i uzajamna suradnja u službi društva i općega dobra. U ovih dvadeset i pet godina ugovori su pokazali da to mogu učiniti. Mnoga su pitanja uređena

i mnoge su teme obrađivane na pozitivan način, na konstruktivan način. Zasigurno da ostaju otvorena pitanja. Upravo smo jutros o njima razgovarali također s biskupima. Dotaknuta je, primjerice, tema povrata crkvenih dobara. Riječ je očito o vrlo osjetljivoj i vrlo škakljivoj temi koju zbog različitih razloga treba dublje sagledati i proučiti. Tu je zatim tema kulturnih dobara i drugo. Ovih 25 godina morali bi postati prigoda da se nastavi produbljivati primjenu tih ugovora kako bi sve više pokazali svoj potencijal pomaganja Crkvi u njezinoj slobodi i u slobodi obnašanja njezina poslanja unutar vjerske slobode.

Koliko je jedna mala Hrvatska značajna u krilu Katoličke Crkve? I kako nas vidi Sveta Stolica danas na kršćanskoj karti Europe?

Kardinal Parolin: Važnost neke Crkve ne mjeri se, očito, u kvantitativnom smislu, ne mjeri se u smislu brojeva, veličinom teritorija ili brojem svećenikâ, duhovnih zvanja, ili djelima iste te Crkve itd. Mislim da se mjeri u terminima sposobnosti ili, bolje, svjedočenja vjere, sposobnošću naviještanja evanđelja društvu današnjega svijeta. To je doprinos koji također Katolička Crkva u Hrvatskoj može donijeti sveopćoj Crkvi poglavito u kontekstu sekularizacije gdje se do kršćanskih vrijednosti sve manje drži i sve ih se manje provodi u djelo u društvu. Crkva doista mora nastaviti davati svjedočanstvo za evanđelje riječju, jer je pozvana naviještati, ali prije svega djelima, i ja mislim da je Hrvatska, ponajprije u prošlom stoljeću, dala velik

doprinos putem važnih ličnosti koje su danas priznate također na razini življenja svetosti. Primjerice sveti Leopold Bogdan Mandić čiji se blagdan, čini mi se, sutra slavi, a tu je i Ivan Merz, kao i druge takve osobe. To je velik doprinos koji je Crkva donijela i može nastaviti donositi, kao što su, uostalom, bili također na razini sveopće Crkve mnogi Hrvati koji su bili u službi i dali svoj doprinos dobru Crkve.

O blaženom Alojziju Stepincu govorili ste prije godinu i pol dana, za pohoda Splitu, te ste nas i tada pozvali na strpljenje u čekanju njegovog proglašenja svetim. Sveti Otac želi da kanonizacija bl. Alojzija Stepinca bude »trenutak zajedništva za cijelu Crkvu, a ne razlog sukoba ili suprotstavljanja«. Jesu li se u tom smislu dogodili pomaci, te možemo li očekivati konačnu odluku Svetog Oca o proglašenju svetim našega blaženika?

Kardinal Parolin: Rekao bih da u odnosu na prošlu godinu nema velikih novosti što se tiče kanonizacije blaženoga Stepinca. Sveti Otac ostaje uvjeren u ono što sada govori, to jest da ta kanonizacija mora biti trenutak zajedništva za cijelu Crkvu, a ne razlog konflikta ili suprotstavljanja i mislim da je u trenutačnoj situaciji uvjetovanoj upravo ratom to još potrebnije, da postane uistinu prigoda za rast u zajedništvu i pomirenju. Bila je ta Komisija koja je svojedobno radila i koja nije došla do zajedničkih zaključaka. Mi smo se jako nadali da će se upravo tim radom na produbljivanju od strane te Komisije doći do nekoga zaključka u smislu zajedništva i dogovora. Morat će se, stoga, nastaviti produbljivati neki vidovi koje možda treba bolje rasvijetliti i produbiti, uvijek u tome pravcu da se nađe konsenzus o kanonizaciji. Istodobno ja vjerujem da to što je kardinal Stepinac proglašen blaženim daje mogućnost hrvatskom narodu da očituje svoju vjeru, da mu se moli kao zaštitniku, da ističe njegove kreposti i djelo koje je učinio, i tome se nadamo. Sveti je Otac u više navrata rekao da nema zapreke da se kardinalu, upravo zato što je proglašen blaženim, vjernici mogu moliti i da se na njega može pokazivati kao primjer za ovu Crkvu. Kad se Gospodinu bude svidjelo – a mi se nadamo da će to biti uskoro, ja vam ne mogu dati nikakav datum u vezi s tim – doći će i do njegove kanonizacije i mislim da moramo – dopustiti mi reći – biti strpljivi i čekati Božja vremena. Vjernički puk Hrvatske mora čekati Božja vremena za to, jer sve se čini za dobro. Znam da je ovo tvrd govor, ali mislim da i ovu situaciju moramo živjeti u duhu vjere, a to znači prihvatiti da Bog ima svoja vremena i da se i stvari koje se događaju i koje se mogu činiti ne baš previše ugodnim, imaju smisao u Božjem naumu. To, mislim, vrijedi također za slučaj kardinala Stepinca. U svakom slučaju,

nadamo se, ja se nadam, da će do kanonizacije doći u što skorije vrijeme.

Ukrajina i dalje trpi zbog rata. Papa Franjo poziva na dijalog, pregovore i prestanak nasilja. Sveta Stolica nudi posredovanje. Hrvatski narod suosjeća s ukrajinskim, jer je i sâm prošao kroz bolna iskustva agresije i nasilja, i cijeni podršku koju mu je u ključnom trenutku pružio Vatikan. Koliko Sveta Stolica svojim diplomatskim aktivnostima može pridonijeti završetku rata u Ukrajini?

Kardinal Parolin: Svi smo očito zabrinuti zbog rata, ne samo zbog onoga što se događa: ljudske žrtve, razaranja i drugo i sve ono što jedan rat sa sobom nosi, ali također zbog moguće eskalacije toga rata, vodeći, očito, računa o razornosti oružja koja danas države posjeduju. To bi doista bila prijetnja uništenja cijeloga čovječanstva. Papa je od samoga početka vrlo odlučno, vrlo snažno, vrlo oštro progovorio o ratu koji nije nikada rješenje, nego ludost, ludost rata, i istodobno je nudio posredovanje Svete Stolice. Ponudio je mogućnost da Sveta Stolica intervenira u nekom obliku, to bi moglo biti neka vrsta posredovanja, neke dobre facilitacije, postoje razni oblici intervencije, nastojeći pomoći upravo oko prekida vatre radi evakuacije civila i za početak ozbiljnih pregovora među zaraćenim stranama koji će moći dovesti do rješavanja upravo postojećih sporova. Ta ponuda do sada nije prihvaćena, u smislu da nije dan pozitivan odgovor, nije dan ni negativan odgovor. Mi kao Sveta Stolica ne želimo biti jedini protagonisti, gledamo blagonaklono na pokušaje koji su učinjeni, primjerice od Turska, Izraela i tako dalje. Nažalost, do sada nisu dali nikakav rezultat. Čini se kako trenutačno ne postoje velike nade da će se moći doći do složnoga zaključenja rata. Mi ostajemo raspoloživi. Papa je uvijek govorio: »Spreman sam otići čak u Moskvu, ako taj korak bude mogao biti od pomoći u rješavanju.« Potvrđujem našu spremnost da pomognemo, a na stranama je da o tome odluče. Sigurno da je od temeljne važnosti da se što prije prestane s neprijateljstvima, da se što prije okonča ta rat.

Uzoriti, možemo li se malo osvrnuti na proživljenu pandemiju koronavirusne bolesti i posljedice koje je ostavila na duhovan i sakramentalan život vjernika? Jesmo li »izgubili« vjernike iz crkava? I kako ih vratiti? I kako pomoći uopće čovječanstvu koje je i zbog pandemije, a sada i rata, na pragu sve većeg osiromašenja?

Kardinal Parolin: Pandemija je bila velika kušnja, uistinu kušnja također za Crkvu koja je ostavila posljedice kao što ste rekli, primjerice u broju praktičnih vjernika. Mnogi su to prestali biti, možda i iz straha od zaraze, mnogi zato što misle da danas nije potrebno

ići u crkvu i prakticirati vlastitu vjeru. (Misle da se posredstvom sredstava komunikacije može sudjelovati na misi te nema više potrebe izlaziti da bi se išlo u crkvu. To očito predstavlja dodatnu teškoću, dodatan problem uz, primjerice, u Europi mali broj onih koji idu u crkvu i prakticiraju vlastitu vjeru. No, što nam je činiti? Mislim da treba ići tražiti te osobe, a ne čekati da se jednostavno vrate, jer se možda same neće nikada vratiti, nego valja nastojati uspostaviti kontakt s njima i pomoći im razmišljati o važnosti da imaju zajedničko očitovanje vjere. Vjera je, istina, osobna, ali nije, recimo to tako, individualna ili individualistička. To je uvijek vjera koja se dijeli također s drugima u kršćanskoj zajednici. To je onaj poziv koji je Papa uputio već u *Evangelii gaudium* kad govori o Crkvi u izlasku. Ako ljudi ne dolaze, moramo mi ići njih tražiti i moramo prije svega – možda također vezano uz temu osiromašjenja – moramo nastojati se brinuti za druge. Crkva mora doista biti kuća gdje se preuzima briga za potrebe ljudi. Mislim da ako ljudi naiđu na to prihvaćanje u crkvi, ako im se izađe ususret i brine za njihove potrebe, sigurno će se vratiti. Jer ljudi trebaju nadu, ljudi danas imaju veliku potrebu za nadom. Možda je ono za čim se osjeća najveća potreba upravo nada, jer suočeni najprije s pandemijom, a zatim s ratom i mnogim problemima s kojima se suočavamo postoji upravo opasnost da se izgubi nada.

Prije pet godina u intervjuu talijanskom dnevniku Il Sole 24 Ore kazali ste da je dijalog između zemalja Zapada i Rusije važan. Tada ste također istaknuli da je Istočna Europa za Svetu Stolicu uvijek bila bitna. Je li se propustilo učiniti nešto u tom dijalogu pa da se dogodio ovaj rat?

Kardinal Parolin: Mislim da je ono što sam rekao prije nekoliko godina ostaje od velike važnosti. I danas, kad smo suočeni ratnim prizorima postoji potreba za dijalogom, po mojemu mišljenju tome nema alternativâ. Pa tako i dijalog s Rusijom, dijalog između Zapada i Rusije. Ovaj rat, nažalost, uništava također kanale komunikacije. Zato je važno ponovno ih uspostaviti. Problemi se javljaju ne kad ima previše dijaloga, nego kad dijaloga nema. Problemi i teškoće se javljaju zbog pomanjkanja dijaloga, ali rekao bih općenito, u stanovitom smislu rekao bih da se ono što se dogodilo – možda će grubo zvučati – moglo predvidjeti u smislu da smo posljednjih desetljeća polako svjedočili progresivnoj eroziji onoga što se naziva multilateralizam, to jest da budemo sposobni suočavati se dijalogom s velikim problemima današnjega svijeta i nalaziti zajednička rješenja. Ta je tendencija bila vidljiva, stvarna, ta tendencija svake zemlje da se zatvori u samu sebe i rješava svoje probleme stavljajući se nasuprot drugima,

ne tražeći, naprotiv, sinergiju, zajedničko zalaganje. Zato mislim da ono što se dogodilo i nakon onoga što se događa treba ponovno izgraditi živo tkivo međunarodnih odnosa i ponudio bih kao temelj upravo prijedlog koji daje Papa u *Fratelli tutti*: jesmo li ili nismo jedna obitelj, priznajemo li se ili ne priznajemo kao jedna obitelj. Polazeći od toga temelja možemo nešto zajednički izgraditi. U protivnom nećemo nikada moći nešto zajednički izgraditi i polučiti neki rezultat. Postoji potreba za dijalogom i potrebno je ponovno izgraditi kanale dijaloga i modalitete dijaloga. U protivnom smo osuđeni na to da idemo prema jednom vrlo zabrinjavajućem i zastrašujućem scenariju.

Svetom Ocu osobito je važan sinodalni put Crkve. Što on do sada pokazuje? I u tom kontekstu, s obzirom na to da pratite događanja u Crkvi u Njemačkoj, zemlji u kojoj je sinodalni put pokazao novo lice, prilagodbe duhu vremena i tendenciju popuštanja u crkvenom nauku, osobito u pitanjima morala, kako biste komentirali njemačke zaključke i smjernice? Je li to svojevrsni obračun s grijesima Crkve ili plod površne crkvenosti? I što Sveta Stolica tu može učiniti?

Kardinal Parolin: Sinodalni hod, dakle sinoda koju je Sveti Otac sazvao i koja će se odvijati u različitim etapama o temi sinodalnosti Crkvi, Papi je jako na srcu. Zašto? Zato što, prema mojemu mišljenju, odgovara upravo na njegov zahtjev za Crkvom u izlasku, gdje će se svi osjećati, zato što to i jesu, odgovorni za naviještanje evanđelja. Danas poslanje Crkve i taj duboki smisao sinodalnog hoda koji čini Katolička Crkva nije povjeren, ne smije se smatrati povjerenim samo određenim kategorijama ljudi, samo hijerarhiji, samo svećenicima, samo redovnicima, nego cijeli Božji narod u svojim različitim sastavnicama mora ponovno otkriti smisao poslanja koje mu je povjereno i koje se rađa iz sudjelovanja u sakramentima kršćanske inicijacije: krštenja, potvrde i euharistije. Tu se nalazi izvor poslanja. Sveti je Otac, dakle, sazvao ovu sinodu upravo zato da se to sudjelovanje sve bolje artikulira, da se pronađu načini na koji će vjernici, svi krštenici, svi katolici uistinu osjećati dionicima zadaće Crkve da naviješta evanđelje, što je glavni zadatak upravo zato što je evanđelje odgovor na čovjekova duboka pitanja te, dakle, otud važnost koju Papa pridaje toj sinodi koja sve više uključuje mjesne crkve. Vidio sam da je to blisko i drugim stvarnostima, da postoji veliko zanimanje i veliko sudjelovanje u tome procesu. Što se tiče Njemačke, mislim da mogu reći nešto o temi sinodalnog puta, *Sinodal Weg*, u Njemačkoj, to jest odluke kao one što su stavljene na dnevni red i koje obrađuju temeljna pitanja u životu Crkve, primjerice njezina hijerarhijska

dimenzija, ministerijalno svećeništvo i tema svećeništva žena, tema svećeničkog celibata i tako dalje, i tema moralnosti jest jedna od tema koje su najviše u središtu, kao i tema moći u Crkvi, tko ima moć, premda je za Gospodina moć služenje, ali ostavimo to sada po strani. Te teme ne može obrađivati samo pojedina partikularna Crkva, nego ih mora proučavati i produbljivati Crkva u cjelini. I jedna partikularna Crkva, kao što je ona u Njemačkoj u obrađivanju tih tema u svjetlu znakova vremena, kao što ste podsjetili, mora to činiti u dogovoru s općom Crkvom, s Papom, i to je smisao pisma koje je Papa bio poslao još prije nekoliko godina, prije dvije godine, ako se ne varam, Crkvi u Njemačkoj rekavši: priredimo sinodu, to jest hodimo zajedno, ne idite putovima bijega, budite unutar Crkve, razmišljajte. Katkad zajedništvo u Crkvi iziskuje da se čini manje duge korake od onih koje bi se htjelo. To su, međutim, čvrsti koraci. Mislim da je to temeljni poziv. Vidio sam i kod drugih episkopata, drugih biskupa tu zabrinutost da se Crkva u Njemačkoj odijeli od razmišljanja o tim temama od Crkve u cjelini i, naravno, Pape, od svih drugih biskupa. Nadamo se, dakle, da će taj poziv biti prihvaćen i da će zajednički i složno odlučivati o tim temama.

Kako komentirate pojavu da oni koji se deklariraju kršćanima, katolicima, a ostvarili su se kao političari, nerijetko u svojem političkom djelovanju zanemaruju kršćanske vrijednosti?

Kardinal Parolin: To je problem svih, dosljednost između života i vlastita djelovanja, između vjere i vlastita djelovanja. To, dakle, nije samo problem političara, nego problem svih. Već je, čini mi se, Pio XII. rekao da je odvojenost života i vjere, života i vjerskih uvjerenja osobe jedna od velikih drama našega doba. Svi smo stoga pozvani biti dosljedni. To je izraz: dosljednost, dosljednost između onoga što govorimo, što vjerujemo i što, zatim, činimo. Sigurno da kada taj problem imaju političari, tada je to ozbiljan problem, jer, očito, imaju u svojim rukama veliku odgovornost u građanskome društvu te je lakše također vidjeti njihove eventualne nedostatke. Ja mislim da je važno pomoći obrazovati kršćane koji će se zauzimati u politici, zato što je to također jedna zadaća Crkve koju se ne smije zanemariti. Katolici koji se zauzimaju u politici i duh služenja jesu temelj, kao i raditi za opće dobro. To su dva temeljna parametra na kojima se mora nadahnjivati katolički političar u svome zauzimanju u građanskome društvu. Crkva, naravno, iznosi taj prijedlog i Crkva nastoji odgajati osobe, nastoji im pomoći i pratiti ih. I, naravno, prepušta savjesti svakoga pojedinca... Ali onaj tko se izjašnjava kao katolik mora si postaviti pitanje kako obnaša to svoje političko djelovanje.

Možemo podsjetiti na odlomak iz Evanđelja gdje Isus kaže upravo: »Neka tako ne bude među vama, vi se morate ponašati na drukčiji način.« On govori upravo o služenju. Tu je upravo poziv na razmišljanje jer moramo biti svjesni toga da je politika veliko služenje koje se obnaša. Danas možda postoji tendencija da se ne cijeni dovoljno također službu političara, jer je to upravljanje zajedničkim domom, upravljanje društvom. Postoji, dakle, nužnost da je se, u kontekstu populizma, u kontekstu zastranjenja kojima danas svjedočimo, obavlja prema kršćanskim vrijednostima i načelima. Potrebna je, dakle, dosljednost političara u obnašanju svojega poslanja.

Koja bi bila Vaša poruka u povodu Vašega posjeta Hrvatskoj na 25. obljetnicu ratifikacije triju ugovora između RH i Svete Stolice, i 30. obljetnice međunarodnoga priznanja Republike Hrvatske?

Kardinal Parolin: Rekao bih da je moja poruka pomalo poruka koja se uvijek izražava, to jest čestitka koja se uvijek upućuje u prigodi proslave kakve obljetnice i slavlja. Svaka obljetnica, svako slavlje potiče osvrnuti se unatrag na prijedeni put i istodobno upraviti pogled prema budućnosti, na put kojim valja ići. Mislim da je čestitka koju mogu uputiti Hrvatskoj, hrvatskom narodu i Katoličkoj Crkvi u Hrvatskoj ta da bude trajno ukorijenjen u svojoj prošlosti. Papa to često govori: »Ako netko izgubi korijene, gubi svoj identitet.« Važno je, stoga, čvrsto se držati korijena i istodobno bez straha se otvoriti također izazovima današnjega svijeta. Mislim da se kao katolici ne smijemo bojati, usprkos tome što postoje mnogi problemi, pa i novi problemi s kojima se danas moramo suočiti. Ako smo čvrsto ukorijenjeni u svojoj prošlosti, u vrijednostima koje su oblikovale našu prošlost, i u iskustvo – u Hrvatskoj su te vrijednosti itekako prisutne, primjerice cijela povijest borbe za slobodu – ako smo sposobni ponovno predlagati i živjeti, aktualizirati te vrijednosti u današnjemu svijetu u suočavanju s izazovima, mislim da se pred Hrvatskom otvara lijepa, pozitivna budućnost koja je može povesti prema daljnjim ciljevima.

Kako je izgledao Vaš susret s papom Franjom netom što se saznalo da je izbio rat u Ukrajini? Kako je izgledao taj susret i što Vam je rekao?

Kardinal Parolin: Papu nisam vidio odmah, nego nekoliko dana nakon što je izbio rat u Ukrajini. Bio je krajnje zabrinut, također zato što se iz vijesti koje su stizale u danima prije toga činilo da do te invazije na Ukrajinu neće doći. Bio je, dakle, krajnje zabrinut, ali odmah se nametnula tema, počelo se razmišljati o tome što će učiniti Sveta Stolica da zaustavi taj rat. Razgovor se, dakle, praktički usredotočio na to. Zajednički se razmatralo različite mogućnosti, različite vrste

intervencije i na kraju je on odlučio: »Prvu gestu koju moram učiniti jest to da odem u Rusko veleposlanstvo i izravno poručim vlastima putem veleposlanika, putem veleposlanstva da moraju zaustaviti rat.« Njegov apel, taj prvi njegov apel, bio je upravo to: »Zaustavite rat!« To je ukratko bio naš susret, sadržaji našega susreta. Usto, nema potrebe ponavljati intervencije koje je učinio, a koje izražavaju bezuvjetnu osudu rata koji mu je zadao uistinu veliku bol.

Kako se Sveti Otac osjeća posljednjih dana?

Kardinal Parolin: Vidio sam ga baš neki dan. Rekao mi je da se osjeća bolje. S obzirom na problem

s koljenom – mislim da to ne potpada pod papinsku tajnu, o tome se pisalo – rekao mi je da se osjeća bolje, da je počeo s terapijom i da se nada da će se u kratkom, ali razumnom vremenu oporaviti. No moram reći da Sveti Otac nije izgubio svoju snagu, polet i hrabrost. Tu je ne baš ugodnu situaciju prihvatio doista s velikim kršćanskim i svećeničkim duhom. Ako liječnici uspiju naći lijek – tome se nadam, tako mi je on rekao – mislim da će se brzo opraviti i vratiti uobičajenom ritmu.

Prijevod: Slavko Antunović, IKA – HKM

PORUKE • IZJAVE • PISMA

PORUKA SVETOGA OCA FRANJE ZA 59. SVJETSKI DAN MOLITVE ZA ZVANJA

Pozvani graditi ljudsku obitelj

Draga braćo i sestre!

Dok u ovom našem vremenu još uvijek pušu ledeni vjetrovi rata i ugnjetavanja i često smo svjedoci polarizacije, kao Crkva pokrenuli smo sinodalni proces: osjećamo hitnu potrebu da hodamo zajedno, njegujući dimenzije slušanja, sudjelovanja i dijeljenja. Zajedno sa svim muškarcima i ženama dobre volje želimo pridonijeti izgradivanju ljudske obitelji, zaliječiti njezine rane i upraviti je prema boljoj budućnosti. U toj perspektivi, u povodu 59. svjetskog dana molitve za zvanja, želio bih s vama razmisliti o širokom značenju *poziva* u kontekstu sinodalne Crkve koja je u stavu osluškivanja Boga i svijeta.

Svi su pozvani biti protagonisti misije

Sinodalnost, zajednički hod temeljan je poziv Crkve i samo na tom obzoru moguće je otkriti i cijeniti različita zvanja, karizme i službe. Znamo, istodobno, da Crkva postoji zato da evangelizira, izlazeći iz same sebe i sijući sjeme evanđelja u brazdama povijesti. Zato je to poslanje moguće upravo sinergijskim povezivanjem svih pastoralnih područja i, još prije toga, uključivanjem svih Gospodinovih učenika. Naime, »po primljenom krštenju svaki je član Božjeg naroda postao učenik misionar (usp. Mt 28,19). Svaki krštenik, neovisno o položaju u Crkvi i stupnju vjerske izobrazbe, aktivan je nositelj evangelizacije« (Apost. pob. *Evangelii gaudium*, 120). Moramo se čuvati mentaliteta koji razdvaja svećenike i laike, smatrajući prve protagonistima a druge izvršiteljima, te nastavljati dalje kršćansko poslanje kao jedan Božji narod, laici i pastiri zajedno. Cijela je Crkva vjeronosna zajednica.

Pozvani biti čuvari jedni drugih i stvorenoga svijeta

Riječ *poziv* ne treba shvaćati restriktivno, dovodeći je u vezu samo s onima koji slijede Gospodina na putu

posebnog posvećenja. Svi smo pozvani sudjelovati u Kristovom poslanju ujedinjavanja raspršenog čovječanstva i njegova pomirenja s Bogom. Općenitije govoreći, svaki čovjek, prije nego što doživi susret s Kristom i prigrli kršćansku vjeru, zajedno s darom života prima temeljni poziv: svaki je od nas stvorenje željeno i ljubljeno od Boga, za koje je On imao jedinstven i poseban plan, i tu božansku iskru, koja je prisutna u srcu svakoga muškarca i svake žene, pozvani smo razvijati tijekom svojega života, pridonoseći razvoju čovječanstva oduhovljenoga ljubavlju i uzajamnim prihvaćanjem. Pozvani smo biti čuvari jedni drugih, graditi veze sloge i dijeljenja, liječiti rane stvorenoga svijeta, kako njegova ljepota ne bi bila uništena. Riječju, pozvani smo postati jedna obitelj u čudesnoj zajedničkoj kući stvorenoga svijeta, u skladnoj raznolikosti njezinih elemenata. U tom širem smislu, ne samo pojedinci nego i narodi, zajednice i najrazličitije skupine, imaju jedan *poziv*.

Pozvani prihvatiti Božji pogled

Taj veliki zajednički poziv uključuje i konkretniji poziv koji nam Bog upućuje, dopirući do našega života svojom ljubavlju i usmjeravajući ga prema konačnom cilju, prema punini koja seže čak onkraj praga smrti. Tako je Bog htio gledati i gleda na naš život.

Michelangelu Buonarrotiju se pripisuju ove riječi: »Svaka kamena gromada ima kip u sebi, a kiparov je posao otkriti ga.« Ako to može biti umjetnikov pogled, Bog još više gleda tako na nas: u onoj djevojci iz Nazareta vidio je Majku Božju; u ribaru Šimunu sinu Joninu vidio je Petra, stijenu na kojoj će sagraditi svoju Crkvu; u cariniku Leviju vidio je apostola i evanđelista Mateja; u Savlu, neumoljivom progonitelju kršćana, vidio je Pavla, apostola naroda. Njegov pogled pun ljubavi uvijek dopire do nas, dotiče nas, oslobađa i preobražava, čineći nas novim ljudima.

To je dinamika svakog poziva: Božji pogled dopire do nas i zove nas. Poziv, kao uostalom i svetost, nije izvanredno iskustvo pridržano malobrojnima. Kao što postoji »svetost iz susjedstva« (usp. Apost. pob. *Gaude te et exsultate*, 6-9), tako je i poziv nešto što se odnosi na svakoga, jer Bog svakoga gleda i svakoga poziva.

Ima jedna poslovice s Dalekog istoka koja glasi: »Mudrac, gledajući u jaje, može vidjeti orla; gledajući sjeme, vidi veliko stablo; gledajući grešnika nazire u njemu sveca.« Tako Bog gleda nas – u svakome od nas vidi potencijale, mogućnosti, koji su katkad nama samima nepoznati, i neumorno radi tijekom cijeloga našega života kako bismo ih stavili u službu općega dobra.

Poziv se tako rađa zahvaljujući umijeću božanskoga Kipara koji nas svojim »rukama« izvlači iz nas samih, kako bi se iz nas isklesalo remek-djelo koje smo pozvani biti. Napose Božja riječ, koja nas oslobađa od egocentričnosti, može nas pročistiti, prosvijetliti i učiniti nas novim stvorenjima. Prignimo, dakle, svoje uho Riječi kako bismo se otvorili pozivu koji nam Bog povjerava! Naučimo također slušati svoju braću i sestre u vjeri, jer se u njihovim savjetima i njihovom primjeru može kriti Božja inicijativa koji nam pokazuje uvijek nove putove.

Pozvani odgovoriti na Božji pogled

Božji stvoriteljski pogled pun ljubavi dopro je do nas na jedinstven način u Isusu. Govoreći o bogatom mladiću, evangelist Marko bilježi: »Isus ga nato pogleda, zavoli ga« (10,21). Isusov pogled pun ljubavi počiva na svakom od nas. Braćo i sestre, neka nas dotakne taj pogled i pustimo mu da nas izvede izvan nas samih! Naučimo ujedno gledati jedni druge tako da se oni s kojima živimo i susrećemo – tko god oni bili – osjećaju prihvaćenima i otkriju da postoji Netko tko ih gleda s ljubavlju i poziva ih da razvijaju sve svoje potencijale.

Naš se život mijenja netom kada prihvatimo taj pogled. Sve postaje dijalog poziva između nas i Gospodina, ali i između nas i drugih. Dijalog koji nam, ako se živi u dubini, daje *sve više postajati ono što jesmo*: u pozivu na zaređeno svećeništvo, da bude oruđe Kristove milosti i milosrđa; u pozivu na posvećeni život, da bude na slavu i hvalu Bogu i proroštvo novoga čovječanstva; u pozivu na brak, da bude u znaku uzajamnog darivanja, otvorenosti životu i učenja životu. Općenito, u svakom pozivu i službi u Crkvi, koja nas poziva gledati na druge i na svijet Božjim očima, kako bismo služili dobru i širili ljubav djelima i riječima.

Želim u vezi s tim spomenuti iskustvo dr. Joséa Gregoria Hernández Cisnerosa. Dok je radio kao liječnik u Caracasu u Venezueli, odlučio je postati franjevački

trećoredac. Kasnije je razmišljao o tome da postane redovnik i svećenik, ali mu zdravlje to nije dopuštalo. Tada je shvatio da je njegov poziv upravo liječničko zvanje, u kojem se prvenstveno posvetio siromašnima. Tada se bespridržajno posvetio oboljelima tijekom epidemije gripe zvane *španjolska*, koja je u to vrijeme harala svijetom. Smrtno je stradao u naletu automobila dok je izlazio iz ljekarne, gdje je uzimao lijekove za jednoga starijega pacijenta. Taj uzoran svjedok onoga što znači prihvatiti Gospodinov poziv i u potpunosti mu se posvetiti, proglašen je blaženim prije godinu dana.

Zajedno sabrani kako bismo gradili bratski svijet

Kao kršćani nismo samo pozvani, u smislu da je svakomu pojedinačno upućen poziv, nego smo i *zajedno sabrani*. Mi smo poput dijelova mozaika, svaki pojedini sâm po sebi lijep, ali koji samo zajedno tvore sliku. Svaki od nas i svaka od nas blista kao zvijezda u Božjem srcu i na nebeskom svodu, ali pozvani smo stvarati zvijezda koja vode i osvjetljavaju put čovječanstva, počevši od sredine u kojoj živimo. To je otajstvo Crkve: u suživotu razlikâ ona je znak i oruđe onoga na što je cijelo čovječanstvo pozvano. Zato Crkva mora postajati sve više sinodalna, sposobna, naime, složno kročiti u skladu različitosti, u kojem svi mogu dati svoj prinos i aktivno sudjelovati.

Dakle, kad govorimo o *pozivu*, ne radi se samo o izboru ovog ili onog oblika života, o tome da se vlastiti život posveti određenoj službi ili slijedi čar pojedine redovničke obitelji, pokreta ili crkvene zajednice. Riječ je o ostvarenju Božjega sna, velikoga plana bratstva koji je Isus imao u srcu kad je molio Oca »da svi budu jedno« (Iv 17,21). Svaki poziv u Crkvi, a i šire u društvu, pridonoši postizanju zajedničkog cilja: da među muškarcima i ženama odzvanja sklad mnogih i raznolikih darova koji jedino Duh Sveti može ostvariti. Svećenici, posvećeni muškarci i žene, kao i vjernici laici, zajedno kročimo i radimo kako bismo svjedočili da velika ljudska obitelj, ujedinjena u ljubavi, nije utopija nego plan za koji nas je Bog stvorio.

Molimo, braćo i sestre, da se usred tragičnih događaja u povijesti Božji narod sve više odaziva ovom pozivu. Molimo za svjetlo Duha Svetoga kako bi svaki od nas i svaka od nas mogao/mogla pronaći svoje mjesto i dati najbolje od sebe u ovom velikom naumu!

*Rim, Sveti Ivan Lateranski, 8. svibnja 2022. godine,
četvrta uskrсна nećejia*

Franjo

PORUKA SVETOGA OCA FRANJE ZA 108. SVJETSKI DAN SELILACA I IZBJEGLICA

25. rujna 2022. godine

Graditi budućnost s migrantima i izbjeglicama

»Nemamo ovdje trajna grada, nego onaj budući tražimo.« (Heb 13,14)

Draga braćo i sestre!

Konačan smisao našeg ovozemaljskog *putovanja* jest potraga za pravom domovinom, Božjim kraljevstvom koje je uspostavio Isus Krist, koje će svoje puno ostvarenje naći kada On ponovno dođe u slavi. Njegovo kraljevstvo još nije ispunjeno, ali je već prisutno u onima koji su primili spasenje. »Kraljevstvo Božje je u nama. Iako je još uvijek eshatološko, budućnost svijeta i čovječanstva, ono je istodobno u nama.«¹

Budući grad je »utemeljeni Grad kojemu je graditelj i tvorac Bog« (Heb 11,10). Njegov projekt uključuje intenzivan rad na izgradnji u koji se svi moramo osjećati osobno uključenima. To je marljivi rad na osobnom obraćenju i preobrazbi stvarnosti, kako bi smo sve više bili u skladu s Božjim naumom. Povijesne drame podsjećaju nas na to koliko smo još daleko od postizanja našega cilja – novog Jeruzalema, »Šatora Božjeg s ljudima« (Otk 21,3). Ne smijemo, međutim, zbog toga klonuti duhom. U svjetlu onoga što smo naučili u nedavnim nevoljama, pozvani smo obnoviti našu predanost izgradnji budućnosti koja više odgovara Božjem naumu, izgradnji svijeta u kojem svi mogu živjeti u miru i dostojanstvu.

»Iščekujemo *nova nebesa i zemiju novu*, gdje pravednost prebiva« (2 Pt 3,13). Pravednost je jedan od konstitutivnih elemenata Božjega kraljevstva. U svakodnevnom traženju njegove volje, nju se valja izgrađivati strpljivo, velikodušno i odlučno, kako bi se svi koji su je gladni i žedni mogli nasititi (usp. Mt 5,6). Pravednost Kraljevstva treba shvatiti kao ostvarenje Božjeg reda, njegovoga skladnoga plana gdje je, u Kristu umrlom i uskrslom, cjelokupno stvorenje ponovno *dobro*, a čovječanstvo *veoma dobro* (usp. Post 1,1-31). Ali da bi zavladao taj divan i čudesan sklad, moramo prihvatiti Kristovo spasenje, njegovo evanđelje ljubavi, kako bi se uklonilo nejednakosti i diskriminacija u ovome svijetu.

Nitko ne smije biti isključen. Njegov je plan u svojoj biti uključiv, a u središte stavlja one koji tavora na egzistencijalnim periferijama. Među njima je mnogo

migranata i izbjeglica, raseljenih osoba i žrtava trgovine ljudima. Božje kraljevstvo se gradi *s njima*, jer bez njih to ne bi bilo kraljevstvo kakvo Bog želi. Uključivanje najranjivijih je preduvjet za steći punopravno građanstvo u njemu. Jer Gospodin kaže: »Dodite, blagoslovljeni Oca mojega! Primite u baštinu Kraljevstvo pripravljeno za vas od postanka svijeta! Jer ogladnjevate i dadoste mi jesti; ožednjevate i napojiste me; stranac bijah i primiste me; gol i zaogrnuoste me; oboljev i pohodiste me; u tamnici bijah i dodoste k meni« (Mt 25,34-36).

Graditi budućnost s migrantima i izbjeglicama znači također prepoznati i valorizirati ono čime svaki pojedinac od njih može pridonijeti procesu izgradnje. Sviđa mi se gledati na fenomen migracije kroz prizmu videnja proroka Izaije, u kojem se strance ne predstavlja kao osvajače i rušitelje, već kao marljive trudbenike koji obnavljaju zidove novog Jeruzalema, Jeruzalema otvorenog za sve narode (usp. Iz 60,10-11).

U istom proroštvu dolazak stranaca predstavljen je kao izvor obogaćenja za sve: »k tebi će poteći bogatstvo mora, blago naroda k tebi će pritjecati« (60,5). Povijest nas, doista, uči da je doprinos migranata i izbjeglica bio temelj društvenom i gospodarskom razvoju naših društava. A to je i danas. Njihov rad, samoprijegor, mladost i poletnost obogaćuju zajednice koje ih primaju. Taj bi doprinos, ipak, mogao biti mnogo veći da je valoriziran i podržan ciljanim programima. Riječ je o golemom potencijalu, koji je spreman izraziti se ako mu se za to pruži prilika.

Stanovnici novog Jeruzalema – tako Izaija nastavlja svoje proroštvo – uvijek drže vrata grada širom otvorena kako bi stranci mogli ući sa svojim darovima: »Vrata će tvoja biti otvorena svagda, ni danju ni noću neće se zatvarati, da propuste k tebi bogatstva naroda« (60,11). Prisutnost migranata i izbjeglica, osim što je veliki izazov, ujedno je i prilika za kulturni i duhovni razvoj svih. Zahvaljujući njima imamo priliku bolje upoznati svijet i ljepotu njegove raznolikosti. Možemo sazreti kao ljudi i zajedno graditi *veće mi*. U međusobnoj otvorenosti stvaraju se prostori za plodonosno sučeljavanje različitih vizija i tradicija, koje otvaraju duh

¹ Sv. Ivan Pavao II., *Govor prigodom pohoda rimskoj Župi sv. Franje Asiškog i Katarine Sienske, zaštitnikâ Italije (Discorso nella visita alla Parrocchia romana dei SS. Francesco d'Assisi e Caterina da Siena Patroni d'Italia)*, 26. studenog 1989. godine.

novim perspektivama. Ujedno otkrivamo bogatstvo sadržano u nama nepoznatim religijama i duhovnostima, a to nam daje poticaj za produbljivanje vlastitih uvjerenja.

U Jeruzalemu narodâ hram Gospodnji uljepšan je prinosima koji dolaze iz stranih zemalja: »Sva stada kedarska u tebi će se sabrati, ovnovi nebajotski bit će ti na službu. Penjat će se k'o ugodna žrtva na moj žrtvenik, proslavit ću dom slave svoje!« (60,7). U tom smislu, dolazak katoličkih migranata i izbjeglica može unijeti novu energiju u crkveni život zajednica koje ih primaju. Oni često donose dinamičnost i živost, te svojim duhom obogaćuju naša slavlja. Dijeljenje različitih načina izražavanja vjere i pobožnosti povlaštena je prilika da se u punini živi katolicitet Božjeg naroda.

Draga braćo i sestre, a posebice vi mladi! Ako želimo surađivati s našim nebeskim Ocem u izgradnji budućnosti, činimo to zajedno s našom braćom i sestrama migrantima i izbjeglicama. Gradimo je danas! Jer budućnost počinje danas i počinje sa svakim od nas. Ne možemo ostavljati naraštajima koji dolaze odgovornost za odluke koje je potrebno donijeti danas,

da bi se ostvario Božji plan za svijet i došlo njegovo kraljevstvo pravde, bratstva i mira.

Molitva

Gospodine, učini nas svjetlonošama nade, da tamo gdje je tama zavlada tvoje svjetlo, a gdje je bezvoljnost ponovno oživi povjerenje u budućnost.

Gospodine, učini nas oruđem svoje pravednosti, da tamo gdje je isključenost procvjeta bratstvo, a gdje je pohlepa duh dijeljenja s drugima procvate.

Gospodine, učini nas graditeljima Kraljevstva svojega, zajedno s migrantima i izbjeglicama i sa svima koji žive na periferijama.

Gospodine, daj da naučimo kako je lijepo kao braća i sestre zajedno živjeti. Amen.

Rim, Sveti Ivan Lateranski, 9. svibnja 2022. godine

Franjo

PORUKA SVETOGA OCA FRANJE ZA 2. SVJETSKI DAN DJEDOVA, BAKA I STARIJIH OSOBA

24. srpnja 2022. godine

»Rod donose i u starosti« (Ps 92,15)

Predragi, predraga!

Redak iz Psalma 92 »Rod donose i u starosti« (r. 15) jest blagovijest, pravo i istinsko »evanđelje«, koje u prigodi drugoga Svjetskog dana baka, djedova i starijih osoba možemo navijestiti svijetu. To je u opreci s onim što svijet misli o toj životnoj dobi, ali i sa stavom rezignacije nekih od nas, starijih osoba, koji žive s malo nade i ne očekuju više ništa od budućnosti.

Mnogi se starosti boje. Smatraju je nekom vrstom bolesti s kojom je bolje izbjegavati svaki kontakt: misle da nas se stari ljudi ne tiču i da je poželjno držati ih što je dalje moguće, možda okupljene zajedno, u strukturama koje brinu o njima i štite nas od toga da mi sami preuzmemo na sebe odgovornost za njihove brige. To je *kultura odbacivanja*: onaj mentalitet zbog kojeg se osjećamo drukčijima od najslabijih i njihovu krhkost doživljavamo nečim stranim, što nam

omogućuje da na to *mi i oni* gledamo kao na paralelne stvarnosti. Ali zapravo, dugovječnost, kao što Sveto pismo uči, jest blagoslov, a starije osobe nisu izopćeni kojih se treba kloniti, nego živi znakovi dobrohotnosti Boga koji daruje život u izobilju. Blagoslovljena kuća u kojoj živi starija osoba! Blagoslovljena obitelj u kojoj se starije poštuje!

Starost je, doista, dob života koju nije lako razumjeti, čak ni nama koji je već proživljavamo. Iako joj prethodi dug put, nitko nas nije pripremio suočiti se s njom, kao da nas gotovo iznenadi. Razvijenija društva troše znatna sredstva na tu dob života, ali ne pomažu tumačiti je: nude planove pomoći, ali ne i projekte koji im pomažu živjeti u punini.¹ Zato je teško gledati u budućnost i razaznati horizont prema kojemu treba težiti. S jedne strane smo u napasti da tjeramo od sebe starost skrivajući svoje bore i pretvarajući se da smo vječno mladi; s druge strane, čini se da nemamo drugog

¹ Kateheza o starosti – 1. Milost vremena i savez životnih dobi (23. veljače 2022.).

izbora nego živjeti razočarani i pomiriti se s tim da nemamo više »plodove koje možemo donijeti«.

Završetkom radnoga vijeka i s djecom koja su se već osamostalila, nestaju razlozi na koje smo trošili mnogo energije. Svijest da nam snage kopne ili da se javila bolest mogu dovesti u krizu naše sigurnosti. Svijet – svojim brzim tempom s kojim teško držimo korak – kao da nam ne ostavlja alternativu i dovodi nas do toga da se u duši osjećamo beskorisno. Tako se k nebu uzdiže molitva psalma: »Ne zabaci me u starosti: kad mi malakšu sile, / ne zapusti me!« (71,9).

Međutim, taj isti psalam, koji promišlja o Božjoj prisutnosti u raznim životnim dobima, potiče nas da se nastavimo nadati: kad dođu starost i sijede vlasi, On će nam nastaviti davati život i neće dopustiti da nas zlo svlada. Pouzdajući se u njega, naći ćemo snagu da mu uzdijemo sve veću hvalu (usp. r. 14-20) i otkrit ćemo da starenje nije samo prirodno starenje tijela ili neizbježan protok vremena, već dar dugoga života. Starenje nije kazna, nego blagoslov!

Zato se moramo brinuti za sebe i naučiti živjeti aktivnu starost, također s duhovnoga gledišta, njegujući svoj unutarnji život marljivim čitanjem Božje riječi, svakodnevnim molitvom, redovitim pristupanjem sakramentima i sudjelovanjem u bogoslužju. Osim odnosa s Bogom, valja njegovati i odnose s drugima: osobito u obitelji, s djecom, unucima, kojima trebamo iskazivati svoju ljubav punu brizi i pažnje; kao i sa siromasima i patnicima, kojima trebamo izražavati svoju blizinu kroz konkretnu pomoć i molitvu. Sve to će nam pomoći da se ne osjećamo kao puki promatrači u kazalištu svijeta, da se ne ograničavamo na *gledanje s balkona*, na *virenje kroz prozor*. Ako umjesto toga izoštrimo svoja osjetila da prepoznaju Gospodinovu prisutnost², bit ćemo kao »zelena maslina u domu Božjem« (usp. Ps 52,10) i moći ćemo biti blagoslov onima koji žive s nama.

Starost nije beskorisno vrijeme u kojem se čovjeku valja povući u zapećak i vesla odložiti u barku, nego je vrijeme u kojem treba i dalje donositi plodove: pred nama je novo poslanje koje nas potiče upraviti pogled u budućnost. »Posebna osjetljivost nas starijih osoba, nas koji smo u starijoj životnoj dobi, na pažnje, misli i naklonosti koje nas čine ljudima, ponovno bi mnogima trebala postati poziv. I bit će to izbor ljubavi starijih prema novim naraštajima.«³ To je naš doprinos revoluciji nježnosti⁴, duhovnoj revoluciji koju se vodi golim rukama i bez oružja. Pozivam vas, dragi

djedovi, bake i starije osobe, da postanete njezinim protagonistima.

Svijet prolazi kroz vrijeme teške kušnje, označen najprije neočekivanom i silovitom olujom pandemije, a potom i ratom koji narušava mir i razvoj na globalnoj razini. Nije slučajno da se rat vratio u Europu u trenutku kad s povijesne scene odlazi naraštaj koji ga je doživio u prošlom stoljeću. A te velike krize mogu nas učiniti neosjetljivima na to što postoje druge »epidemije« i drugi rašireni oblici nasilja koji prijete ljudskoj obitelji i našem zajedničkom domu.

Sve to pokazuje potrebu za dubokom promjenom, za obraćenjem koje će razoružati srca i omogućiti svakom pojedincu da u drugome prepozna svoga brata ili sestru. A mi, bake, djedovi i starije osobe, imamo veliku odgovornost: naučiti žene i muškarce našega vremena da na druge gledaju istim razumijevanjem i pogledom punim ljubavi kojim mi gledamo svoje unuke. Brigom za bližnjega odrasli smo u čovječstvu i danas možemo biti učitelji miroljubivoga načina života ispunjena pažnjom prema najslabijima. Naš stav se može pogrešno protumačiti kao slabost ili mekušavost, ali krotki su a ne agresivni i izrabljivači, ti koji će baštiniti zemlju (usp. Mt 5,5).

Jedan od plodova koji smo pozvani donijeti jest briga za svijet. »Svi smo bili u krilu naših djedova i baka, koji su nas držali u naručju«⁵; ali danas je vrijeme da – uz konkretnu pomoć ili čak samo molitvu – zajedno s vlastitima, na koljenima držimo brojne preplašene unuke koje još ne poznamo, a koji možda bježe ili pate zbog rata. Čuvajmo u svom srcu – kao što je to učinio sveti Josip, taj nježan i brižan otac – mališane iz Ukrajine, Afganistana, Južnog Sudana...

U mnogima od nas je sazrela mudra i ponizna svijest koja je svijetu tako silno potrebna: ne spašavamo se sami, a sreća je kruh koji se zajedno blaguje. Posvjedočimo to onima koji se zavaravaju da u suprotstavljanju mogu pronaći osobno ispunjenje i uspjeh. Svi, pa i najslabiji, mogu to učiniti: i to što dopuštamo da se o nama drugi brinu – i to često osobe koje dolaze iz drugih zemalja – govori da je zajednički život u miru ne samo moguć, već i prijeko potreban.

Drage bake i dragi djedovi, drage starice i dragi stari, u ovom našem svijetu pozvani smo biti tvorci revolucije nježnosti! Učinimo to tako da učimo sve više i bolje koristiti najvrjednije oruđe koji imamo i koje je najprikladnije za našu dob, a to je molitva. »Postanimo i mi pomalo pjesnici molitve: uživajmo u traženju vlastitih

² Kateheza o starosti – 5. Vjernost Božjem pohodu za naraštaj koji dolazi (30. ožujka 2022.).

³ Kateheza o starosti – 3. Starost – izvor dobra za bezbrižnu mladost (16. ožujka 2022.).

⁴ Kateheza o svetome Josipu – 8. Sveti Josip – otac pun nježnosti (19. siječnja 2022.).

⁵ Homilija na misi za I. svjetski dan djedova, baka i starijih osoba (25. srpnja 2021.).

riječi, poslužimo se onima kojima nas uči Božja riječ.«⁶ Naša pouzdana molitva može mnogo: može pratiti bolni vapaj onih koji trpe i pomoći da dođe do promjene u srcima. Možemo biti »stalni „zbor“ velikog duhovnog svetišta, gdje molitva prošnje i pjesma hvale podupiru zajednicu koja radi i bori se na poprištu života.«⁷

Svjetski dan djedova i baka i starijih osoba stoga je prigoda da se još jednom, s radošću, proglasi da Crkva želi slaviti zajedno sa svima onima kojima je Gospodin – kao što kaže Biblija – »obilno ispunio dane«. Proslavimo ga zajedno! Pozivam vas da taj dan naviještate u svojim župama i zajednicama; da posjetite najusamljenije starije osobe, u njihovu domu ili u domovima u koje su smješteni. Potrudimo se da nitko ne proživi taj dan u samoći. Imati nekoga za čekati može unijeti promjenu

u životu onima koji više ne očekuju ništa dobro od budućnosti; i iz toga prvoga susreta može se roditi novo prijateljstvo. Posjećivanje usamljenih starijih ljudi jest djelo milosrđa u naše vrijeme!

Molimo Gospu, Majku nježnosti, da nas sve učini tvorcima revolucije nježnosti, kako bismo zajedno oslobodili svijet od sjene samoće i zloduha rata.

Neka do svih vas i vaših najmilijih dopre moj blagoslov, uz jamstvo iskrene blizine. Molim vas, ne zaboravite moliti za mene!

*Rim, Sveti Ivan Lateranski, 3. svibnja 2022. godine,
blagdan svetih apostola Filipa i Jakova*

Franjo

PORUKA SVETOGA OCA FRANJE ZA 6. SVJETSKI DAN SIROMAHA

33. nedjelja kroz godinu – 13. studenoga 2022. godine

Isus Krist radi vas posta siromašan (usp. 2 Kor 8,9)

1. »Isus Krist [...] radi vas posta siromašan« (usp. 2 Kor 8,9). Tim se riječima apostol Pavao obraća prvim kršćanima u Korintu kako bi ukrijepio njihovu predanost solidarnosti s braćom i sestrama u potrebi. Svjetski dan siromaha i ove se godine vraća kao zdrav izazov da nam pomogne u razmišljanju o našem načinu života i mnogim oblicima suvremenoga siromaštva.

Prije nekoliko mjeseci svijet je polako počeo izlaziti iz oluje pandemije i pokazivati znakove gospodarskog oporavka koji bi donio olakšanje milijunima ljudi koji su osiromašeni gubitkom posla. Tmurni oblaci su se počeli razilaziti i kroz njih su se probijali prvi traci vedrine koja je, ne zaboravljajući patnju zbog gubitka najmilijih, obećavala da ćemo se konačno vratiti izravnim međuljudskim odnosima, ponovno se jedni s drugima susretati bez ograničenja i restrikcija. A onda se na horizontu pomolila nova katastrofa, koja će našem svijetu nametnuti drugačiji scenarij.

Rat u Ukrajini sada se pridodao regionalnim ratovima koji posljednjih godina siju smrt i razaranja. No, ovdje je situacija još složenija zbog izravne intervencije jedne od *supersila* koja želi nametnuti svoju volju kršeći načelo samoodređenja naroda. Ponavljaju se znani nam prizori iz tragičnog sjećanja i ponovno

međusobne ucjene nekolicine moćnika guše glas čovječanstva koji poziva na mir.

2. Koliko se veliko siromaštvo rađa iz bezumlja rata! Kamo god pogledamo, vidimo kako nasilje pogađa bespomoćne i najslabije. Na tisuće se osoba, posebno dječaka i djevojčica, deportira kako bi ih se iskorijenilo i nametnulo im drugi identitet. Riječi što ih psalmist napisa u vrijeme razaranja Jeruzalema i progonstva mladih Židova ponovno postaju aktualne: »Na obali rijeke babilonskih / sjedismo i plakismo / spominjući se Siona; / o vrbe naokolo / harfe svoje bijasmo povješali. / I tada naši tamničari / zaistaše od nas da pjevamo, / porobljivači naši / zaistaše da se veselimo. / [...] Kako da pjesmu Jahvinu / pjevamo u zemlji tuđinskoj!« (Ps 137,1-4).

Milijuni žena, djece i starijih osoba prisiljeni su izložiti se opasnosti od bombi kako bi se sklonili na sigurno i potražili utočište kao izbjeglice u susjednim zemljama. Oni pak koji ostaju u zonama sukoba, svakodnevno žive u strahu bez hrane, vode, medicinske skrbi i, što je najvažnije, bez svojih najmilijih. U takvim situacijama razum se zamagli, a posljedice trpe mnogi obični ljudi koji se pridružuju već ionako velikom broju siromašnih. Kako na to dati prikladan odgovor koji će donijeti

⁶ Kateheza o obitelji – 7. Djedovi i bake (11. ožujka 2015.).

⁷ Isto.

olakšanje i mir tolikim ljudima, prepuštenima na milost i nemilost neizvjesnosti i oskudice?

3. U tim tako kontradiktornim okolnostima stiže nam na vrata 6. svjetski dan siromaha s pozivom, preuzetim od apostola Pavla, da upremo čvrsto svoj pogled u Isusa: »Premda bogat, radi vas posta siromašan, da se vi njegovim siromaštvom obogatite« (2 Kor 8,9). Tijekom svog posjeta Jeruzalemu, Pavao je susreo Petra, Jakova i Ivana koji su ga zamolili da ne zaboravi siromaha. Zajednica u Jeruzalemu zapala je, naime, u velike teškoće zbog gladi koja je pogodila te krajeve. Apostol se odmah pobrinuo da organizira prikupljanje pomoći za tamošnje siromahе. Kršćani u Korintu pokazali su se vrlo osjetljivima i spremnima pomoći. Držeći se Pavlove upute, svaki prvi dan u tjednu prikupili bi ono što su prištedjeli i svi su bili vrlo darežljivi.

Kao da je u tome trenutku vrijeme stalo, te i mi sami svake nedjelje za vrijeme euharistijskog slavlja činimo istu gestu, prikupljajući priloge kako bi zajednica mogla odgovoriti na potrebe najsiromašnijih. To je znak koji su kršćani uvijek činili s radošću i osjećajem odgovornosti, kako nijednom bratu ili sestri ne bi nedostajalo ono što je potrebno za život. O tome svjedoči već izvještaj svetog Justina koji je, u drugom stoljeću, caru Antoninu Piju ovako opisao nedjeljno slavlje kršćana: »A u dan zvan nedjelja drži se zajednički sastanak svih bilo da borave u gradu ili na selu. Koliko već ima vremena, čitaju se spomen-zapisi apostola i knjige proročke. [...] Od euharistijske se hrane svakomu dijeli i svatko prima, a nenazočnima se šalje po đakonima. Imućni i koji hoće, daju što hoće. A što se skupi, pohrani se u predstojnika, i on se stara za siročad, i jadnike koji trpe s bolesti ili drugog uzroka, pa i za utamničenike i nadošle strance: uopće, svi su mu nevoljnici na brizi« (Prva apologija, LXVII, 1-6).

4. Vratimo se sada zajednici u Korintu: nakon početnog entuzijazma, njihova predanost toj zadaći počela je polako jenjavati i inicijativa koju je predložio Apostol izgubila je na zamahu. Zato ih Pavao u svom pismu usrdno potiče da ponovno pokrenu tu kolektu: »sada dovršite to djelo da kao što spremno odlučiste, tako prema mogućnostima i dovršite« (2 Kor 8,11).

Mislim u ovom trenutku na raspoloživost koju su proteklih godina pokazali cijeli narodi otvorivši svoja vrata milijunima izbjeglica s Bliskoga istoka, iz Afrike i sada iz Ukrajine. Obitelji su širom otvorile vrata svojih domova drugim obiteljima, a zajednice su velikodušno primile mnoge žene i djecu kako bi im ponudile dostojanstvo koje zavrjeđuju. No, što sukob dulje traje, to su njegove posljedice sve gore. Zemljama koje primaju

izbjeglice sve je teže kontinuirano pružati pomoć; obitelji i zajednice počinju osjećati teret situacije koja nadilazi izvanredno stanje. Upravo ovo je trenutak kad ne smijemo posustati i kad trebamo obnoviti početnu motivaciju. Ono što smo započeli valja dovršiti s istim osjećajem odgovornosti.

5. Solidarnost je, naime, upravo to: podijeliti ono malo što imamo s onima koji nemaju ništa, kako nitko ne bi oskudijevao. Što više raste osjećaj za zajednicu i zajedništvo kao način života, to se više razvija solidarnost. Treba, k tome, uzeti u obzir da ima zemalja u kojima se, posljednjih desetljeća, znatno povećalo blagostanje brojnih obitelji, koje su dostigle siguran životni standard. To je pozitivan rezultat privatne inicijative i zakona koji su podržali gospodarski rast i razvoj povezan s konkretnim poticajima za obiteljske politike i socijalnu odgovornost. Taj kapital postignute sigurnosti i stabilnosti može se sada podijeliti s onima koji su bili prisiljeni napustiti svoje domove i zemlje kako bi izvukli živu glavu i preživjeli. Kao članovi građanskoga društva moramo očuvati živim poziv na vrijednosti slobode, odgovornosti, bratstva i solidarnosti. Kao kršćani, pak, temelj svoga postojanja i djelovanja moramo uvijek pronalaziti u ljubavi, vjeri i nadi.

6. Zanimljivo je primijetiti da apostol Pavao ne želi kršćanima nametati djelo milosrđa kao neku obvezu. On, naime, piše: »Ne zapovijedam« (2 Kor 8,8), nego, radije, želi »prokušati istinitost« njihove ljubavi u brizi i revnosti prema siromašnima (usp. Isto). Pavlov zahtjev svakako se temelji na potrebi za konkretnom pomoći, ali njegove namjere nadilaze to. Potiče pojedince da daju svoj prilog kako bi ta kolekta bila znak ljubavi, o čemu svjedoči i sam Isus. Velikodušnost, dakle, prema siromašnima nalazi svoj dubok temelj u odluci Sina Božjega koji je i sâm htio postati siromah.

Apostol se, naime, ne boji reći da je taj Kristov izbor, da to njegovo *cpljenje* jest *milost*, štoviše »[milost] darežljivost[i] Gospodina našega Isusa Krista« (2 Kor 8,9) i samo njezinim prihvaćanjem možemo dati konkretan i dosljedan izraz svojoj vjeri. Cijeli je Novi zavjet oko toga jedinstven, a odjek toga nalazimo također u riječima apostola Jakova: »Budite vršitelji riječi, a ne samo slušatelji, zavaravajući sami sebe. Jer ako je tko slušatelj riječi, a ne i izvršitelj, sličan je čovjeku koji motri svoje rođeno lice u zrcalu: promotri se, ode i odmah zaboravi kakav bijaše. A koji se ogleda u savršenom zakonui slobode i uza nj prione, ne kao zaboravan slušatelj nego djelotvoran izvršitelj, blažen će biti u svem djelovanju svome« (Jak 1,22-25).

7. Kad su siromasi posrijedi, tu ne prolazi ljeporječivost, nego se zasuču rukave i vjeru djelom potvrđuje izravnim zalaganjem koje se ne može prebacivati na druge. Katkad, međutim, može doći do određenog popuštanja, što ima za posljedicu nedosljedna ponašanja, kao što je ravnodušje prema siromašnima. Događa se, usto, da se neki kršćani, zbog pretjerane vezanosti za novac, upuste u zlouporabu dobara i imovine. To su situacije koje otkrivaju mlaku vjeru te slabu i kratkovidnu nadu. Ono o čemu trebamo razmišljati jest, radije, vrijednost koju novac ima za nas: novac ne smije postati apsolutna vrijednost, kao da je glavna svrha. Takva vezanost prijeći realno gledati na svakodnevni život i zamagljuje pogled, te sprječava vidjeti potrebe drugih. Kršćaninu i nekoj zajednici ne može se dogoditi ništa štetnije i gore od toga da budu zaslijepljeni idolom bogatstva, koji na kraju baca u okove prolazne i propale vizije života.

Stoga nije riječ o tomu da se prema siromašnima ponašamo asistencijalistički, kao što se često događa, nego o zalaganju oko toga da nikome ne nedostaju ono prijeko potrebno. Ne spašava aktivizam, nego iskrena i velikodušna briga i pozornost koje omogućuju da prilazimo siromahu kao bratu koji pruža ruku kako bih se ja probudio iz obamrlosti u koju sam zapao. Shodno tome, »nitko ne bi smio reći da se ne može približiti siromasi jer mu to ne dopuštaju obaveze koje uvjetuju njegov način života. To je česta izlika u akademskim, poduzetničkim i profesionalnim, pa čak i u crkvenim krugovima. [...] nitko se ne smije držati izuzetom od brige za siromašne i za socijalnu pravdu« (apost. pob. *Evangelii gaudium*, 201). Prijeko je potrebno pronaći nove načine koji nadilaze pristup socijalnih politika »shvaćenih kao politika prema siromašnima, ali nikada sa siromašnima, koja nikada nije politika siromašnih, a još manje dio projekta koji spaja ljude« (enc. *Fratelli tutti*, 169). Treba, naprotiv, zauzeti stav Apostola koji je mogao pisati Korinćanima: »Ne dakako: drugima olakšica, vama oskudica, nego – jednakost!« (2 Kor 8,13).

8. Ima jedan paradoks koji je danas, kao i u prošlosti, teško prihvatiti, jer se ne podudara s ljudskom logikom: ima jedno siromaštvo koje čini bogatim. Podsjećajući na *milost* Isusa Krista, Pavao želi potvrditi ono što je i sâm propovijedao, naime da pravo bogatstvo nije u zgrtanju »blag[a] na zemlji, gdje ga moljac i rđa nagrizaju i gdje ga kradljivci potkapaju i krađu« (Mt 6,19), nego radije u uzajamnoj ljubavi, koja nas potiče da nosimo jedni bremena drugih, kako nitko ne bi bio napušten ili isključen. Iskustvo slabosti i ograničenja koje smo doživjeli posljednjih godina, a sada i tragedija rata s globalnim posljedicama, trebaju nas naučiti nečem ključnom: nismo na svijetu da bismo preživjeli, nego kako

bi svima bio omogućen dostojan i sretan život. Isusova nam poruka pokazuje put i daje nam otkriti da postoji siromaštvo koje ponižava i ubija, te da postoji i drugo siromaštvo, njegovo vlastito, koje oslobađa i čini spokojnim. Siromaštvo koje ubija jest bijeda, to čedo nepravde, iskorištavanja, nasilja i nepravedne raspodjele dobara. To je beznadno i neumoljivo siromaštvo, koje nema budućnosti, jer ga nameće kultura odbacivanja koja ne daje perspektive, a ni izlaze. To je bijeda koja, osim što ljude dovodi u stanje krajnje oskudice, podriva također duhovnu dimenziju koja – premda je se često zanemaruje – postoji i nije nipošto nevažna. Kada jedini zakon postane obračun zarade na kraju dana, tada više nema kočnice za usvajanje logike iskorištavanja ljudi: drugi postaju samo sredstva. Tada više nema poštene plaće ni pravednog radnog vremena, nego nastaju novi oblici ropstva koje trpe oni koji nemaju drugog izlaza i moraju prihvaćati tu gorku nepravdu samo kako bi skupili minimum potreban za uzdržavanje.

Naprotiv, siromaštvo koje oslobađa jest ono koje nam se predstavlja kao odgovorna odluka da se oslobodimo suvišnog i usredotočimo se na ono bitno. Doista, kod mnogih se može lako uočiti onaj osjećaj nezadovoljstva, jer osjećaju da im nešto važno nedostaje i traga ju za tim poput besciljnih luralica. One koji su željni pronaći ono što ih može zadovoljiti, treba usmjeriti prema malima, slabima i siromašnima kako bi konačno shvatili što je to što njima samima nedostaje. Susret sa siromašnima omogućuje nam stati na kraj tolikim bezrazložnim tjeskobama i strahovima, kako bismo došli do onoga što je doista važno u životu i što nam nitko ne može silom uzeti, a to je istinska i besplatna ljubav. Siromašni su, zapravo, prije subjekti koji nam pomažu osloboditi se zamki nemira i površnosti, nego oni kojima upravljamo svoje milodare.

Ivan Zlatousti, crkveni otac i učitelj, koji u svojim spisima oštro osuđuje neodgovarajuće kršćanske stavove prema najsiromašnijima, napisao je: »Ako ne možeš vjerovati da te siromaštvo čini bogatim, sjeti se svoga Gospodina i prestanite u to sumnjati. Jer da On nije postao siromašan, ti se ne bi obogatio. Upravo je čudesno to da je iz siromaštva obilno poteklo bogatstvo. Ali pod *bogatstvima* Pavao ovdje razumije saznanje pobožnosti, čišćenje od grijehâ, pravednost, posvećenje i sva ona nebrojena dobra koja nam je Gospodin dao sada i zauvijek. A sve to imamo zahvaljujući siromaštvu« (*Homilije na Drugu poslanicu Korinćanima* 17,1).

9. Apostolov tekst, koji je okosnica ovog 6. *svjetskog dana siromaha*, pokazuje veliki paradoks života vjere: Kristovo nas siromaštvo čini bogatima. Pavao je mogao prenijeti ovo učenje – a Crkva ga može širiti i

svjedočiti kroz stoljeća – zato što je Bog, u svome Sinu Isusu, izabrao i prošao taj put. Zahvaljujući tome što On radi nas posta siromašan, naš je život prosvijetljen i preobražen, te zadobiva vrijednost koju svijet ne poznaje i ne može dati. Isusovo bogatstvo jest njegova ljubav, koja se nikome ne zatvara i ide ususret svima, a posebice onima koji su marginalizirani i lišeni onoga prijeko potrebnoga. Iz ljubavi se oplijenio i uzeo na sebe ljudski lik. Iz ljubavi je postao poslušan sluga, i to do smrti na križu (usp. *Fil* 2,6-8). Iz ljubavi je postao »kruh života« (*Iv* 6,35), kako nikome ne bi nedostajalo ono prijeko potrebno i kako bi svi našli hranu za život vječni. I nama danas, kao i nekoć Gospodinovim učenicima, čini se teškim prihvatiti to učenje (usp. *Iv* 6,60). No, Isusova riječ je jasna. Ako želimo da život pobijedi smrt i da se dostojanstvo spasi od nepravde, valja nam ići njegovim putem: ugledati se na Krista siromašna, dijeliti život iz ljubavi, lomiti kruh vlastita života sa svojom braćom i sestrama, počevši od najmanjih, od onih kojima nedostaje ono prijeko potrebno, kako bi zavladała jednakost, siromašne se oslobodilo od bijede, a bogate od ispraznosti, jer ni u jednom ni u drugom nema nade.

10. Dana 15. svibnja proglasio sam svetim brata Charlesa de Foucaulda, čovjeka koji se rodio bogat, ali se odrekao svega da bi slijedio Isusa i postao siromašan zajedno s njim i brat svima. Njegov pustinjački život, prvo u Nazaretu a zatim u saharskoj pustinji, satkan

od šutnje, molitve i dijeljenja, uzorno je svjedočanstvo kršćanskoga siromaštva. Dobro nam je razmišljati o ovim njegovim riječima: »Ne prezirimo siromahe, malene, radnike; oni ne samo da su naša braća u Bogu, nego i oni koji najsavršenije oponašaju Isusa u njegovom izvanjskom životu. Oni nam na savršen način predstavljaju Isusa, radnika iz Nazareta. Oni su prvorodeni među izabranima, prvi koji su pozvani ka kolijevci Otkupiteljevoj. Bili su uobičajeno Isusovo društvo od njegova rođenja pa do njegove smrti [...]. Častimo ih, častimo u njima slike Isusa i njegovih svetih roditelja [...]. Uzmimo za sebe [stanje] koje je on uzeo za sebe [...]. Ne prestanimo nikada u svemu biti siromašni, braća siromaha, drugovi siromaha, budimo poput Isusa najsiromašniji među siromasima i poput Isusa ljubimo siromahe i okružimo se njima« (*Komentar na Evanđelje po Luki*, Meditacija 263)¹. Za brata Charlesa to nisu bile samo riječi, već konkretan način života koji ga je doveo do toga da s Isusom podijeli dar samoga života.

Neka ovaj 6. svjetski dan siromaha postane milosna prilika da izvršimo zajednički i osoban ispit savjesti i da se zapitamo je li siromaštvo Isusa Krista naš vjerni suputnik u životu.

*Rim, Sveti Ivan Lateranski, 13. lipnja 2022. godine,
spomen svetog Antuna Padovanskog*

Franjo

¹ Meditazione n. 263 su Lc 2,8-20: C. DE FOUCAULD, *La Bonté de Dieu. Méditations sur les saints Evangiles (1)*, Nouvelle Cité, Montrouge 1996., 214-216.

PORUKA SVETOGA OCA FRANJE ZA SVJETSKI DAN MOLITVE ZA SKRB O STVORENOM SVIJETU

1. rujna 2022. godine

Draga braćo i sestre!

Osluhni glas stvorenog svijeta tema je i poziv ovogodišnjega Vremena stvorenoga. To ekumensko razdoblje započinje 1. rujna Svjetskim danom molitve za brigu o stvorenom svijetu, a završava 4. listopada svetkovinom sv. Franje. Za sve kršćane to je posebno vrijeme zajedničke molitve i brige za naš zajednički dom. Izvorno nadahnuto od Carigradskog ekumenskog patrijarhata, to je razdoblje prilika koja nam se pruža da negujemo naše *ekološko obraćenje*, obraćenje koje je sveti Ivan Pavao II. potaknuo kao odgovor na *ekološku katastrofu* koju je sveti Pavao VI. nagovijestio već 1970. godine.¹

Ako ga naučimo slušati, u glasu stvorenog svijeta opažamo neku vrstu disonance. S jedne je strane to nježno pjesma hvale Gospodinu i Stvoritelju, a s druge gorki vapaj koji se tuži na loše postupanje nas ljudi.

Milozvučna pjesma stvaranja poziva nas odjelotvorivati »ekološku duhovnost« (enc. *Laudato si'*, 216), pozornu na Božju prisutnost u prirodi. To je poziv da svoju duhovnost temeljimo na »brižnoj svijesti da nismo odvojeni od ostalih stvorenja, već da s ostalim živim bićima na svijetu tvorimo divno sveopće zajedništvo« (*Isto*, 220). Osobito Kristovim učenicima takvo prosvjetljujuće iskustvo učvršćuje svijest da »sve postade po nj[emu] i bez nje[ga] ne postade ništa« (Iv 1,3). U ovom Vremenu stvaranja prionimo još jednom molitvi u velikoj katedrali stvaranja i uživajmo u »veličanstvenom kozmičkom zboru«² bezbrojnih stvorenja koja pjevaju hvale Bogu. Pridružimo se svetom Franji Asiškom dok pjeva: »Hvaljen budi, moj Gospodine, sa svim stvorenjima svojim« (usp. *Fjesma brata Sunca*). Zapjevajmo zajedno sa psalmistom: »Sve što god diše Gospodina neka slavi« (Ps 150,6).

Tu milozvučnu pjesmu, nažalost, prati gorak vapaj. Ili bolje rečeno, zbor ogorčenih vapaja. Prvi je vapaj naše sestre, majke Zemlje. Prepuštena na milost i nemilost naše prekomjerne potrošnje, ona stenje i moli nas da prestanemo s našim zlostavljanjem i uništavanjem. Vapaj zatim dolazi od raznih stvorenja. Prepuštene na milost i nemilost »despotskog antropocentrizma« (*Laudato si'*, 68), koji je u dijametralnoj suprotnosti sa središnjim mjestom Krista u stvaranju, bezbrojne vrste izumiru i prestaju zauvijek pjevati svoje hvale Bogu. Ali

plaču i najsiromašniji među nama. Pogodeni klimatskom krizom, siromašni su najteže pogođeni posljedicama suša, poplava, uragana i toplinskih valova koji su sve snažniji i češći. Vapaj se, nadalje, izdiže iz grla naše domorodačke braće i sestara. Zbog predatorskih ekonomskih interesa, teritorije njihovih predaka napada se i pustoši sa svih strana i iz njihovih se grudi prolama »vapaj koji se uzdiže do neba« (posinod. apost. pob. *Querida Amazonia*, 9). Vape, napokon, naša djeca. Ugroženi kratkovidnim egoizmom, mladi zabrinuto pozivaju nas odrasle da učinimo sve da spriječimo ili bar ograničimo kolaps ekosustava našega planeta.

Slušajući te tužne vapaje moramo se pokajati i promijeniti načine života i štetne sustave. Od samoga početka, evanđeoski poziv: »Obratite se jer približilo se krajevstvo nebesko!« (Mt 3,2), dok poziva na nov odnos s Bogom, uključuje također drukčiji odnos s drugima i sa stvorenim svijetom. Propadanje našega zajedničkoga doma izazov je koji zaslužuje jednaku pozornost kao i drugi, poput ozbiljne zdravstvene krize i ratnih sukoba. »Živjeti svoj poziv da budemo čuvari Božjeg djela je bitni dio kreposnog života; to nije tek mogući ili sporedni aspekt našeg kršćanskog iskustva« (*Laudato si'*, 217).

Kao vjernici osjećamo veću odgovornost djelovati, u svojim svakodnevnim ponašanjima, u skladu s tim zahtjevom za obraćenjem. Ali ono nije samo individualno: »Ekološko obraćenje koje je potrebno da bi došlo do trajne promjene je ujedno obraćenje zajednice« (*Isto*, 219). U tome smislu, međunarodna je zajednica također pozvana zalagati se oko toga, u duhu najveće moguće suradnje, posebice na sastancima Ujedinjenih naroda posvećenima temi okoliša.

Sastanak na vrhu o klimi COP27, koji će se održati u Egiptu u studenom 2022. godine, predstavlja još jednu priliku za zajednički rad na promicanju učinkovite provedbe Pariškog sporazuma. To je i jedan od razloga zašto sam nedavno naložio Svetoj Stolici, u ime i za dobrobit Države Vatikanskoga Grada, da pristupi Okvirnoj konvenciji Ujedinjenih naroda o klimatskim promjenama i Pariškom sporazumu, u nadi da će čovječanstvo 21. stoljeća ostati zapamćeno »po tome što je velikodušno preuzelo na sebe breme svoje teške odgovornosti« (*Isto*, 165). Postizanje pariškog cilja o ograničavanju porasta temperature na 1,5 °C velik je izazov i zahtijeva

¹ Usp. Pavao VI., *Govor prigodom 25. objećnice FAO-a* (16. studenog 1970.): AAS 62 (1970.), 833.

² Sveti Ivan Pavao II., *Opća audijencija*, 10. srpnja 2002. godine.

odgovornu suradnju svih zemalja kako bi se osmislili ambiciozniji klimatski planovi ili doprinosi na nacionalnoj razini za smanjenje neto emisija stakleničkih plinova na nulu što je prije moguće. Riječ je o zaokretu u modelima potrošnje i proizvodnje, kao i načinima života, prema većem poštivanju stvorenoga svijeta i cjelovitom ljudskom razvoju svih sadašnjih i budućih naroda, razvoju utemeljenom na odgovornosti, razboritosti/predostrožnosti, solidarnosti i brizi za siromašne i buduće naraštaje. U temelju svega toga mora biti savez čovjeka i okoliša, koji je za nas vjernike odraz »stvarateljske Božje ljubavi iz koje proizlazimo i prema kojoj idemo«³. Tranzicija koju će se ostvariti tim zaokretom ne smije zaobići zahtjeve pravde, posebice u odnosu na one koji su najviše pogođeni učincima klimatskih promjena.

Sastanak na vrhu o biološkoj raznolikosti COP15, koji će se održati u Kanadi u prosincu, pružit će pak priliku vladama da pokažu dobru volju i usvoje nov multilateralan sporazum za zaustavljanje uništavanja ekosustava i izumiranja vrsta. Prema drevnoj mudrosti jubileja, potrebno nam je vrijeme »prisjećanja, povratka, počinka, obnove i radosti«⁴. Da bismo zaustavili daljnje urušavanje *mreže života* – bioraznolikosti – koju nam je Bog dao, molimo i pozivamo nacije da se slože oko četiriju ključnih načela, a to su: 1. izgraditi jasnu etičku osnovu za preobrazbu koja nam je potrebna kako bismo spasili bioraznolikost; 2. boriti se protiv gubitka bioraznolikosti, podupirati njezino očuvanje i obnovu te zadovoljavati potrebe ljudi na održiv način; 3. promicati globalnu solidarnost, u svjetlu toga da je bioraznolikost opće zajedničko dobro koje zahtijeva zajedničko predano zalaganje; 4. staviti u središte osobe koje su ranjive, nezaštićene, uključujući one koji su najviše pogođeni gubitkom bioraznolikosti, kao što su domorodački narodi, starije osobe i mladi.

Ponavljam: »Želim, u Božje ime, pozvati velike kompanije koje se bave rudarstvom, vađenjem nafte i plina, šumarstvom, nekretninama i agrobiznisom da prestanu uništavati šume, močvare i planine, da prestanu zagađivati rijeke i mora te trovati ljude i hranu.«⁵

Ne može se zanemariti »ekološki dug« (Laudato si', 51) ekonomski bogatijih zemalja, koje su bile najveći zagađivači u posljednja dva stoljeća; to od njih zahtijeva poduzimanje ambicioznijih koraka u vezi s COP27 i COP15. To podrazumijeva, osim odlučnog djelovanja unutar svojih granica, i ispunjavanje njihovih obećanja o financijskoj i tehničkoj potpori ekonomski siromašnijim zemljama, koje već snose najveći teret klimatske krize. Osim toga, hitno treba razmotriti i daljnju financijsku potporu za očuvanje bioraznolikosti. Ekonomski manje bogate zemlje također imaju značajne, ali *deferirane* odgovornosti (usp. Isto, 52); kašnjenje drugih nikada ne smije biti izlika za vlastito nedjelovanje. Svi moramo odlučno djelovati. Dolazimo do »prijelomne točke« (usp. Isto, 61).

Molimo tijekom ovog Vremena stvaranja da sastanci na vrhu COP27 i COP15 ujedine ljudsku obitelj (usp. Isto, 13) kako bi se odlučno suočila s dvostrukom krizom: klimatskom i krizom smanjenja bioraznolikosti. Prisjećajući se poticaja svetoga Pavla da se radujemo s radosnima i plaćemo sa zaplakanima (usp. Rim 12,15), plaćimo sa stvorenim svijetom koji stenje i uzdiše, čujemo njegov gorak vapaj i odgovorimo djelima na njega, kako bismo se mi, a i budući naraštaji, mogli i dalje radovati milozvučnoj pjesmi života i nade stvorova.

Rim, Sveti Ivan Lateranski, 16. srpnja 2022. godine,
spomen Blažene Djevice Marije od Brda Karmela

Franjo

³ Govor na susretu *Fede e Scienza verso la COP26* (Vjera i znanost. Prema COP26), 4. listopada 2021. godine.

⁴ Poruka za Svjetski dan molitve za skrb o stvorenom svijetu, 1. rujna 2020. godine.

⁵ Videoporuka *pučkim pokretima*, 16. listopada 2021. godine.

PORUKA SVETOGA OCA FRANJE ZA 37. SVJETSKI DAN MLADIH 2022. – 2023.

»Usta Marija i pohiti.« (Lk 1,39)

Dragi mladi!

Tema Svjetskog dana mladih u Panami glasila je: »Evo službenice Gospodnje, neka mi bude po tvojoj riječi« (Lk 1,38). Nakon tog događaja, krenuli smo na put prema novom cilju: susretu u Lisabonu 2023. godine, puštajući da u našim srcima neprestano odjekuje Božji hitan poziv da *ustanemo*. I tako smo 2020. razmišljali nad Isusovim riječima: »*Mladeži, kažem ti, ustani*« (usp. Lk 7,14). Prošle godine bili smo nadahnuti likom svetog Pavla apostola, kojemu je uskrsli Gospodin rekao: »*Ustani! Postaviš te za svjedoka onoga što si vidio*« (usp. Dj 26,16). Preostali dio puta do Lisabona proći ćemo zajedno s Djevicom iz Nazareta koja je, odmah nakon navještenja, »*ustala i pohitila*« (usp. Lk 1,39) pomoći svojoj rođakinji Elizabeti. Zajednički glagol tim trima temama je *ustati*, izraz koji – dobro je to podsjetiti – također ima značenje 'uskrsnuti', 'probuditi se na život'.

U ovim tegobnim vremenima kada je čovječanstvo, već pogođeno traumom pandemije, rastrgano dramom rata, Marija svima nama, a posebno vama, mladima poput nje, pokazuje put blizine i susreta. Iskreno se nadam i čvrsto vjerujem da će iskustvo koje će mnogi od vas doživjeti u Lisabonu u kolovozu sljedeće godine predstavljati nov početak za vas mlade i – zajedno s vama – za cijelo čovječanstvo.

Marija usta

Nakon anđelova navještenja, Marija se mogla usredotočiti na samu sebe, na brige i strahove povezane s njezinim novim stanjem. Ali ne, ona se, naprotiv, potpuno pouzdaje u Boga i prije svega misli na Elizabetu. Ona ustaje i izlazi na svjetlost dana, gdje sve vrvi od života i gdje je sve u pokretu. Iako je neočekivana anđelova poruka izazvala »potres« u njezinim planovima, ta mlada žena ne dopušta da ostane paralizirana jer je u njoj Isus, snaga uskrsnuća. U sebi već nosi žrtvovano, ali uvijek živo Janje. Ustaje i kreće na put, jer je sigurna da su Božji planovi najbolji mogući projekt njezina života. Marija postaje hram Božji, slika Crkve hodočasnice, Crkve koja izlazi i stavlja se u službu, Crkve koja donosi Radosnu vijest!

Doživjeti prisutnost uskrsloga Krista u vlastitom životu, susresti ga *živog*, najveća je duhovna radost, eksplozija svjetlosti, koja nikoga ne može ostaviti mirnim. To je nešto što te odmah pokreće i tjera da donosiš tu poruku drugima i svjedočiš radost toga susreta.

To je i razlogom žurbe prvih učenika u danima nakon uskrsnuća: »One otidoše žurno s groba te sa strahom i velikom radošću otrčase javiti njegovim učenicima« (Mt 28,8).

U izvješćima o uskrsnuću često se koriste dva glagola: *probuditi se* i *ustati*. Njima nas Gospodin potiče da izidemo na svjetlo, da pustimo da nas On vodi kako bismo prešli prag svih svojih zatvorenih vrata. »To je značajna slika za Crkvu. I mi, kao Gospodinovi učenici i kao kršćanska zajednica, pozvani smo brzo ustati kako bismo ušli u dinamičnu stvarnost uskrsnuća i dopustili Gospodinu da nas vodi putovima koje nam On želi pokazati« (*Homilija na svetkovinu svetih apostola Petra i Pavla*, 29. lipnja 2022.).

Gospodinova Majka uzor je dinamičnim mladim ljudima, koji ne stoje nepomično pred zrcalom, gledajući u njemu vlastiti odraz, niti dopuštaju da postanu »zarobljenici« interneta. Ona je potpuno okrenuta onome što je izvana. Ona je žena uskrsnica u trajnom stanju *izlaska*, izlaženja iz sebe same prema velikom Drugom koji je Bog i prema drugima, svojoj braći i sestrama, osobito onima koji su u najvećoj potrebi, kao što je bila njezina rođakinja Elizabeta.

...i pohiti

Sveti Ambrozije iz Milana, u svom komentaru na Lukino Evanđelje, piše da je Marija žurno pohitila u gorje »jer se radovala obećanju i željela pobožno izvršiti jednu službu, s poletom koji je plod njezine duboke radosti. Gdje je drugdje, ispunjena Bogom, trebala pohiti ako ne u visine!? Milost Duha Svetoga ne zna za spore, teške korake«. Marijina žurba stoga je izraz duha revnog služenja, radosnog navještanja i spremnosti da se odmah odgovori na milost Duha Svetoga

Marija je prihvatila izazov koji je predstavljala njezina starija rođakinja u potrebi i na njega odgovorila. Nije ustuknula, nije ostala ravnodušna. Više je mislila na druge nego na sebe, što je u njezin život unijelo dinamiku i entuzijazam. Svatko od vas se može zapitati: kako odgovaram na potrebe koje vidim oko sebe? Mislim li odmah kako naći opravdanje da oko toga ništa ne poduzimam ili pokazujem zanimanje i stavljam se na raspolaganje? Naravno, ne možete riješiti sve probleme svijeta. Ali možda možete početi s problemima svojih najbližih, s izazovima u vlastitom okruženju. Netko je jednom rekao Majci Terezi: »Ovo što Vi činite samo je kap u moru.« A ona je odgovorila: »Ali da to nisam učinila, ocean bi imao jednu kap manje.«

Kad je posrijedi konkretna i hitna potreba, treba djelovati brzo. Koliko ljudi na svijetu čeka da ih posjeti netko tko će se brinuti o njima! Kolike starije osobe, bolesnici, zatvorenici i izbjeglice trebaju naš suosjećajni pogled, naš posjet, brata ili sestru koji će prijeći barijere ravnodušnosti!

Koje *žurbe* pokreću vas, dragi mladi prijatelji? Što je to što vam daje osjetiti da se trebate žurno pokrenuti i naprosto ne možete mirno stajati na svome mjestu? Mnogi ljudi pogođeni pandemijom, ratom, prisilnim migracijama, siromaštvom, nasiljem i klimatskim katastrofama pitaju se: Zašto se to meni događa? Zašto baš ja? Zašto sada? I tako je središnje pitanje našeg postojanja: *za koga sam ja?* (usp. postsinod. apost. pobudnica *Christus vivit*, br. 286).

Žurba djevojke iz Nazareta je žurba onih koji su od Gospodina primili izvanredne darove i koji ih jednostavno ne mogu ne dijeliti s drugima, kako bi se na druge izlila neizmjerena milost koju su doživjeli. To je žurba onih koji znaju tuđe potrebe staviti ispred svojih. Marija je primjer mlade osobe koja ne gubi vrijeme na to da pokuša privući pažnju ili da dobije priznanje od drugih – kao što se događa kad postanemo ovisni o *lajkovima* na društvenim mrežama – već se pokreće i traži najautentičniju vezu s njima koja proizlazi iz susreta, dijeljenja, ljubavi i služenja.

Još od trenutka navještenja, kada je prvi put krenula u posjet svojoj rođakinji, Marija ne prestaje prolaziti kroz vrijeme i prostor kako bi posjećivala svoju djecu koja trebaju njezinu brižnu pomoć. Naš nas put, *kad je Bog s nama*, vodi izravno u srce svakoga našega brata i sestre. Kolika svjedočanstva dobivamo od ljudi koje je *pohodila* Marija, Isusova Majka i Majka naša! U koliko je dalekih krajeva svijeta Marija – ukazanjima ili posebnim milostima – kroz stoljeća pohodila svoj narod! Gotovo da nema mjesta na svijetu koje nije posjetila. Majka Božja hoda usred svoga naroda, nošena brižnom nježnošću, preuzimajući na sebe teret tjeskobâ i nedaća. I gdje god postoji njoj posvećeno svetište, crkva ili kapela, tamo njezina djeca hrle u velikom broju. Koliko je samo izraza pučke pobožnosti! Hodočašća, blagdani, prošnje, primanje slika u domove i još mnogo toga konkretni su primjeri živog odnosa između Majke Božje i njezina naroda koji se uzajamno posjećuju!

Dobra nas žurba tjera prema visinama i prema drugome

Dobra nas žurba uvijek tjera prema visinama i prema drugome. Ali postoji i žurba koja nije dobra, kao što je ona koja nas može dovesti do toga da živimo površno, da sve shvaćamo olako, bez predanoga zalaganja ili pozornosti, bez stvarnoga sudjelovanja u onome što

činimo. To je ona žurba kad živimo, učimo, radimo ili se susrećemo s drugima, a da u to nije uključena glava, a još manje srce. To se može dogoditi u međuljudskim odnosima: u obitelji, kad zapravo nikada ne slušamo zaista druge i ne provodimo vrijeme s njima; u prijateljstvu, kad od prijatelja očekujemo da nas ugosti i zadovolji naše potrebe, ali kad vidimo da je u krizi i da nas treba odmah ga počinjemo izbjegavati i okrećemo se nekom drugome; pa čak i u odnosima sa svojim najdražima, u odnosima među zaručnicima, rijetki imaju strpljenja da se međusobno dobro upoznaju i dublje razumiju. Isti taj stav možemo pokazati i u školi, na poslu i u drugim područjima svakodnevnoga života. Međutim, sve što se u životu odigrava u žurbi teško da će uroditi plodom. Postoji opasnost da će ostati besplodno. Kao što čitamo u knjizi Mudrih izreka: »Namisli marljivoga samo su na korist, a nagloga – onoga koji je u lošoj žurbi – samo na siromaštvo« (21,5).

Kad Marija konačno stiže u Zaharijin i Elizabetin dom, događa se prekrasan susret! Elizabeta na sebi doživljava čudesni Božji zahvat koji joj daje sina, iako je već u poodmakloj dobi. Imala bi razloga da prva govori o sebi samoj, ali nije zaokupljena sobom, nego se okreće svojoj mladoj rođakinji i plodu njezine utrobe. Čim čuje njezin pozdrav, Elizabeta se ispunjava Duhom Svetim. Takva iznenađenja i nagli izljevi Duha događaju se kada nudimo pravo gostoprimstvo, kad u središte stavljamo gosta, a ne sebe. Vidimo to također u priči o Zakeju. U Lukinom Evanđelju (19,6) čitamo: »Kad Isus dođe na to mjesto, pogleda gore i reče mu: „Zakeju, žurno sidi! Danas mi je proboraviti u tvojoj kući.“ On žurno siđe i primi ga sav radostan« (Lk 19,5-6).

Mnogima se od nas dogodilo da nam je, potpuno neočekivano, Isus došao ususret: u njemu smo prvi put doživjeli blizinu, poštivanje, potpunu odsutnost predrasuda i osuđivanja, pogled milosrđa kakav nikada prije nismo sreli kod drugih. I ne samo to: osjetili smo i da se Isus nije zadovoljio time da nas gleda iz daljine, već nam je želio biti blizu i s nama podijeliti svoj život. Radost toga iskustva potaknula nas je da ga žurno prihvatimo, da osjetimo hitnu potrebu da budemo s njim i bolje ga upoznamo. Elizabeta i Zaharija ugostili su Mariju i Isusa! Naučimo od to dvoje starijih ljudi što znači gostoprimstvo! Pitajte svoje roditelje, svoje bake i djedove, a i starije članove svojih zajednica što za njih znači biti gostoljubiv prema Bogu i svojim bližnjima. Vrijedi poslušati iskustva onih koji su vam prethodili.

Dragi mladi, došlo je vrijeme da žurno krenemo u konkretne susrete, da zbiljski prihvatimo one koji su drukčiji od nas, kao što je bio slučaj s mladom Marijom i starijom Elizabetom. Samo tako ćemo moći premostiti udaljenosti između naraštaja, društvenih klasa, etničkih

skupina, kao i svih vrsta skupina i kategorija, pa čak i stati na kraj ratovima. Mladi su uvijek nada novoga jedinstva za rascjepkano i podijeljeno čovječanstvo. Ali samo ako imaju sjećanje, samo ako slušaju drame i snove starijih. »Nije slučajno što se rat vratio u Europu u vrijeme kad s povijesne scene odlazi generacija koja ga je doživjela u prošlom stoljeću« (*Poruka za 2. svjetski dan baka, djedova i starijih osoba*). Potreban je savez između mladih i starih kako se ne bi zaboravile lekcije iz prošlosti i kako bi se prevladalo polarizacije i ekstremizme ovoga vremena.

U svojoj poslanici Efežanima, Pavao naviješta: »Sada pak, u Kristu Isusu, vi koji nekoć bijaste daleko, dodoste blizu – po Krvi Kristovoj. Doista, on je mir naš, on koji od dvoga učini jedno: pregradu razdvojnici, neprijateljstvo razori u svome tijelu« (2,13-14). Isus je Božji odgovor na izazove s kojima se čovječanstvo suočava u svakom dobu. I taj odgovor Marija nosi u sebi dok ide Elizabeti. Najveći dar koji Marija donosi svojoj starijoj rođakinji jest dar samog Isusa. I njezina konkretna pomoć zasigurno je vrlo dragocjena. Ali ništa nije moglo ispuniti Zaharijin dom takvom radošću i takvom puninom kao prisutnost Isusa u krilu Djevice, koja je postala šator Boga živoga među ljudima. U tom planinskom kraju Isus je, samom svojom prisutnošću i bez ijedne riječi, održao svoju prvu *propovijed na gori*. U tišini proglašava blaženima malene i krotke koji se uzdaju u Božje milosrđe.

Moja poruka vama, mladi prijatelji, a ujedno i velika poruka koju Crkva donosi je Isus! Dà, On sâm, njegova beskrajna ljubav prema svakomu od nas, njegovo spasenje i novi život koji nam je darovao. A Marija je uzor kako prihvatiti taj neizmjeran dar u našem životu i podijeliti ga s drugima, tako da i mi sami postanemo nositelji Krista, njegove milosrdne ljubavi, njegova velikušnoga služenja napaćenom čovječanstvu.

Svi zajedno u Lisabon!

Marija je bila mlada žena poput mnogih od vas. Bila je jedna od nas. Biskup Tonino Bello ovako je o njoj pisao: »Sveta Marijo [...] znamo dobro da ti je suđeno ploviti pučinom. Ali ako te silimo da jedriš blizu obale, to nije zato što te želimo zadržati uz obalu koje se mi držimo, nego zato što te želimo vidjeti tako blizu obala našeg malodušja i tako postati svjesni da smo, poput

tebe, pozvani odvažno se otisnuti na pučine slobode« (*Maria donna dei nostri giorni*, San Paolo, Cinisello Balsamo 2012., 12-13).

Kao što sam spomenuo u prvoj poruci ove trilogije, iz Portugala su u 15. i 16. stoljeću mnogi mladi ljudi – uključujući i mnoge misionare – kretali u nepoznate svjetove, također kako bi s drugim ljudima i narodima podijelili svoja iskustva susreta s Isusom (usp. *Poruka za Svjetski dan mladih 2020.*). A upravo je tu zemlju Marija na poseban način željela posjetiti u početku 20. stoljeća, kada je iz Fatime ljudima svih životnih dobi uputila snažnu i zadivljujuću poruku Božje ljubavi, koja nas poziva na obraćenje i istinsku slobodu. Svakom od vas i svakoj od vas ponovno upućujem srdačan poziv da sudjelujete u velikom interkontinentalnom hodočašću mladih, čiji će vrhunac biti proslava Svjetskog dana mladih u Lisabonu u kolovozu sljedeće godine. Ujedno vas podsjećam da ćemo 20. studenoga ove godine, na svetkovinu Krista Kralja, slaviti Svjetski dan mladih u partikularnim Crkvama diljem svijeta. U tome smislu, nedavni dokument Dikasterija za laike, obitelj i život *Pastoralne smjernice za proslavu Svjetskog dana mladih u partikularnim Crkvama* može biti od velike pomoći svima koji su uključeni u pastoralni rad s mladima.

Dragi mladi, velika mi je želja da na Svjetskom danu mladih ponovno iskusite radost susreta s Bogom i svojom braćom i sestrama. Nakon dugoga razdoblja odvojenosti i izolacije, u Lisabonu ćemo – uz Božju pomoć – ponovno zajedno otkriti radost bratskoga zagrljaja među narodima i naraštajima, zagrljaja pomirenja i mira, zagrljaja novog misionarskog bratstva! Neka Duh Sveti zapali u vašim srcima želju da ustanete te radost zajedničkog hoda, u sinodalnom stilu, ostavljajući za sobom sve lažne granice. Sada je vrijeme da ustanemo! Ustanimo žurno! Poput Marije, nosimo Isusa u sebi da ga možemo svima približiti! U ovom lijepom razdoblju vašega života, idite naprijed i ne odgađajte ono što Duh Sveti može učiniti u vama! Od sveg srca blagoslivljam vaše snove i vaše korake.

*Rim, Sveti Ivan Lateranski, 15. kolovoza 2022. godine,
svetkovina Uznesenja Blažene Djevice Marije*

Franjo

PORUKA SVETOGA OCA FRANJE ZA 56. SVJETSKI DAN MIRA

1. siječnja 2023. godine

Nitko ne može spasiti sâm sebe.

Krenuti ispočetka nakon bolesti COVID-19 da bismo zajedno zacrtali putove mira

A o vremenima i trenucima nije, braćo, potrebno pisati vam.

Ta i sami dobro znate da Dan Gospodnji dolazi baš kao kradljivac u noći.

(Prva poslanica svetoga Pavla Solunjanima 5,1-2).

1. Tim je riječima apostol Pavao pozvao zajednicu u Solunu da, u iščekivanju susreta s Gospodinom, ostane postojana, s nogama i srcem čvrsto na zemlji, sposobna pažljivim pogledom promatrati stvarnost i događaje povijesti. Čak i kad se događaji u našem životu čine tragičnima i osjećamo se gurnutima u mračni i teški vrtlog nepravde i patnje, pozvani smo pobrinuti se da nam srce bude otvoreno nadi, staviti svoje pouzdanje u Boga koji nam daje svoju prisutnost, koji nas prati s nježnošću, podupire nas u našim naporima i nastojanjima i, iznad svega, usmjerava nas na našem putu kroz život. Zato sveti Pavao neprestano potiče zajednicu na budnost, traženje dobrote, pravde i istine: »ne spavajmo kao ostali, nego bdijmo i trijezni budimo« (5,6). To je poziv da budemo budni, da se ne zatvaramo u strah, patnju ili rezignaciju, da ne podlegnemo rastresenosti, da ne klonemo duhom, nego da budemo poput stražara koji znaju ostati budni i uočiti prva svjetla zore, poglavito u trenucima najveće tame.

2. Bolest COVID-19 bacila nas je u tamnu noć, izbacivši nas iz kolotečine našega svakodnevnoga života, poremetivši naše planove i navike, narušivši prividan mir čak i najprivilegiranijih društava, uzrokujući nesnalaženje i patnju i prouzročivši smrt velikog broja naše braće i sestara.

Našavši se u vrtlogu neočekivanih izazova i u jednoj situaciji koja nije bila sasvim jasna ni sa znanstvenoga gledišta, svijet zdravstva se pokrenuo kako bi ublažio golemu patnju i pokušao pronaći lijek, a jednako tako i političke vlasti koje su morale poduzeti značajne mjere u pogledu organizacije i upravljanja u hitnim situacijama.

Osim tjelesnih simptoma, COVID-19 je izazvao opću slabost koja se ukorijenila u srcima mnogih pojedinaca i obitelji, s nezanemarivim posljedicama, pojačanim dugim razdobljima izolacije i raznim vrstama ograničenja slobode.

Ne smijemo, k tome, zaboraviti da je pandemija dotakla neke neuralgične točke društvenoga i gospodarskoga poretka, ukazavši na proturječnosti i nejednakosti.

Ugrozila je sigurnost zaposlenja mnogih pojedinaca i dodatno pogoršala problem usamljenosti koji uzima sve više maha u našim društvima, naročito usamljenosti najslabijih i najsiriromašnijih. Sjetimo se samo, primjerice, milijuna neformalnih radnika u mnogim dijelovima svijeta koji su ostali bez posla i bez ikakvih potpora tijekom razdoblja karantene.

Pojedinci i društvo rijetko napreduju u situacijama koje izazivaju takav osjećaj poraza i gorčine. Tada, naime, dolazi do slabljenja napora koji se ulaže u izgradnju mira, kao i do raspirivanja društvenih sukoba, frustracija i nasilja raznih vrsta. U tome smislu, čini se da je pandemija uzdrmala i najmirnije dijelove našega svijeta, otkrivajući bezbrojne ranjivosti.

3. Nakon tri godine, došlo je vrijeme da se preispitamo, učimo, rastemo i dopustimo da se u nama kao pojedincima i u zajednici dogodi duboka promjena; da iskoristimo ovo povlašteno vrijeme kako bi se pripremili za *Dan Gospodnji*. Više sam puta ponovio da iz krize nikad ne izlaziš isti: iz nje izlaziš ili bolji ili gori. Pozvani smo danas zapitati se: što smo naučili iz ove pandemijske situacije? Kojim nam je novim putovima krenuti da se oslobodimo okova svojih starih navika, kako bismo bili bolje pripremljeni i odvažili se na nešto novo? Koje značke života i nade možemo uočiti kako bismo krenuli naprijed i pokušali naš svijet učiniti boljim mjestom?

Nakon što smo se izravno osvjedočili u krhkost koja karakterizira ljudsku stvarnost i našu osobnu egzistenciju, možemo zasigurno reći da najveća lekcija kojoj nas je COVID-19 naučio jest svijest da svi trebamo jedni druge, da je naše najveće, ali i najkrhkije blago ljudsko bratstvo, utemeljeno na našem zajedničkom bogosinovstvu, te da se nitko ne može sâm spasiti. Prije nego je potrebno, stoga, zajedno tražiti i promicati univerzalne vrijednosti koje su putokazi na putu koji vodi do toga ljudskoga bratstva. Naučili samo također da povjerenje koje smo polagali u napredak, tehnologiju i učinke globalizacije nije bilo samo pretjerano, nego se pretvorilo u individualističku i idolo-pokloničku opijenost, ugrozivši jamstva

pravde, sklada i mira za kojima tako silno žudimo. U našem svijetu u kojem se sve odvija velikom brzinom, rašireni problemi neravnoteža, nepravdi, siromaštava i marginalizacija vrlo često raspiruju nemire i sukobe, te uzrokuju nasilje, pa čak i ratove.

Dok je s jedne strane pandemija sve to iznijela na vidjelo, s druge strane imali smo priliku otkriti pozitivne stvari kao što su blagodat povratka poniznosti, zatim smanjenje nekih konzumerističkih zahtjeva, obnovljeni osjećaj solidarnosti koji nas poziva da zbacimo sa sebe oklop svoje sebičnosti i otvorimo se patnjama i potrebama drugih, te, na kraju, predano zalaganje, u nekim slučajevima doista herojsko, mnogih osoba koje su se žrtvovala kako bi svi mogli što je bolje moguće prebroditi dramu koju je izazvala ta hitna situacija.

Iz tog iskustva proizišla je snažnija svijest koja poziva sve, narode i države, da ponovno u središte stave riječ *zajedno*. Naime, upravo zajedničkim naporima, u bratstvu i solidarnosti, gradimo mir, osiguravamo pravdu i prolazimo kroz najbolnije događaje. Najučinkovitiji odgovori na pandemiju bili su, doista, oni u kojima su se društvene skupine, javne i privatne institucije i međunarodne organizacije udružile, ostavljajući po strani svoje partikularne interese, kako bi odgovorile na taj izazov. Samo mir koji se rađa iz bratske i nesebične ljubavi može nam pomoći prevladati osobne, društvene i svjetske krize.

4. I baš kad smo se usudili nadati se da je najgore u noći pandemije bolesti COVID-19 iza nas, nova strašna nesreća zadesila je čovječanstvo. Svjedoci smo izbijanja još jedne pošasti: još jednog rata, koji se dijelom može usporediti s bolesti COVID-19, no koji je posljedica krivih ljudskih odluka. Rat u Ukrajini odnosi nevine žrtve i širi neizvjesnost, ne samo među onima koji su njime izravno pogođeni, već, na širi i neselektivan način, i među onima koji tisućama kilometara daleko trpe njegove kolateralne posljedice – dovoljno je podsjetiti samo na probleme s opskrbbom žitom i cijene goriva.

To, zasigurno, nije doba nakon bolesti COVID-19 kakvom smo se nadali ili očekivali. Ovaj rat, kao i svi drugi sukobi diljem svijeta, poraz je za cijelo čovječanstvo, ne samo za one koje su u njega izravno uključeni. Dok je cjepivo za COVID-19 pronađeno, za rat još uvijek nisu pronađena prava rješenja. Sigurno da je virus rata teže pobijediti od virusa koji pogađaju ljudsko tijelo, jer ne dolazi izvana, nego iznutra, iz srca čovječjega narđena grijehom (usp. Markovo Evanđelje 7,17-23).

5. Što se, dakle, od nas traži? Traži se, prije svega, da dopustimo da nam se srce promijeni izvanrednom

situacijom koju smo proživjeli, to jest da dopustimo Bogu da, ovim povijesnim trenutkom, preobrazu naše uobičajene kriterije tumačenja svijeta i stvarnosti. Ne smijemo više misliti samo na to kako čuvati svoje osobne ili nacionalne interese, nego se moramo voditi idejom općeg dobra, s istančanim osjećajem za zajednički život, odnosno kao *mi* otvoreni sveopćem bratstvu. Ne možemo težiti samo tome da zaštitimo same sebe, već je kucnuo čas da se svi zalažemo oko ozdravljenja našega društva i našega planeta, stvarajući temelje za pravedniji i mirniji svijet, ozbiljno predan traženju dobra koje će doista biti opće.

Kako bismo to učinili i živjeli bolje nakon izvanrednog stanja bolesti COVID-19, ne možemo zanemariti temeljno: mnoge moralne, društvene, političke i ekonomske krize koje doživljavamo međusobno su povezane, a ono na što gledamo kao na pojedinačne probleme zapravo su jedni drugima uzrok ili posljedica. Stoga smo pozvani na izazove našeg svijeta odgovoriti odgovorno i suosjećajno. Moramo ponovno razmotriti pitanje osiguravanja javnozdravstvene zaštite za sve; promicati mirovne napore za okončanje sukoba i ratova koji i dalje uzrokuju žrtve i siromaštvo; zajednički i složno brinuti o našem zajedničkom domu i provoditi jasne i učinkovite mjere za borbu protiv klimatskih promjena; boriti se protiv virusa nejednakosti i osigurati hranu i pristojan posao za sve, podupirući one koji ne zarađuju niti minimalnu plaću i nalaze se u vrlo teškim situacijama. Sablazan gladovanja cijelih naroda ostaje otvorena rana. Moramo, odgovarajućim politikama, poduzeti odgovarajuće mjere za promicanje prihvaćanja i integracije, posebice u pogledu migranata i onih koji žive kao odbačeni u našem društvu. Samo ako se u tim situacijama budemo predano žrtvovali, s altruističkom željom nadahnutom Božjom beskrajnom i milosrdnom ljubavlju, moći ćemo graditi novi svijet i pomoći u izgradnji Božjega kraljevstva, koje je kraljevstvo ljubavi, pravde i mira.

Dijeleći s vama ova razmišljanja, izražavam nadu da ćemo u novoj godini moći hodati zajedno i okoristiti se onim čemu nas povijest može naučiti. Upućujem svoje najbolje želje šefovima država i vlada, čelnim ljudima međunarodnih organizacija i vođama raznih religija. Svim muškarcima i ženama dobre volje želim da uzmožnu izgrađivati iz dana u dan, kao mirotvorci, dobru godinu! Neka Marija Bezgrješna, Isusova Majka i Kraljica Mira, zagovara nas i cijeli svijet!

Vatikan, 8. prosinca 2022. godine

Franjo

BOŽIĆNA PORUKA SVETOGA OCA FRANJE I BLAGOSLOV *URBI ET ORBI*

Svetkovina Rođenja Gospodnjega 2022. godine

Draga braćo i sestre iz Rima i cijeloga svijeta,
sretan vam Božić!

Neka vam Gospodin Isus, rođen od Djevice Marije, svima donese Božju ljubav, taj izvor povjerenja i nade. Neka zajedno s tim donese dar mira, koji su anđeli najvijestili betlehemske pastirima: »Slava na visinama Bogu, a na zemlji mir ljudima, miljenicima njegovim!« (Lk 2,14).

Na današnji dan slavlja upravljamo svoj pogled prema Betlehemu. Gospodin dolazi na svijet u jednoj špilji i biva položen u jaslje iz kojih se hrane životinje, jer njegovi roditelji nisu mogli naći smještaj, iako se Mariji već bilo navršilo vrijeme da rodi. On dolazi među nas u tišini i tami noći, jer Riječi Božjoj ne trebaju svjetla reflektora niti buka ljudskih glasova. On sâm je Riječ koja daje smisao životu, On je svjetlo koje osvjetljuje put. »Svjetlo istinsko koje prosvjetljuje svakog čovjeka – kaže se u Evanđelju – dođe na svijet« (Iv 1,9).

Isus se rađa u našoj sredini, on je *Bog s nama*. On dolazi da nam bude suputnikom u našoj svakidašnjici, da s nama dijeli sve, radosti i žalosti, nade i tjeskobe. Dolazi kao bespomoćno dijete. Rođen je u hladnoći, kao puki siromah. Potrebit svega, kuca na vrata našega srca da nađe toplinu i zaklon.

Poput betlehemske pastira, pustimo da nas obasja to svjetlo i podimo vidjeti znak koji nam je Bog dao. Pobijedimo obamrlost duhovnog sna i lažne predodžbe proslave zbog kojih zaboravljamo tko je slavljeno. Napustimo halabuku koja srce čini neosjetljivim i vodi nas više tome da gledamo koje ćemo ukrase i darove kupiti, nego tome da razmatramo događaj: Sina Božjega za nas rođen.

Braćo i sestre, okrenimo se Betlehemu, gdje odjekuje prvi plač Kneza Mira. Dà, jer On sâm, Isus, je *naš mir*: onaj mir koji svijet ne može dati i koji je Bog Otac darovao ljudskom rodu poslavši svojega Sina na svijet. Od svetoga Leona Velikog nam dolazi izraz koji, u jezgrovitosti latinskoga jezika, sažima poruku ovoga dana: *Natalis Domini, Natalis est pacis*, »Rođenje Gospodinovo rođenje je mira« (Sermone 26,5).

Isus Krist je također *put mira*. Svojim utjelovljenjem, mukom, smrću i uskrsnućem On je otvorio prolaz iz zatvorenoga svijeta, pritisnuta tamom neprijateljstva i rata, u otvoren svijet, slobodan za život u bratstvu i u miru. Slijedimo taj put! Ali da bismo to

mogli, da bismo mogli ići za Isusom, moramo se osloboditi tereta koji nas sputavaju i koč.

A koji su to tereti? Što je taj *balast*? To su iste one negativne strasti koje su spriječile kralja Heroda i njegov dvor da prepoznaju i prihvate rođenje Isusa: navezanost na moć i novac, oholost, licemjerje, laž. Ti tereti onemogućuju počiti u Betlehem, isključuju iz milosti Isusova rođenja i onemogućuju pristup putu mira. I doista, moramo s tugom ustanoviti da, dok nam je Knez Mira darovan, vjetrovi rata i dalje pušu svoj ledeni dah na čovječanstvo.

Ako želimo da bude Božić, rođenje Isusovo i rođenje mira, pogledajmo u Betlehem i uperimo svoj pogled u lice Djeteta koje se za nas rodilo! I u tomu malomu nevinomu licu prepoznamo lice djece iz svih dijelova svijeta koja žude za mirom.

Neka nam se pogled ispuni licima braće i sestara iz Ukrajine, koji ovaj Božić proživljavaju u tami, u hladnoći ili daleko od vlastitih domova, zbog razaranja izazvanih desetomjesečnim ratom. Neka nam Gospodin udijeli spremnost na konkretna djela solidarnosti kako bismo pomogli onima koji trpe i neka prosvjetli um onima u čijoj je vlasti učiniti da utihnu oružja i smjesta se okonča ovaj besmisleni rat! Nažalost, radije se priklanja drugim naumima, diktiranim logikama svijeta. A glas Djeteta, tko ga čuje?

Naše vrijeme pati od ozbiljnog *pomanjkanja mira* i u drugim krajevima, na drugim poprištima ovoga trećega svjetskoga rata. Sjetimo se Sirije, još uvijek mučene sukobom koji je pao u drugi plan ali nije završio. Sjetimo se i Svete Zemlje, gdje je proteklih mjeseci došlo do porasta nasilja i sukoba, s ubijenima i ranjenima. Molimo Gospodina da se tamo, u zemlji u kojoj se rodio, nastavi dijalog i traženje uzajamnoga povjerenja između Izraelaca i Palestinaca. Neka Djetešće bude potpora kršćanskim zajednicama koje žive na cijelom Bliskom Istoku, da se u svakoj od tih zemalja doživljava ljepotu bratskoga suživota među pripadnicima različitih vjera. Neka posebno pomogne Libanonu da, uz pomoć međunarodne zajednice i snagom bratstva i solidarnosti, konačno krene putem oporavka. Neka Kristovo svjetlo obasja regiju Sahel, gdje je miran suživot među narodima i tradicijama uzdrman sukobima i nasiljima. Neka usmjeri srca prema trajnom primirju u Jemenu i prema pomirenju u Mjanmaru i Iranu, da prestanu sva krvoprolića. Neka nadahne političke vlasti i sve ljude dobre volje na američkom kontinentu da rade na smirivanju političkih i društvenih napetosti

kojima je pogođeno više zemalja. Posebno mislim na haićanski narod koji već tako dugo pati.

Na ovaj dan, na koji je tako lijepo okupiti se oko bogatog stola, ne odvrćajmo svoj pogled od Betlehe-
ma, što znači 'kuća kruha', i sjetimo se onih koji trpe
glad, osobito djece, dok se svakoga dana velike koli-
čine hrane bacaju, a sredstva se troše na oružje. Rat u
Ukrajini dodatno je pogoršao situaciju, izlažući cijele
populacije opasnosti bijede, poglavito u Afganistanu i
zemljama Roga Afrike. Svaki rat – znamo to – uzroku-
je glad i koristi samu hranu kao oružje, sprječavajući
njezinu raspodjelu populacijama koje su već ionako u
oskudici. Na ovaj dan, učeći od Kneza Mira, založimo
se svi, ponajprije oni u čijim je rukama politička odgo-
vornost, da hrana bude samo oruđe mira. Dok uživamo
radost ponovnoga susreta s našim dragima, mislimo na
obitelji koje je život najviše ranio i na one koje, u ovom
vremenu ekonomske krize, muči nezaposlenost i nema-
ju osnovno za život.

Draga braćo i sestre, danas kao i nekoć, Isus, svje-
tlo istinsko, dolazi na svijet bolestan od ravnodušnosti
– baš gadna bolest! – koji ga ne prihvaća (usp. Iv 1,11),

nego ga, štoviše, odbacuje, kao što se događa mnogim
strancima, ili ga ignorira, kao što mi prečesto činimo
sa siromasima. Ne zaboravimo danas mnogobrojne
izbjeglice i prognanike koji kucaju na naša vrata i traže
utjehu, toplinu i hranu. Ne zaboravimo marginalizirane,
usamljene, siročad i starije – mudrost jednog naroda –
kojima prijeti opasnost da budu odbačeni, zatvorenike
koje gledamo samo kroz njihove pogreške, a ne kao na
ljudska bića.

Braćo i sestre, Betlehem nam pokazuje Božju jed-
nostavnost koja se ne objavljuje mudrima i umnima,
nego malenima, onima koji su čista i otvorena srca (usp.
Mt 11,25). Poput pastira, pođimo i mi bez oklijevanja i
pustimo da nas obuzme udivljenost nad nezamislivim
događajem Boga koji je postao čovjekom radi našega
spasenja. Onaj koji je izvor svakoga dobra posta siro-
mah¹ i ište kao milodar naše siromašno čovječstvo. Pusti-
mo da nas dirne u srce Božja ljubav i slijedimo Isusa, koji
je svukao sa sebe svoju slavu kako bi nas učinio dionici-
ma svoje punine².

Sretan Božić svima!

PORUKA PREDSJEDNIKA VIJEĆA HBK-A ZA SJEMENIŠTA I DUHOVNA ZVANJA ZA NEDJELJU DOBROGA PASTIRA

8. svibnja 2022. godine

Draga braćo i sestre!

1. Svake godine četvrta uskrсна nedjelja predstavlja nam
Krista Gospodina kao Dobrog Pastira. Crkva na svom
zemaljskom hodu moli Dobrog Pastira da ohrabri po-
stojeća i daruje nam nova duhovna zvanja. Ovu molitve-
nu i pastoralnu inicijativu uveo je papa Pavao VI. 1964.
godine. Dobar Pastir ne prestaje pozivati u svojoj Crkvi
osobe koje će biti znak njegove milosrdne i spasonosne
ljubavi na slavu Božju i na spasenje ljudi.

2. Braćo i sestre, Kristovi vjernici, pridružimo se ovogo-
dišnjoj molitvi za duhovna zvanja, prije svega u našim
sredinama, a isto tako molimo i za navjestitelje Radosne
vijesti Krista raspetoga i uskrsloga na svim kontinenti-
ma da mogu ostvarivati želju Emanuela – Boga s nama,
koji reče: »Pođite dakle i učinite mojim učenicima sve
narode... I evo, ja sam s vama u sve dane do svršetka
svijeta.« (Mt 28,19-20).

3. Crkva Kristova je sinodalna i na našem hodu zajedniš-
tva, sudjelovanja i poslanja, molitva i pastoral duhovnih
zvanja čini nas dionicima ove trajne suodgovornosti. Si-
nodalnost se očituje u obitelji i u župnim zajednicama
koje su mjesto kljanja i rađanja duhovnih zvanja, u ra-
znim oblicima poziva i karizmama služenja u Crkvi.

4. Svima nama u Crkvi: roditeljima, članovima pokretâ i
župnih zajednica, biskupima, svećenicima, redovnicima
i redovnicama, katehetama, odgojiteljima... potrebna
je svijest, ohrabrenje i iskustvo uskrsloga Gospodina
koji nam govori: »Ne bojte se, ja sam s vama!«

5. Na osobit način pozdravljam sve naše mladiće i
djevojke koji su na putu izbora svoga zvanja u našem
društvu, a osobito sve one koji osjećaju sigurnost kao
i nesigurnost duhovnog poziva da u sinodalnom hodu
Crkve osobno čuju, razumiju i prihvate riječi uskrsloga
Gospodina: »Ne bojte se, ja sam s tobom!«.

¹ Usp. SV. GRGUR NAZIJANSKI, *Govor* 45.

² Usp. *Isto*.

6. Srdačan pozdrav upućujem svim ovogodišnjim prvopričesnicima i krizmanicima koji su se prvi put i na nov način susreli s Prijateljem – Isusom Kristom, sa željom da potpomognuti svojim roditeljima, kumovima, vjeroučiteljima i župnicima, sve više otkrivaju radost i blizinu uskrsloga Krista koji je došao »da imamo život, u izobilju da ga imamo« (Iv 10,10).

7. Zahvaljujem svim članovima Vijeća HBK-a za sjemeništa i duhovna zvanja na pripremi materijala za

ovogodišnju proslavu Nedjelje Dobroga Pastira, koji će, nadam se, biti na pomoć svim moliteljima i pastoralnim djelatnicima novih duhovnih zvanja u našoj Crkvi.

Svima želim mir i blagoslov uskrsloga Gospodina!

✠ Marin Barišić

splitsko-makarski nadbiskup
predsjednik Vijeća HBK-a za sjemeništa
i duhovna zvanja

PORUKA PREDSEDNIKA VIJEĆA HBK-A ZA KATEHIZACIJU I NOVU EVANGELIZACIJU NA POČETKU ŠKOLSKE I KATEHETSKE GODINE 2022./2023.

Nova evangelizacija za novo vrijeme

Draga braćo svećenici, redovnici i redovnice, katehete i vjeroučitelji, draga djeca i mladi, dragi roditelji!

Vjera uvijek pronade put. Živimo uronjeni u ranjenu stvarnost. Još uvijek nepobijedena pandemija koronavirusa, posljedice potresa te prijetnje od dodatnog širenja rata iz Ukrajine na globalnu razinu i njegove posljedice produbljuju rane i stvaraju nove ožiljke koji od nas traže odgovornost te adekvatne odgovore na brojna pitanja u društvenom, političkom i gospodarskom životu, ali i u vjerskom životu pojedinca i Crkve. Za izostanka nedjeljnih euharistijskih slavlja te smanjenja zajedničkih okupljanja, iskusili smo da je vjera prisutna i iza zatvorenih vrata crkava. Vrijeme zatvorenih vrata crkava na određen nas je način vodilo do otkrivanja otajstava vjere na nov, drukčiji način, bilo da se radilo o dubokom iskustvu vjere u srcima i molitvama pojedinaca i obitelji, bilo o pronalaženju novih putova sudjelovanja u životu Crkve – unatoč obvezi odricanja od nama poznatih tradicijskih i pomalo rutinskih putova i oblika vjerskoga života. Premda su izvorna mjesta slavlja vjere ostala zatvorena, vjera je i dalje nastavila živjeti. Možda je upravo zbog tih i takvih okolnosti postala bliža i onima koji se u svome osobnom životu ne prepoznaju u tradicionalnim oblicima okupljanja i djelovanja Crkve, te kojima je Crkva kao institucija često i *znak osporavan*. Vjera uvijek pronade svoj put. Ili, još bolje i točnije, Bog uvijek pronade put do čovjeka, kojega poziva da mu odgovori osobnom vjerom.

Posljednjih godina, a osobito sada u vrijeme ratnih sukoba u Ukrajini i posljedičnog rasta cijena životnih

troškova, društvo postaje sve siromašnije, a ljudi sve nesigurniji pred izazovima koji ih očekuju. Vjera i u toj situaciji pronalazi svoj put. O, kad bismo nakon svega postali zreliji!

Sve navedeno, stoga, nije stvarnost koja se ne bi ticala Crkve i njezina naviještanja riječi Božje. U vremenu, u kojemu je tako očito da je čovjek paradoksalna sinteza ograničenja, ranjenosti i kraja vlastite sudbine, s jedne strane, te, s druge, nezasitne čežnje za vječnošću i konačnim spasenjem, Crkva je pozvana naviještati Božju riječ i iznova svjedočiti poruku evanđelja kojom je osvijetljen smisao života i cjelokupne stvorene stvarnosti. Vjera je, poput života, »da i ne i sve između toga« (Jürgen Werbick, *Christlich glauben. Eine theologische Ortsbestimmung*, Freiburg-Basel-Wien, 2019., str. 38).

Nova evangelizacija za novo vrijeme. U vremenu u kojemu živimo, u vremenu *skrivenoga Boga* u raznim patnjama, ratnim stradanjima i prirodnim katastrofama, mora – tko zna koji put – još jednom doći do izražaja ponovljen poziv za novom evangelizacijom. Govor o novoj evangelizaciji nije samo govor o novim metodama, već je prije svega riječ o novom žaru, o novom duhu, o obraćenju nas vjernika, o vjeri koja nam omogućuje da postanemo novi ljudi. Stojimo pred otvorenim vratima budućnosti vjere. Što nam drugo preostaje, nego proći kroz ta vrata. Prekasno je kucati na njih kada se zatvore. Promišljanja na novoj evangelizaciji pomažu nam otkriti odgovor na pitanje što danas znači biti kršćanin. Pred nas stavljaju pitanje o našem identitetu, svjedočanstvu i navještaju živoga Boga među nama.

Iz vlastita iskustva možemo uočiti da u nama odra-
slima i danas tinja želja biti Crkva kakva je bila nekada,

u prošlosti. Blažena stara vremena! I vjera nam, uistinu, omogućuje te dopušta iskoračiti u prošlost, dotaknuti je. No, takav iskorak u vjerničku prošlost zahtijeva od svakoga od nas da dopustimo da nas bogatstvo zapisane Božje riječi i bogate crkvene tradicije ne samo dotakne, nego i promijeni. »Ja sam put, istina i život« (Iv 14,6). Istina je živa, ako je stalno na putu. Nas svećenike na poseban način na to upozorava papa Franjo žigajući klerikalizam u Crkvi. Za njega je klerikalizam: davati prednost moći pred istinom, zakonu pred ljubavlju, posjedovanju istine pred traženjem istine, ideologiji ispred ljubavi, moraliziranju i osudi pred poniznošću i milosrđem. Na što nas, stoga, poziva nova evangelizacija? Svijet onih koji danas traže Boga ne očekuje od nas da ih dovedemo u crkvu te da ih potom ondje, poput nekadašnjih misionara, poučimo o najvažnijim istinama kršćanske vjere. Nova evangelizacija zahtijeva nešto drugo: prvo naše obraćenje, od statičnoga kršćanstva prema dinamizmu postajanja kršćaninom. Takva nas evangelizacija poziva da vjerujemo evanđelju, da ono sada počinje i da nikada ne prestaje započinjati ono što samo u Bogu može pronaći puninu života. Međutim, kakve god oblike nove evangelizacije domislili, moramo biti svjesni da nijedan od njih neće uroditi plodom ako izostaje *predevangelizacija*. Najbolje nam to opisuje prisposoba o sijaču: sjeme naviještene Riječi, da bi izniklo i raslo kao vjera, pretpostavlja dobro i plodno tlo (ne pijesak, kamenje ili trnje). Vjera će tek tada moći pustiti korijenje, kao što će i nova evangelizacija uroditi plodom kada se potrudimo oko njege duhovne kulture pojedinca u društvu, kada se dogodi obrat od površnoga, komfornog života, prema kulturi *duhovnoga rasuđivanja*, kada se postigne svijest o odgovornosti za sebe, za druge, za zajedničku okolinu i cijeli svijet. Sve drugo, nažalost, bit će kao »premještanje ležaljki s jednoga mjesta na drugo na Titaniku« (Tomaš Halik, *Die Zeit der leeren Kirchen. Von der Krise zur Vertiefung des Glaubens*, Freiburg-Basel-Wien, 2021., str. 98).

Crkva se uvijek raduje novome. Jednom je kardinal Carlo Maria Martini, rekao: »Ja se ne bojim ljudi koji ne vjeruju. Bojim se ljudi koji ne misle.« Smijemo u tom smislu pozdraviti i nov način razmišljanja u sustavu odgoja i obrazovanja Republike Hrvatske koji u osnovnoškolski kurikulum želi uvesti nov predmet, zasad u radnom obliku nazvan *Kritičko mišljenje*. Hrvatska biskupska konferencija od početaka je sustavnoga uvođenja katoličkoga vjeronauka u školi bila otvorena za uvođenje alternativnoga predmeta katoličkom vjeronauku u osnovnoj školi. Žao nam je što se tek sada konkretnije promišlja i radi na tom projektu. Vjerujemo da će uvođenje takvog predmeta ukloniti sve dosad, na adresu Crkve, nepotrebno

upućivane prijekore o njezinoj nebrizi za one koji ne izabiru nijedan od ponuđenih predmeta vjeronauka. Nadamo se da će i taj predmet biti izazov vama vjeronaučiteljima i svećenicima, ali i vama dragi roditelji i učenici, da iznova uvidite ljepotu sadržaja kršćanske vjere, koja se može upoznati samo u predmetu kao što je katolički vjeronauk. Doista bi nam bilo drago kada bi taj drugi predmet bio shvaćen ne kao alternativan za vas, dragi učenici, koji već pohađate katolički vjeronauk, nego doista samo za one, kojima savjest ili svjetonazor ne omogućuju pohađanje konfesionalnog vjeronauka. Naime, da bi jedan predmet bio alternativan vjeronauku, on bi u sebi trebao sadržavati i neke odrednice religioznoga te onoga što kršćanstvo, ali i druge vjeroispovijesti, u sebi donose kao dobro pojedincu i društvu. Budući da se čini da ponuđen alternativan predmet ne ide u tom smjeru, nego više u smjeru ponude općega obrazovanja za posebna područja života kao što su demokracija, ekonomija, osobna odgovornost u društvu i slično, može ga se razumjeti doista samo kao predmet za one koji ne pohađaju vjeronauk u školi.

Dodirnuti Božjom rukom. Život je, draga braćo i sestre, kao rijetko kada postao stvarnost u kojoj se istodobno očituje ljepota življenja te doživljava svakodnevno iskustvo stradanja i smrti. I stvarnost vjere je uvijek stvarnost svjetla novoga života, ali istodobno i otajstvo gorke noći, kojoj kao da nema kraja. Sve nas to, na različite načine i u različitoj dobi, poziva da na trenutak zastanemo, da uronimo u dubinu stvarnosti – kako života, tako i vjere, te da se odrekemo površnoga i kršćaninu nedostojnoga načina razmišljanja o svakodnevici. Naime, uroniti u dubinu znači, s jedne strane, *dotaknuti dno* i beznađe, sučeliti se s onim *ništa* u našem životu, dotaknuti i pogledati u oči tamnom i tragičnom licu ljudske egzistencije. No to, s druge strane, znači biti dodirnut Božjom rukom, koja nas uvijek diže iz zemaljskoga praha u nov život. *Dotaknuti dno* znači s Isusom Kristom proći sve rane križa, kako bismo s njim, po uskrsnoj zori, bili preobraženi za nov život.

Nadam se takvoj obnovljenoj stvarnosti u školskoj i katehetskogodini koja je pred nama, te se radujem snazi nove evangelizacije, koja ima moć već sada graditi sve razrušeno i liječiti sve ranjeno.

Đakovo, 22. kolovoza 2022. godine,
na spomendan BDM Krajičice

✠ Đuro Hranić
đakovačko-osječki nadbiskup
predsjednik Vijeća HBK-a za katehizaciju
i novu evangelizaciju

PORUKA PREDSEDNIKA ODBORA HBK-A ZA PASTORAL POMORACA POMORCIMA I RIBARIMA U POVODU BLAGDANA SV. NIKOLE 2022. GODINE

Poštovani pomorci i ribari!

Sve vas srdačno pozdravljam, ma gdje bili – na pučini morskoj, u luci, na doku ili pak u svojim domovima, na zasluženom odmoru s obitelji. Svima vam od srca čestitam blagdan vašega nebeskog zaštitnika sv. Nikole biskupa.

O vašem postojanom povjerenju u moćni zagovor sv. Nikole najbolje svjedoče tolike kapelice i crkve diljem svijeta koje ste njemu u čast podizali na morskoj obali i otocima, toliki vaši zavjetni darovi koji rese unutrašnjost tih drevnih zdanja.

Oni su znak vaše zahvalnosti za milosti udijeljene vam po zagovoru sv. Nikole, najčešće za milost izbavljenja iz velikih životnih pogibelji na pučini mora.

Te su kapelice i crkve podizane uvijek na istaknutim mjestima, lako uočljivima s mora i s kopna. Razlog je tome očit: biti izložen pogledu biskupa iz Mire koji je poput Isusa stišavao oluje, biti u njegovoj blizini, znači uživati njegovu zaštitu, biti siguran u svim pogibeljima s kojima se pomorac susreće na morskoj pučini i na moru života.

Jedna takva kapelica u čast svetom Nikoli podignuta je u 15. stoljeću na najvišem vrhu otoka Hvara i trećem po visini otočnom vrhu u Hrvatskoj. S hvarskog Svetog Nikole otvara se veleban pogled prema otoku Braču i Vidovoj gori i dalje prema kopnu, te prema Korčuli i Visu, i dalje, na pučinu Jadranskog mora, sve do Italije.

Sâm uspon na Svetog Nikolu nudi nam jednu predivnu spoznaju: što se više uspinjemo, što se više udaljavamo od podnožja i svakodnevne stvarnosti, to nam ona postaje jasnija, ljepša i bliža – kao na dlanu ponuđena. Pogled s vrha Svetog Nikole pomaže nam prepoznati svoju stvarnost, vidjeti je bitno drugačijom nego što je vidimo i doživljavamo dok smo uronjeni u nju.

Iz te spoznaje možemo iščitati temeljnu poruku života i svetosti sv. Nikole. Sveti je Nikola na ovaj svijet gledao iz nebeske perspektive, očima djeteta Božjega. Bio je čvrsto uvjeren da je naša domovina na nebesima,

gdje prebiva Otac naš nebeski i kamo je usmjeren sav naš život. Na zemlji smo tek hodočasnici na putu do vječne nebeske domovine. Zato se sveti Nikola nije vezao uz ovozemaljska dobra, njima se služio samo koliko je to bilo potrebno, a za nebeskim je dobrima čeznuo.

Ta čežnja za nebeskim dobrima i pogled iz nebeske perspektive osposobili su ga za čist i zdrav pogled na ovozemaljsku stvarnost i za istinsku ljubav prema Bogu i čovjeku.

Ono po čemu je sv. Nikola na poseban način poznat i zbog čega je omiljen među tolikim narodima, jest upravo njegova nenavezanost na materijalna dobra i lakoća darivanja, sve kao plod njegova intimna odnosa s Bogom. Shvatio je da čovjek ne postaje bogatiji, sretniji i ostvareniji sabirući i čuvajući blago, nego upravo suprotno – darivajući ga.

Poštovani i dragi pomorci i ribari, upravo to iskustvo sv. Nikole svima bi nama trebalo biti poticaj i poziv da podignemo pogled s ovozemaljske stvarnosti i da pokušamo iz nebeske perspektive, očima djece Božje, gledati na život, kako ne bismo, trudeći se oko ovozemaljskih dobara, zaboravili na ona vječna, nebeska dobra te tako, uz najbolju volju, promašili cilj i smisao svog života. Zemaljskim se dobrima treba pravilno služiti, a za nebeskima težiti. Poput sv. Nikole stavimo dakle Boga u središte svojega života. Bog je jedina dobitna kombinacija. »Ta što koristi čovjeku ako sav svijet zadobije«, poručuje nam Isus, »a sebe samoga izgubi ili sebi naudi?« (Lk 9,25).

Svima vama, poštovani pomorci i ribari, želim mirno more i uvijek iznova sretan povratak u luku, uz moćnu zaštitu vašega nebeskog zaštitnika sv. Nikole i Božji blagoslov.

Hvar, 25. studenoga 2022. godine

✠ Ranko Vidović
hvarski biskup

predsjednik Odbora HBK-a za pastoral pomoraca

PORUKA I ČESTITIKA ZA MEĐUNARODNI DAN OSOBA S INVALIDITETOM 2022. GODINE

Draga braćo i sestre s invaliditetom, draga djeco s teškoćama u razvoju!

U prigodi Međunarodnoga dana osoba s invaliditetom koji ove godine obilježavamo u subotu 3. prosinca, vama i vašim obiteljima upućujemo prigodnu čestitku u ime Vijeća Hrvatske biskupske konferencije za život i obitelj te Vijeća Hrvatske biskupske konferencije za laike pri kojem djeluje Pododbor za osobe s invaliditetom.

Vjernicima među vama, zajedno s papom Franjom, poručujemo da je Isus naš zajednički prijatelj, da je Crkva naš zajednički dom te da je evanđelje za sve i svi ga svojim životom možemo svjedočiti i navješćivati. Svjesni situacije u našem društvu i Crkvi, želimo odgovoriti na poticaj Dikasterija za laike, obitelj i život Svete Stolice koji potiče na cjelokupnu promjenu mentaliteta i paradigme odnosa prema invaliditetu. Planiramo taj proces sustavnije provoditi u sklopu trogodišnjega ciklusa 2023. – 2025. godine, koji smo naslovili *Obitelji osoba s invaliditetom u krilu Crkve*, a koji ćemo posvetiti upravo vama i vašim obiteljima kako bismo došli do toga da se svi zajedno osjećamo prihvaćeni u krilu Crkve, kao majke koja jednako ljubi svu svoju djecu.

Spomenuta promjena svoje polazište ima u neotuđivom pravu na život i poštivanja osobnosti svakoga čovjeka. Ona se postiže svjesnim naporom da oslušujemo ono što nam imate reći i prihvaćamo ono što ste spremni dati kao doprinos zajedničkim naporima u postizanju vašega jednakopravnoga položaja u društvenim i crkvenim zajednicama bez predrasuda, zanemarivanja, stavljanja u nepovoljan položaj i diskriminacije.

Potrebno je prije svega osvijestiti da živite među nama, da niste nevidljivi i skriveni. Svi imamo dostojanstvo djece Božje, a svi smo ranjivi i na neki način ograničeni i krhki samim tim što smo smrtni i grešni ljudi koji trebaju Božju milost i milosrđe. No i Krist na križu bio je ranjiv i nije pokazao svoju moć, nego je ostao na križu kad su mu rekli: »Ako si sin Božji, siđi s križa« (Mt 27,40).

Upravo prepoznajući vlastita ograničenja i krhkosti, ljudi su pozvani živjeti jedni uz druge bez osjećaja superiornosti, inferiornosti ili čega sličnog, kao braća i sestre te suputnici na putu prema vječnosti. Stoga je ključno promijeniti način razmišljanja da na vas ne gledamo kao na *one* koji su drukčiji, nego da svi osjetimo puni smisao onoga *mi* – zajedništva i bratstva koje nadilazi različitosti.

Ne samo tijekom spomenuta ciklusa, nego i nakon njega, nastojat ćemo, savjetujući se s vama, zajedno uklanjati prepreke koje stoje na putu vašega punog uključivanja u crkvene zajednice. Jednako tako vas i vaše obitelji važno je osnaživati kako biste prepreke mogli lakše nadilaziti i s njima se lakše nositi. Naime, svi su krštenici pozvani na sudjelovanje u životu Crkve. Na nama je da, uz vašu pomoć, to i vama omogućimo stvarajući osjećaj dobrodošlice u našim crkvenim zajednicama tako što ćemo postupno raditi na uspostavljanju uvjeta za vaše nesmetano sudjelovanje.

Osluškujući što Duh traži od Crkve, planiramo aktivirati raspoložive izvore i povezati ih kako bi željeni rezultati bili što brži i što konkretniji. U tome pogledu važno je uočiti talente i darove svakoga pojedinca, pronalazeći načine i sredstva da ih koristi i umnaža ispunjavajući svoje životno poslanje Bogu na slavu i ljudima na dobrobit.

Pritom valja imati na umu da smo svi osobe u potrebi i kao takvi od drugih primamo što nam je potrebno. S druge strane, pozvani smo i davati se drugima svatko na svoj jedinstven način te tako biti aktivni protagonisti u društvu i Crkvi. To je i vaše poslanje. Ono uključuje i širenje Radosne vijesti, među ostalim zato što iskustvo vjernika s invaliditetom ukazuje da život nije samo gubitak ili patnja, nego invaliditet može biti početak novog života, novog obzora smisla, koji postaje svjetlo što osvjetljava put. Zato želimo od vas učiti, ne samo kako vam izaći u susret, već i kako s vama i vašim obiteljima zajedno graditi kulturu života, ljubavi i mira.

Naposljetku, dobro je o tome promišljati u vremenu došašća tijekom kojega se pripremamo za proslavu rođenja Isusa, onog »Mladog sunca s visine« (usp. Lk 1,78) koje je svojom svjetlošću došlo obasjati sve ljude bez razlike.

Neka nam u tome, primjerom svoje izvanredne revnosti, pomogne sv. Franjo Ksaverski, čiji spomendan slavimo upravo na Međunarodni dan osoba s invaliditetom. Čestitkama za taj vaš dan pridružujemo i one za Božić i 2023. godinu, uz želje da nam svima bude ispunjena s više ljubavi, mira i radosti.

✠ dubrovački biskup Roko Glasnović,
predsjednik Vijeća HBK-a za laike

✠ rječki nadbiskup Mate Uzinić,
predsjednik Vijeća HBK-a za život i obitelj

PORUKA PREDSJEDNIKA HRVATSKOG CARITASA ZA NEDJELJU CARITASA

»Pratit će ih radost i veselje.« (usp. Iz 35,10)

Draga braćo i sestre!

Približavajući se Božiću, Crkva svoje vjernike poziva na darivanje kako bi produbila radost iščekivanja Božjega pojavka među nama. Treću nedjelju došašća nazivamo Nedjeljom *gaudete* – radosti i, u našoj Crkvi, Nedjeljom *Caritasa* – ljubavi. Ona nas poziva na radost i ljubav: raskošno opjevane u riječima proroka Izaije; stidljivo, dojmljivo i lijepo urezane su u biće proroka došašća – Ivana Krstitelja. Želimo dotaknuti ljepotu ljubavi i radosti u njegovoj osobi.

Već nam je prošla nedjelja približila taj tipičan lik došašća, no Evanđelje današnje nedjelje Ivana Krstitelja predstavlja u sasvim novoj situaciji, u potpuno drukčijem položaju. Ivan više nije u pustinji, njegov glas ne odjekuje jordanском dolinom. Ne traži ga više mnoštvo, ne slijevaju se mase iz Jeruzalema i Judeje da bi čule njegove prodorne riječi. Utihnula su pitanja Ivanu: »Što nam je činiti?«, ne stvaraju se kolone grešnika koji traže krštenje.

Ivan se nalazi u tamnici. Ne pokazuje prstom na Jaganjca koji oduzima grijehe svijeta. Ivan je sâm, zatvoren u tvrđavi, na ispitu vjere. Ne odgovara više na pitanja, nego sam traži odgovore. Očekivani Mesija nije onakav kakvoga je očekivao. Očekivao je *vatru, vjetar, vihor*, a Isus je *blagi povjetarac*. Govorio je o žetvi, o sječi stabla, a Isus o sjemenu i sijaču, o ratu koji posvuda baca sjeme s beskrajnom strpljivošću. Strpljivo sije i čeka dragocjen urod zemlje (usp. Jak 5,7b). Ivan je zamišljao Mesiju stroga lica s vijačom koji odvaja žito od kukolja i sjekirom koja siječe stablo koje ne donosi ploda, tj. odvaja dobro od zla. Isus, s druge strane, ima ruku Božje nježnosti i pruža je svima. Jede s carinicima i grešnicima, prima ih u svoje društvo, odabire ih za apostole, daje do znanja da za Boga nema izgubljena čovjeka. Bog je spreman platiti i najvišu cijenu da ga spasi.

Bog nadilazi naša očekivanja i iznenađuje nas, zato je vjera otvoren put s Bogom koji uključuje spremnost na iznenađenja. Uvijek je to put poniznosti i put pitanja koja dosežu vrhunac u Ivanovu pitanju: »Jesi li ti Onaj koji ima doći ili drugoga da čekamo?« (Mt 11,3). Postavljanje pitanja otvara prostor novosti i slobode.

Putem njih rađa se odgovor koji pročišćava vjeru i bistri sliku o Bogu. Sumnja, iz koje se rađaju pitanja, natopljeno je tlo na kojem vjera sazrijeva, otkriva se kao most između očekivanoga (s ljudske strane) i

objavljenoga (s Božje strane). Bog je drukčiji od ljudskih očekivanja. Objavljuje nam se kakav jest.

Zanimljivo, na Ivanovo pitanje Isus ne odgovara ni potvrdno ni niječno, niti govori o sebi, nego širi pogled na znakove koji upućuju na njega, zasijao ih je svojim svjetlom i oni su sada uzrasli, da bi stvorio prostor radosti i slobode. Čeznja proroka Izaije, koja je godinama odzvanjala, dolazi do ostvarenja: »Slijepi progledaju, hromi hode, gubavi se čiste, gluhi čuju, mrtvi ustaju, siromasima se navješćuje evanđelje« (Mt 11,5). Za Isusa je dovoljno sjeme koje je posijao i raste, skriveno očima tijela, a vidljivo očima vjere, nade i ljubavi, očima srca.

Idite, javite što ste vidjeli (usp. Mt 11,4). Vide stado malenih oko Isusa:

Slijepe koji su progledali – Isusov pogled otvorio im je oči srca, otvorio dubinu i pokazao prostor nade.

Hrome koji su prohodali – oko Njega su oni koje je podigla snažna ruka Božje dobrote i podiže ih svaki put kada padnu.

Očišćene gubavce – bili su odvojeni od Boga i ljudi, a sada su Isusovi intimni prijatelji.

Gluhe koji čuju – Božja riječ probila je njihovu gluhoću, odrekli su se svojih očekivanja i prihvatili Božja obećanja.

Mrtve koji ustaju – Božja ljubav ulazi u grob njihove nutrine, hladnoća groba pretvara se u kolijevku života.

Siromahe kojima se navješća kraljevstvo Božje – Bog se ne naslanja na moćnike zemlje, nego na svoje prijatelje, one koji su u svome životu napravili mjesta za Njega, za malu obitelj koja ga slijedi.

Neočekivano Ivanovo pitanje dobiva odgovor u Isusovom pitanju koje postavlja o Ivanu: »Što ste išli u pustinju gledati? Trsku koju vjetar ljuđa?« (Mt 11,7b) Ivan nije trska koja se prigiba prema zemlji, koju moćnici svijeta mogu saviti. Ne može ga slomiti vjetar ljudskih moći i pritisaka. On je neosvojiva tvrđava. Nosi ga vjetar Duha Svetoga; samo ga On privija prema zemlji da zakopa vlastita očekivanja i daje se zasijati obećanjima koja već u sijanju nagovješćuju radost žetve. Isus mu neizravno daje vidjeti da pripada istoj družini – Njegovim siromasima.

Braćo i sestre, Bog na čudesan način sije sjeme ljubavi u naša srca, u kojima se zatim nastanjuje radost. U našu sljepoću sije svjetlost, našoj hromosti daje sigurnost, obogaćuje čistoćom naše gubave odnose,

protresa grob da bi utisnuo život. Diskretno poziva da drugi otkriju ljepotu koja se krije u Božjem sjemenu, koje je posijao u naše srce i stavio u naše bisage. Nedjelja Caritasa prilika je da i mi posijemo sjeme dobrote, dobra djela, kojima siromasima naviještamo kraljevstvo nebesko. Dobra djela kojima smo zasijani i koja sijemo, dat će nam siguran i dobar signal – osjećaj

radosti i veselja – jesmo li na pravom putu prema Božiću. Ohrabrimo se posijati sjeme kako bismo ubrali božićnu radost.

✠ Bože Radoš
varaždinski biskup
predsjednik Hrvatskog Caritasa

IZJAVA EUROPSKE KONFERENCIJE KOMISIJÂ »PRAVDA I MIR«

Istina i pravda – stupovi poslijeratne pravde

U povodu Međunarodnog dana ljudskih prava, koji se obilježava 10. prosinca, Europska konferencija komisijâ za pravdu i mir (*Iustitia et pax Europe*), čija je članica i Komisija Hrvatske biskupske konferencije »*Iustitia et pax*«, objavila je nekoliko razmišljanja o poslijeratnoj pravdi (*ius post bellum*) u svjetlu sukoba u Ukrajini. Želeći upoznati hrvatsku javnost s tim složenim pitanjem, a u svjetlu sličnih pitanja koja su se i u našem društvu pojavila nakon Domovinskog rata i još su danas prisutna. Prijevod teksta donosimo u cijelosti.

Već mjesecima bjesni agresorski rat Ruske Federacije protiv Ukrajine, protivan međunarodnom pravu. Iz velike zabrinutosti za ljude koji pate u tomu brutalnom ratu, Europska konferencija komisijâ *Iustitia et Pax* (*Justice and Peace Europe*) u više je prigoda progovorila o kršenju međunarodnog prava,¹ ne samo osuđujući rusku agresiju i ratne zločine, kao i bezbrojna kršenja ljudskih prava, već i pozivajući političke vođe da pronađu rješenje za taj sukob. Prvi cilj zasigurno mora biti utišavanje oružja kako bi se na temelju toga stvorili uvjeti za održiv i pravedan mir između Rusije i nezavisne Ukrajine, ali i između Rusije i Europe.

Dan ljudskih prava 2022. godine prigoda je da izrazimo još nekoliko razmišljanja o prijeko potrebnom oblikovanju mira nakon oružanog sukoba. Nadamo se da će međunarodna zajednica sebi dati zadatak da razvije obvezujući *ius post bellum* prema međunarodnom pravu, uz postojeći *ius ad bellum* i *ius in bello*.

Međunarodno pravo još ne poznaje eksplicitan *ius post bellum*, ali postoje bogati izvori iz kojih bi ih zajednica država mogla crpiti. Sjetimo se, primjerice, koncepta odgovornosti za zaštitu, koji se u svojem sveobuhvatnom shvaćanju temelji na tri stupa: odgovornosti za sprječavanje, reakciju i obnovu. Katoličko socijalno učenje također može dati važan poticaj za formalan razvoj *ius post bellum* tako što ustrajava na istini i pravdi kao temeljnim stupovima za rješavanje oružanog sukoba.

Istina u ovom kontekstu znači da se na početku mirovnih procesa mora sagledati, razotkriti i naglasiti mnogostruko stradanje ljudi, jer u ratu ne nalazimo samo vojno nasilje protiv vojnika ili vojnih objekata. Naprotiv, rat u Ukrajini još jednom nam bolno pokazuje kako spirale nasilja eskaliraju u sjeni ratova. Brojne civilne žrtve, najteža kršenja ljudskih prava i ratni zločini doveli su do pitanja genocida. Dokumentacija putem službenih istražitelja, ali i putem obavještajnih podataka otvorenog izvora (OSINT), jest ključna. Žrtve i javnost imaju pravo na potpuno objašnjenje; ono je ključno za pripremu terena za mir i pomirenje. Stoga se mora imenovati odgovorne za rat, dokumentirati ratne zločine i kršenja ljudskih prava i međunarodnoga prava, i identificirati odgovorne. U unutarnjem sukobu taj se zadatak može povjeriti neovisnoj komisiji za istinu, prema mogućnosti s mandatom UN-a. U danim okolnostima ruske agresije na Ukrajinu postoji potreba za dogovorenim pravnom procedurom, kako na nacionalnoj tako i na međunarodnoj razini. Treba obuhvatiti istragu, osudu i kažnjavanje odgovornih za agresiju i kršenje ljudskih prava, zakona i običaja ratovanja. Samo utvrđivanje istine, međutim, nije dovoljno.

Pravda mora biti zadovoljena. Odgovorni moraju odgovarati. S Međunarodnim kaznenim sudom (ICC), međunarodna zajednica stvorila je instituciju za tu svrhu. Pozdravljamo to što je već 2. ožujka 2022. godine

¹ Usp.: Izvršni odbor Europske konferencije komisijâ *Iustitia et pax* poziva na mir i trenutni prekid vatre u Ukrajini, u: http://www.juspax-eu.org/en/dokumente/220225-JPE-ExCo_Ukraine.pdf; usp. *Mir je plod pravde*. Izjava generalnih tajnika nacionalnih komisija *Iustitia et pax Europe* okupljenih u Szombathelyju u Mađarskoj 14. – 15. svibnja 2022. u: <http://www.juspax-eu.org/en/dokumente/220515-Statement-of-JP-Europe-on-War-in-Ukraine.pdf>

tužitelj ICC-a otvorio istragu o situaciji u Ukrajini i što od 25. travnja 2022. surađuje s međunarodnim istražnim timom koji podržava EUROJUST2. Nadalje, budući da »zločin agresije« ne pripada u nadležnost ICC-a, podržavamo poziv Europskog parlamenta od 19. svibnja ove godine na uspostavu posebnoga međunarodnog suda uz potporu Ujedinjenih naroda, koji će istražiti i procesuirati taj zločin. Odbor ministara Vijeća Europe u odluci od 15. rujna 2022. godine također je izrazio potrebu za sveobuhvatnim mehanizmom za procesuiranje ruske agresije. Napominjemo i da je Europski parlament 23. studenog ove godine proglasio Rusiju državom sponzorom terorizma. Nažalost, također moramo primijetiti da je ICC tup mač, jer je njegova moć provedbe blokirana time što ga važne države odbijaju priznati. Prihvaćanje učinkovitog *ius post bellum* pretpostavlja stoga da oni koji su odgovorni za patnje i zločine moraju odgovarati pred međunarodnim sudom. Ali to je, naravno, samo jedna strana pravde. S druge strane, opravdan je zahtjev da obnovu ili ponovnu gradnju infrastrukture ne snose žrtve oružanog sukoba, nego počinitelji. I u tomu bi poslijeratni zakon, utemeljen u međunarodnom pravu, morao utvrditi odgovarajuće postupke. To bi moglo uključivati načelo univerzalne jurisdikcije i dosljednoga kaznenoga progona i kažnjavanja zločinaca u bilo kojoj zemlji koja ih može uhititi.

Postoji i nekoliko *drugih ozbiljnih pitanja* koja treba riješiti u istini *ius post bellum*. U vezi s ruskim agresorskim ratom protiv Ukrajine, spominjemo sljedeće: potrebno je uspostaviti program naknade materijalne štete i buduća uloga Rusije u međunarodnoj areni trebala bi ovisiti o poštivanju toga zahtjeva. Dana 30. studenoga predsjednik Europske komisije predložio je zapljenu ruske imovine zamrznute pod sankcijama EU-a i njihovu uporabu za financiranje skupe obnove Ukrajine. Nadalje, potrebno je poduzeti nove napore

u radu na kooperativnom modelu sigurnosti koji je usmjeren na zaštitu ljudi, njihovih prava i općega dobra, a ne na državni interes. Očito je da europski sigurnosni model mora biti dio obnovljene globalne sigurnosne arhitekture. I konačno, potrebna je hitna, ozbiljna rasprava o razoružanju – posebice u pogledu nuklearnog oružja. *Ius post bellum* ponudio bi našem svijetu nadu da će iz čisto poslijeratnog poretka prijeći na istinski mirovni poredak.

Zaključno, želimo naglasiti da *ius post bellum* nije sinonim za održiv i pravedan mir. Umjesto toga, ono pruža osnovu na kojoj se mogu pokrenuti procesi mira i pomirenja. Papa Franjo je u svojoj enciklici *Fratelli tutti* jasno naglasio tu povezanost: »Nije riječ o prijedlogu oprostjenja koje uključuje odricanje od vlastitih prava pred pokvarenim moćnikom, kriminalcem ili nekim tko narušava naše dostojanstvo. Pozvani smo ljubiti sve, bez iznimke, ali ljubiti tlačitelja ne znači dopustiti mu da ostane takav ili ga pustiti da vjeruje kako je ono što čini prihvatljivo... Onaj tko trpi nepravdu mora silom braniti svoja i prava svoje obitelji, upravo zato što mora čuvati dostojanstvo koje mu je dano, dostojanstvo koje Bog ljubi. Ako je zločinac učinio neko zlo meni ili nekoj meni dragoj osobi, nitko mi ne može zabraniti da tražim pravdu i učinim sve da ta osoba – ili bilo koja druga – ponovno ne nanese zlo meni ili drugima. To je moje pravo, a opraštanje ni na koji način ne dokida tu potrebu nego je, štoviše, zahtijeva« (br. 241). Doista, oprost zahtijeva priznanje krivnje i spremnost na oprost. Zahtijeva susret i dijalog. Zahtijeva volju da se u drugome ne vidi neprijatelja, nego čovjeka. No, prije svega, zahtijeva strpljenje i vrijeme jer mir i procesi pomirenja zadaća su naraštaja.

Dana 9. prosinca 2022. godine
Izvršni odbor Pravda i mir Europe

² Međunarodnu istražnu skupinu osnovala su Litva, Poljska i Ukrajina. Pridružile su joj se Estonija, Latvija, Slovačka i Rumunjska.

PRIOPĆENJA

PRIOPĆENJE SA 65. ZASJEDANJA SABORA HBK-A

Zagreb, 17. – 19. listopada 2022. godine

Plenarno 65. zasjedanje Sabora Hrvatske biskupske konferencije započelo je 17. listopada 2022. godine pod predsjedanjem predsjednika HBK-a zadarskog nadbiskupa Želimira Puljića u sjedištu HBK-a u Zagrebu. Na početku zasjedanja sudjelovao je i sve nazočne pozdravio apostolski nuncij u Republici Hrvatskoj nadbiskup Giorgio Lingua. Kao gosti na zasjedanju sudjelovali su izaslanik Biskupske konferencije Bosne i Hercegovine, njezin potpredsjednik, mostarsko-duvanjski biskup i apostolski upravitelj trebinjsko-mrkanski Petar Palić i srijemski biskup koadjutor Fabijan Svalina. Gosti su ukratko prikazali aktualnu situaciju kako u Crkvi tako i u društvu u sredinama u kojima pastoralno djeluju.

U pozdravnoj riječi predsjednik HBK-a nadbiskup Puljić spomenuo je neke crkvene događaje održane od prošlog zasjedanja poput Susreta hrvatske katoličke mladeži u Bjelovaru i molitve za mir u Ukrajini koja je upriličena u Hrvatskoj i diljem Europe na poziv predsjedništva Vijeća europskih biskupskih konferencija. Podsjetio je i na proslavu 25. obljetnice ustanovljenja Požeške i Varaždinske biskupije te Vojnog ordinarijata čestitajući im srebrni jubilej. Čestitao je i 25. obljetnicu preuzimanja uprave Zagrebačkom nadbiskupijom kardinalu Josipu Bozaniću kao i 25. obljetnicu biskupske službe požeškom biskupu Antunu Škvorčeviću. Zahvalio je dosadašnjem riječkom nadbiskupu Ivanu Devčiću, čije je odreknuće nedavno prihvatio papa Franjo, na njegovom služenju u nadbiskupiji i HBK-u te čestitao nadbiskupu Mati Uziniću na preuzimanju uprave Riječkom nadbiskupijom. Posebno se osvrnuo na 60. obljetnicu otvorenja Drugoga vatikanskog sabora, prikazavši kontekst

u Crkvi i svijetu u kojem je održan kao i njegove plodove napose u vidu brojnih poticajnih dokumenata.

U radnom dijelu zasjedanja biskupi su upoznati sa sadržajem Apostolskog pisma pape Franje *Desiderio desideravi* o liturgijskoj formaciji Božjeg naroda koje će uskoro biti dostupno i u hrvatskome prijevodu. Sadržaj pisma usmjeren je prema liturgijskoj formaciji kako zaređenih službenika, osobito predsjedatelja slavlja, tako i svih vjernika laika otkrivajući bogatstvo i ljepotu liturgijskih slavlja te nastojeći da slavljenje Kristova otajstva bude ujednačeno. Time pismo nastavlja nastojanja koncilske obnove, a izravno se nadovezuje na prošlogodišnji motuproprij *Traditionis custodes* nastojeći dokinuti stanovite neusklađenosti i naglasiti poticaje za plodonosnije vrednovanje liturgijskog govora.

Nakon što im je predstavljen prijedlog, biskupi su prihvatili program trogodišnjeg ciklusa obiteljskog pastoralna za razdoblje od 2023. do 2025. godine koji će tematski biti posvećen obiteljima osoba s invaliditetom. Istaknuto je kako je u Hrvatskoj oko 16 % osoba s invaliditetom te ako se njima pribroje članovi njihovih obitelji tom problematikom izravno je zahvaćen još veći broj stanovništva. Sukladno predloženom programu 2023. godine bit će održani nacionalni studijski dani za djelatnike u obiteljskom pastoralu i pastoralu osoba s invaliditetom. Ujedno će tijekom godine biti priređeni katehetski materijali kako bi se organizirano pastoralno djelovanje za osobe s invaliditetom i njihove obitelji proširilo u što većem broju župa. Vrhunac trogodišnjeg ciklusa bit će Peti susret hrvatskih katoličkih obitelji koji će se 2025. godine održati u Aljmašu.

Na zasjedanju su biskupi donijeli odluku o osnivanju Odbora za bračna i obiteljska savjetovališta pri Vijeću HBK-a za život i obitelj.

Na kraju prvoga dana zasjedanja biskupi su sudjelovali na predstavljanju monografije *Biskupska konferencija – Kolegijalnost i zajedništvo s općom i partikularnim Crkvama* koju je priredio predsjednik HBK-a zadarski nadbiskup Želimir Puljić, u dvorani Vijenac Nadbiskupijskoga pastoralnog instituta u Zagrebu. Riječ je o monografiji u kojoj je prikazan presjek desetogodišnjega predsjedanja nadbiskupa Puljića Hrvatskom biskupskom konferencijom.

Drugoga dana zasjedanja, 18. listopada, za novoga predsjednika HBK-a izabran je splitsko-makarski nadbiskup i porečki i pulski apostolski upravitelj Dražen Kutleša koji je i preuzeo predsjedanje plenarnom sjednicom Sabora HBK-a. Nadbiskup Kutleša u službi predsjednika HBK-a naslijedio je zadarskog nadbiskupa koji je tu službu obnašao u dva mandata od 2012. do 2022. godine. Za novog člana Stalnoga vijeća HBK izabran je vojni ordinarij u Republici Hrvatskoj Jure Bogdan. Za člana Komisije biskupskih konferencija zemalja članica EU (COMECE) iz HBK-a izabran je pomoćni zagrebački biskup Ivan Šaško, a za zamjenika dubrovački biskup Roko Glasnović. Produženi su mandati predsjedniku Komisije HBK-a *Iustitia et pax* đakovačko osječkom nadbiskupu Đuri Hraniću te predsjedniku Vijeća HBK-a za nauk vjere sisačkom biskupu Vladi Košiću. Također je produžen mandat i predstojniku Nacionalnog katehetskog ureda mons. Ivici Pažinu.

S obzirom na objavljene rezultate popisa iz 2021. godine, biskupi su se ponajprije zaustavili nad činjenicom da je Republika Hrvatska u posljednjih deset godina izgubila gotovo deset posto stanovništva te da je drastično porastao broj starijih osoba u odnosu na mlade. Istaknuta je nužnost donošenja snažnijih mjera na svim razinama kojima će se ublažiti, a dugoročno i preokrenuti trenutačne krajnje nepovoljne demografske trendove.

Biskupi su razmotrili i pitanje usklađivanja financijskog sustava s obzirom na uvođenje eura od 1. siječnja 2023. godine.

Predsjednici pojedinih Komisija, Vijeća i Odbora HBK-a podnijeli su izvješća o radu od protekloga zasjedanja.

Dogovoren je i kalendar događanja za iduću 2023. godinu. Zajedničko zasjedanje HBK-a i BK BiH održat će se 23. siječnja 2023. godine u Zagrebu. Izvanredna plenarna zasjedanja održat će se 24. siječnja i 2. lipnja 2023. godine. Redovita plenarna zasjedanja održat će se od 18. do 20. travnja i od 17. do 19. listopada 2023. godine u Zagrebu. Susret s članovima i članicama Hrvatske redovničke konferencije bit će upriličen 1. lipnja 2023. godine. Iduće godine bit će ponovno održan Pastoralno-katehetski kolokvij za svećenike 28. veljače i 1. ožujka nakon dvogodišnje stanke zbog pandemije.

Tajništvo HBK-a

PRIOPĆENJE S IZVANREDNOG ZASJEDANJA SABORA HBK-A

Izvanredno zasjedanje Hrvatske biskupske konferencije pod predsjedanjem zadarskog nadbiskupa Želimira Puljića, predsjednika HBK-a, održano je u četvrtak 9. lipnja 2022. godine. Nakon uvodne molitve i pozdrava, nadbiskup Puljić čestitao je mons. Draženu Kutleši koji je preuzeo službu splitsko-makarskog nadbiskupa i metropolita.

U radnom dijelu zasjedanja biskupi su bili izvješteni o prijedlozima radne skupine koja je raspravljala o uređenju financijskog sustava u Hrvatskoj biskupskoj konferenciji s obzirom na prelazak na euro kao sredstvo plaćanja od početka 2023. godine. Donoseći smjernice za daljnja promišljanja, biskupi su istaknuli važnost socijalne osjetljivost u tom procesu o čemu će još biti govora prije nego stupi na snagu konverzija plaćanja u eurima.

U nastavku zasjedanja bilo je govora o dokumentu *Ususret svima, bez iznimke (AL 309)* koji bi poslužio svećenicima i crkvenim zajednicama »za aktualiziranje VIII. poglavlja postsinodalne apostolske pobudnice pape Franje *Amoris Lætitia*«. Radni dokument predstavio je predsjednik Vijeća HBK-a za život i obitelj mons. Mate Uzinić koji je naglasio da se radi o sadržaju koji proizlazi iz apostolske pobudnice pape Franje *Amoris Lætitia*. Nacrt dokumenta u duhu je spomenute pobudnice i predviđa četiri susljedna koraka: prihvaćanje, praćenje, razlučivanje i uključivanje u crkvenu zajednicu s upozorenjem da se ne radi o »dozvoli za pristup sakramentima«, već o »procesu razlučivanja u pratnji pastira«. Nakon dorade i uvrštenja pojedinih prijedloga i primjedbi, odlučeno je da dokument objavi Vijeće HBK-a za život i obitelj.

Na zasjedanju je bilo govora i o nastavku suradnje s vatikanskim medijima, u koje je uz HBK uključena i BK BiH. Biskupi su izvješteni o sljedećem Susretu hrvatske katoličke mladeži u rujnu ove godine u Bjelovaru, te su zamoljeni da do 20. lipnja 2022. godine dostave u Tajništvo HBK-a sažetke sinodalnog savjetovanja u svojim biskupijama, kako bi se pristupilo pripremi zajedničkog sažetka koji će u ime HBK-a biti poslan u Biskupsku sinodu u Vatikan.

Na kraju su biskupi upoznati sa susretom generalnih tajnika biskupskih konferencija Europe koji će se održati u Zagrebu od 30. lipnja do 3. srpnja, te je najavljeno iduće zasjedanje HBK-a koje će se održati od 17. do 19. listopada 2022. godine.

Tajništvo HBK-a

PRIOPĆENJE SA SUSRETA ČLANOVA HBK-A S REDOVNIČKIM POGLAVARICAMA I POGLAVARIMA

Redovit godišnji susret biskupa Hrvatske biskupske konferencije i redovničkih poglavarica i poglavara koji imaju sjedište na području Hrvatske biskupske konferencije održan je 8. lipnja 2022. godine u sjedištu Hrvatske biskupske konferencije u Zagrebu.

U prijepodnevnom dijelu biskupi su se susreli s poglavarima muških redovničkih zajednica, a tijekom poslijepodneva s poglavaricama ženskih redovničkih zajednica.

Nakon zajedničke molitve razgovaralo se o aktualnim pitanjima vezanim za djelovanje pojedinih

redovničkih zajednica u mjesnim Crkvama u smislu osnaživanja cjelokupnoga pastoralnoga djelovanja Crkve i ostvarenja njezinoga temeljnoga poslanja.

Biskupi su izrazili zahvalnost Bogu posvećenim osobama što su tijekom protekloga razdoblja pandemije pružili razloge nade obnašajući svoje poslanje u Crkvi i svijetu nadahnuti karizmama svojih utemeljiteljica i utemeljitelja.

Tajništvo HBK-a

PRIOPĆENJE S REDOVITOG POLUGODIŠNJEG SASTANKA PREDSTAVNIKA HBK-A I VLADE RH

Zagreb, 10. svibnja 2022. godine

Redovit polugodišnji sastanak članova Stalnog vijeća Hrvatske biskupske konferencije s predsjednikom Vlade Andrejom Plenkovićem i članovima Vlade održan je danas, 10. svibnja 2022. godine, u sjedištu Hrvatske biskupske konferencije u Zagrebu.

Sastanak je održan uoči posjeta državnoga tajnika Svete Stolice kardinala Pietra Parolina Hrvatskoj, s kojim će se sastati i predsjednik Vlade Andrej Plenković te razgovarati o unaprjeđenju odnosa Hrvatske i Svete Stolice. Na sastanku je izražena predanost nastavku dijaloga Vlade i Katoličke Crkve o brojnim društvenim temama.

Razgovaralo se o daljnjoj pomoći Ukrajini koja je žrtva agresije te pružanju potrebne skrbi izbjeglicama, kao i posljedicama ruske invazije i kršenja međunarodnoga prava za cijelu Europu. U tom kontekstu, predsjednik Vlade Plenković izvijestio je o svom posjetu

Ukrajini u povodu Dana Europe te sastancima s ukrajinskim državnim vrhom. Naglasio je da Hrvatska odlučno stoji uz ukrajinski narod te da je Vlada dosad pružila snažnu financijsku, humanitarnu i svaku drugu pomoć Ukrajini te odlučno podupire njezin europski put, što će i nastaviti činiti.

Predstavnici HBK-a na tragu snažnih nastojanja pape Franje istaknuli su važnost poduzimanja napora oko postizanja mira i što bržeg okončanja rata koji je izazvao brojne ljudske žrtve te velika materijalna razaranja. Pozdravili su dosadašnje napore Hrvatske u tome smjeru te iskazivanje solidarnosti i pružanje pomoći kako izbjeglicama koji su došli u našu zemlju tako i ljudima pogođenim ratom u samoj Ukrajini. U tome smislu izrazili su potrebu nastavka angažmana države i cijeloga društva. Pritom su podsjetili na ulogu Hrvatskog te nadbiskupijskih i biskupijskih Caritasa koji su se od prvoga

dana rata uključili u pomaganje izbjeglicama i prikupljanju i slanju pomoći u Ukrajinu.

Sugovornici su se na sastanku osvrnuli na aktualnu situaciju u BiH te istaknuli važnost daljnjega zauzimanja za ravnopravan položaj hrvatskog naroda i boljitak cijele zemlje. Poglavitito su prepoznata nastojanja Katoličke Crkve u BiH oko očuvanja identiteta hrvatskog naroda te zalaganja za dijalog i miran suživot među svim narodima i građanima BiH, kao i niz projekata Vlade koji su od značaja za Hrvate u BiH.

Uzimajući u obzir inflatorne pritiske te porast cijena energenata, predsjednik Vlade predstavio je poduzete mjere i aktivnosti za ublažavanje udara na standard hrvatskih građana i obitelji, s osobitom brigom o onima koji su najugroženiji u društvu.

Razgovaralo se i o daljnjem suradnji u procesu obnove sakralnih objekata te korištenju sredstava u sklopu državnoga proračuna i Fonda solidarnosti EU-a za potrebe obnove nakon potresa.

Na sastanku su sudjelovali svi članovi Stalnoga vijeća HBK-a: predsjednik Hrvatske biskupske konferencije zadarski nadbiskup Želimir Puljić, potpredsjednik HBK-a zagrebački nadbiskup kardinal Josip Bozanić, predsjednik Komisije HBK-a za odnose s državom splitsko-makarski nadbiskup koadjutor i apostolski upravitelj Porečke i pulske biskupije Dražen Kutleša, đakovačko-osječki nadbiskup Đuro Hranić i gospičko senjski biskup Zdenko Križić. Uz njih na sastanku je sudjelovao i generalni tajnik HBK-a vlč. Krunoslav Novak.

Uz predsjednika Vlade bili su potpredsjednik Vlade i ministar unutarnjih poslova Davor Božinović, ministrica kulture i medija i predsjednica Komisije za odnose s vjerskim zajednicama Nina Obuljen-Koržinek, ministar prostornoga uređenja, graditeljstva i državne imovine Ivan Paladina te ministar rada, mirovinskoga sustava, obitelji i socijalne politike Marin Piletić.

Tiskovni ured HBK-a

PRIOPĆENJE S REDOVITOG POLUGODIŠNJEG SASTANKA PREDSTAVNIKA HBK-A I VLADE RH

Zagreb, 28. studenoga 2022. godine

Sastanak članova Stalnog vijeća Hrvatske biskupske konferencije s predsjednikom Vlade RH Andrejom Plenkovićem i članovima Vlade održan je danas, 28. studenoga 2022. godine, u Banskim dvorima u Zagrebu.

Na redovitom polugodišnjem sastanku nastavljen je redovit dijalog Vlade i Hrvatske biskupske konferencije o brojnim zajedničkim, kao i opće društvenim temama, s posebnim naglaskom na mjere i aktivnosti koje se poduzimaju za očuvanje standarda života hrvatskih građana i obitelji u okolnostima krize i inflatornih pritisaka.

Predsjednik Vlade Plenković istaknuo je da je paket mjera Vlade sveobuhvatan i pravedan te usmjeren na ublažavanje posljedica energetske krize, uključujući porezna rasterećenja, subvencioniranje struje, plina i goriva i socijalna davanja. Izvijestio je i o nastavku rasta minimalne plaće, rastu mirovina i socijalnih naknada, kao i ostalim mjerama kojima se nastoji pomoći najugroženijima u društvu te spriječiti socijalnu frakturu u kriznim uvjetima.

Predstavnici HBK-a izvijestili su o aktivnostima koje provodi Hrvatski Caritas u zajedništvu s biskupijskim i župnim Caritasima u pomaganju najpotrebitijima putem pomoći u hrani, higijenskim i ostalim

potrepštinama, pružanju mjera socijalne skrbi i osiguranju stipendija za učenike i studente slabijega imovinskoga stanja.

Uz to, naglašeno je da se putem Caritasa pomaže brojnim žrtvama potresa te ukrajinskim izbjeglicama, kao i građanima Ukrajine koji nisu izbjegli.

Na sastanku se razgovaralo o statusu katoličkih škola u Hrvatskoj, kao i o njihovom djelovanju, u skladu s Ugovorom između Svete Stolice i Republike Hrvatske o suradnji na području odgoja i kulture te provedbenog Ugovora između HBK-a i Vlade RH o katoličkim osnovnim i srednjim školama.

Razmotren je tijek obnove sakralnih objekata nakon zagrebačkog i petrinjskog potresa, koja se dijelom financira sredstvima državnog proračuna, a dijelom sredstvima Fonda solidarnosti EU-a.

Biskupima su predstavljene planirane izmjene Zakona o trgovini i reguliranje rada nedjeljom, što je ocijenjeno kao važan iskorak, osobito u pogledu jačanja obiteljskog zajedništva i omogućavanja radnicima da nedjeljom provedu vrijeme sa svojim obiteljima. Također, pozdravljena je i najava osiguravanja besplatnog obroka za sve učenike osnovnih škola u cijeloj Hrvatskoj, uz sufinanciranje Vlade.

Na sastanku su sudjelovali članovi Stalnog vijeća HBK-a: predsjednik HBK-a splitsko-makarski nadbiskup Dražen Kutleša, potpredsjednik HBK-a zagrebački nadbiskup kardinal Josip Bozanić, đakovačko-osječki nadbiskup Đuro Hranić, gospićko-senjski biskup Zdenko Križić i vojni ordinarij u RH Jure Bogdan. Uz njih na sastanku su sudjelovali požeški

biskup Antun Škvorčević i generalni tajnik HBK-a vlč. Krunoslav Novak.

Uz predsjednika Vlade bili su ministrica kulture i medija i predsjednica Komisije za odnose s vjerskim zajednicama Nina Obuljen-Koržinek i ministar znanosti i obrazovanja Radovan Fuchs.

Tiskovni ured HBK-a

PRIOPĆENJE SA SUSRETA BISKUPSKE KOMISIJE HBK-A ZA EKUMENIZAM S EPISKOPOM JOVANOM

Biskupska komisija HBK-a za ekumenizam održala je sjednicu u srijedu 4. svibnja 2022. godine u prostorima Biskupskog doma u Požegi na kojoj su sudjelovali svi njezini članovi: požeški biskup i predsjednik Komisije Antun Škvorčević, bjelovarsko-križevački biskup Vjekoslav Huzjak i šibenski biskup Tomislav Rogić. Na programu je bilo promišljanje o ekumenskoj dimenziji sinodskog savjetovanja i pastoralni pristup izbjeglicama iz Ukrajine u Hrvatskoj, pa je na sjednicu bio pozvan i pakračko-slavonski episkop Jovan Čulibrk te križevački grko-katolički vladika Milan Stipić.

Biskup Antun, domaćin susreta, pozdravio je nazočne riječima Psalma 134: »Gle, kako je dobro i kako je milo kao braća zajedno živjeti.« Istaknuo je kako im s tim osjećajima od srca upućuje dobrodošlicu, potaknut uskrsnim otajstvom Gospodinove pobjede nad smrću, kojom je dokinuo sve podjele među ljudima, koje se prvenstveno odnose na njegovo Tijelo, Crkvu. Kazao je kako je povod ovog susreta Biskupska sinoda sljedeće godine u Rimu i sinodalno savjetovanje koje je papa Franjo pokrenuo u cijeloj Katoličkoj Crkvi, koje ima ekumenizam kao važnu sastavnicu. Ustvrdio je da radi toga želimo s episkopom Jovanom provjeriti trenutačno stanje odnosa između Katoličke Crkve i Srpske Pravoslavne Crkve u Hrvatskoj, u svijesti kako pravoslavni svojom sinodskom tradicijom mogu biti katolicima poticaj i pomoć u njihovu promišljanju. Spomenuo je da je sinodalnost – kako sama riječ kaže – zajednički hod i podsjetio da smo u prošlosti imali situacija u kojima nismo bili zajedno, te nam je nastojati u konkretnom našem i svjetskom okruženju, napose rata u Ukrajini, posvjedočiti kako poput učenika na putu u Emaus zajedno hodimo s uskrslim Gospodinom i osluškujemo Pobjednika nad smrću, koji nam tumači tko smo mi njemu a tko je on nama. Kazao je da se to posebice odnosi na naš zajednički pastoralni pristup izbjeglicama iz Ukrajine, pritisnutih teškim teretom ratnoga stradanja te im valja pristupiti s posebnom osjetljivošću. Podsjetio je kako je Hrvatska

biskupska konferencija na svom prošlotjednom plenarnom zasjedanju razmatrala to pitanje i povjerila Biskupskoj komisiji za ekumenizam da o njemu porazgovara s pravoslavnima, predstavi im njezin stav u odnosu prema pripadnosti izbjeglica Pravoslavnoj Crkvi dviju jurisdikcija u Ukrajini, te mjerodavnosti Srpske Pravoslavne Crkve za njihov pastoral u Hrvatskoj i djelovanje Grko-katoličke Crkve.

Potom je episkop Jovan prikazao pravoslavno poimanje sinodalnosti u odnosima jedne mjesne Crkve prema drugoj te njezino liturgijsko ostvarivanje unutar pojedine Crkve. Biskup Škvorčević je predstavio ono što se u Katoličkoj Crkvi trenutačno zbiva s obzirom na spomenuto sinodsko savjetovanje u pripravi za Opću biskupsku sinodu u Rimu 2023. godine o temi sinodalnosti Crkve. Biskupi i episkop složili su se oko važnosti međusobnoga redovitoga komuniciranja i susretanja po kojima se sprečavaju mogući nesporazumi, te su se zauzeli da se povezanost između dviju Crkava u Hrvatskoj osnaži na najvišoj razini. U tomu je od nemaloga značenja iskustvo koje je patrijarh Porfirije stekao svojim prethodnim djelovanjem u Hrvatskoj.

Članovi Biskupske komisije za ekumenizam predstavili su episkopu Jovanu zaključke koje je HBK donijela na svom spomenutom zasjedanju u pogledu pastoralne izbjeglice iz Ukrajine, napose s obzirom na neke informacije da određen broj pravoslavnih izbjeglica ne prihvaća Srpsku Pravoslavnu Crkvu u njezinu vjerskom služenju jer podržava patrijarha Kirila i one koji su pod njegovom jurisdikcijom u Ukrajini protiv Pravoslavne Crkve u Ukrajini, koja je prije nekoliko godina postala autokefalna interventom carigradskog patrijarha Bartolomeja. Episkopu Jovanu prenesen je stav hrvatskih biskupa kako ratne stradalnike iz Ukrajine treba prihvaćati kao izbjeglice, pružajući im punu humanitarnu potporu, ali da pastoralnu brigu za sve pravoslavce bilo koje jurisdikcije bez bilo kakvog ulaganja u pitanje jurisdikcije kojoj u Ukrajini pripadaju, treba preuzeti Srpska Pravoslavna Crkva. S obzirom

na interkomuniju, HBK se ravna prema katoličkim načelima izloženima u Ekumenskom direktoriju, koja poštuju pravoslavni pristup tom pitanju i predviđaju mogućnost da pravoslavni vjernici izvanredno prime svetu pričest u Katoličkoj Crkvi kad nema pravoslavnog svećenika, a oni se nalaze u smrtnoj opasnosti. Križevački vladika Stipić obrazložio je pristup grkokatolika u Hrvatskoj izbjeglicama iz Ukrajine, gdje svećenici Ukrajinci u njegovoj Eparhiji nastupaju prema svojim izbjeglim sunarodnjacima s posebnom revnošću, pomažući im humanitarno, a na liturgiji okupljaju grkokatolike.

Biskup Rogić je izvijestio o načinu na koji u Šibenskoj biskupiji prihvaćaju izbjeglice iz Ukrajine, spomenuvši da vjernicima grko-katolicima stoji na

raspolaganju njihov svećenik u Srimi i u Kričkama. Donesen je zaključak kako je potrebno uspostaviti bolju suradnju s obzirom na navedeno pitanje, kako bi se otklonila bilo kakva prozelitska sumnja. Susret je završio zajedničkom željom sudionika da se rat u Ukrajini što prije zaustavi i uspostavi mir, te prestanu ubijanja, patnje i izbjeglištvo mnoštva nedužnih ljudi.

Biskup Škvorčević darovao je episkopu Jovanu nedavno tiskani dokument Hrvatske biskupske konferencije o ekumenizmu naslovljen *Poticaji i smjernice za zauzetije ekumensko djelovanje*, istaknuvši da je ono polazište i u odnosu prema pravoslavnim izbjeglicama iz Ukrajine.

Tiskovni ured HBK-a

PRIOPĆENJE SA SJEDNICE VIJEĆA HBK-A ZA NAUK VJERE

Redovita sjednica Vijeća HBK-a za nauk vjere pod predsjedanjem sisačkog biskupa mons. dr. sc. Vlade Košića održana je u četvrtak 9. lipnja 2022. godine, u sjedištu Hrvatske biskupske konferencije u Zagrebu. Sjednici su, uz predsjednika biskupa Košića, nazočili prof. dr. sc. Ante Mateljan, prof. dr. sc. Tonči Matulić, prof. dr. sc. Mijo Nikić, izv. prof. dr. sc. Ivan Antunović i izv. prof. dr. sc. s. Valerija Kovač.

Članovi su se prvo osvrnuli na dosadašnji rad Vijeća, posebice na odjek i prihvat četiriju do sada objavljenih dokumenata: *Čovjek stvoren na sliku Božju – njegova veličina i poziv* (26. 11. 2019.); *Karizmatički pokret i obnova u Duhu u Katoličkoj Crkvi* (24. 6. 2020.); *Pandemija i*

potres – poziv na obraćenje (18. 3. 2021.); *Kršćanska ženidba – sakramentalnost ženidbe krštenih vjernika* (28. 2. 2022.). Zatim su slijedili prijedlozi za daljnji rad Vijeća. Među ostalim, planiraju se objaviti svi dokumenti Kongregacije za nauk vjere i Međunarodne teološke komisije. Također su predložene nove teme iz područja vjere i života, o kojima bi Vijeće željelo dati svoj poticajni doprinos: vrijednost ljudskog života, obnovljena svijest o grijehu, sinodalni hod Crkve, svećeništvo danas, značenje Međugorja. Na kraju su se članovi još osvrnuli na trenutačne događaje u Crkvi i svijetu.

Tiskovni ured HBK-a

PRIOPĆENJE SA SJEDNICE POVJERENSTVA HBK-A ZA ZAŠTITU MALOLJETNIKA I RANJIVIH OSOBA

Sjednica Povjerenstva HBK-a za zaštitu maloljetnika i ranjivih osoba pod predsjedanjem riječkog nadbiskupa koadjutora Mate Uzinića održana je u ponedjeljak 3. listopada 2022. godine, u sjedištu Hrvatske biskupske konferencije u Zagrebu. Nakon molitve i pozdravne riječi predsjednika Povjerenstva, gđa dr. sc. Anita Dučkić Sertić, koja je od 1. rujna 2022. godine postala voditeljica Centra za promicanje dobrobiti ranjivih osoba na Hrvatskom katoličkom sveučilištu, predstavila je rad Centra u prethodnoj godini, planove te mogućnost suradnje s Povjerenstvom. Nakon izlaganja gđe Dučkić Sertić

članovi Povjerenstva imali su priliku za pitanja, a nakon toga su nastavili s predviđenim točkama dnevnog reda.

Povjerenstvo radi na prijedlozima dokumenata i obrazaca koji su potrebni u provođenju i promicanju zaštite i maloljetnika i ranjivih osoba na području HBK-a. Jedna od zadaća Povjerenstva je »promicati i pratiti djelatnost metropolitskih ureda za zaštitu maloljetnika i ranjivih osoba, te biskupijskih povjerenika za zaštitu maloljetnika i ranjivih osoba« (*Pravilnik o radu i ustroju Povjerenstva HBK-a za zaštitu maloljetnika i ranjivih osoba*). Stoga su predsjednici metropolitskih

ureda podijeli iskustva u proteklom razdoblju te su istaknuli koje su potrebe tih ureda.

Institut za antropologiju Sveučilišta Gregoriana u Rimu, ove je godine organizirao drugu međunarodnu konferenciju o zaštiti maloljetnika i ranjivih osoba o temi *Prijava zlostavljanja. Obveze, dileme i stvarnost* s ciljem podizanje svijesti o izazovima, dobrim praksama i strategijama koje su već dostupne, kao i o postojećim mrežama i izvorima. Tajnica Povjerenstva, mr. sc.

Marina Šijaković, imala je kratko izvješće o održanoj konferenciji i članove je obavijestila o idućoj koja će se održati od 19. do 22. lipnja 2023. godine s nazivom *Održavanje organizacijske odgovornosti*.

Iduća sjednica Povjerenstva je najavljena za 5. prosinac 2022. godine.

Tiskovni ured HBK-a

PRIOPĆENJE SA SASTANKA POVJERENIKA ZA PASTORAL BRAKA I OBITELJI I SJEDNICE VIJEĆA HBK-A ZA ŽIVOT I OBITELJ

Sastanak nad/biskupijskih povjerenika za pastoral braka i obitelji te sjednica Vijeća HBK-a za život i obitelj održani su u petak 7. listopada 2022. godine, u sjedištu Hrvatske biskupske konferencije u Zagrebu.

Bio je to prvi susret povjerenika i prva sjednica Vijeća nakon održavanja Četvrtoga nacionalnog susreta hrvatskih katoličkih obitelji u Ludbregu potkraj svibnja te Desetoga svjetskoga susreta obitelji potkraj lipnja ove godine. Stoga su središnji dio sastanka u jutarnjim satima i sjednice Vijeća u popodnevnim satima bili posvećeni upravo osvrtima na spomenute susrete. Povjerenici su prethodno Uredu HBK-a za život i obitelj poslali svoja vrednovanja nacionalnog susreta i cijeloga ciklusa obiteljskog pastoralala (2019. – 2022.) koja su im na sastanku predstavljena u objedinjenom obliku. Uz pojedine stavke obrasca za vrednovanje razvila se i rasprava o tome što bi od sadržaja trebalo zadržati, što je potrebno unaprijediti, a što promijeniti. Ocjene i komentari potvrđuju da ima razloga za zadovoljstvo unatoč tome što je cijeli proces bio obilježen pandemijom koja je uvelike omela redovito odvijanje i odgodila završetak ciklusa u Ludbregu.

Petar-Krešimir Hodžić, voditelj Ureda HBK-a za život i obitelj, izvijestio je povjerenike o sudjelovanju delegacije HBK-a i BK BiH na središnjim događanjima Desetoga svjetskoga susreta obitelji u Rimu, a povjerenici su se nadovezali s onim što je učinjeno u hrvatskim nad/biskupijama kako bi se susret odvio u »multicentričnom i raširenom obliku«, kako je to papa Franjo bio zatražio. Istaknuto je da se tekstualni sadržaji i videozapisi sa susreta mogu pronaći na mrežnim stranicama susreta (<https://romefamily2022.com/>), a da se povjerenici mogu poslužiti i podrobnim izvješćem koje je priredila mr. sc. Zrinka Gregov, tajnica Vijeća HBK-a za život i obitelj. Također, dogovoreno je da se poduzmu odgovarajući koraci kako bi

se pastoralnim djelatnicima i obiteljima na hrvatskom jeziku priredilo *Misionarsko poslanje obitelji* koje je papa Franjo izgovorio u subotu 25. lipnja 2022. godine na završetku susreta u Rimu.

Drugi dio sastanka povjerenici su posvetili planiranju idućeg ciklusa obiteljskog pastoralala (2023. – 2025.) za koji je, na tragu ovogodišnje poruke Vijeća za Dan života, predloženo da bude posvećen obiteljima u kojima je netko od članova osoba s invaliditetom ili dijete s teškoćama u razvoju, kako bi se potaknuo sustavniji razvoj pastoralne skrbi usmjerene njima. Kao što je uobičajeno, ciklus bi trebao započeti u proljeće 2023. godine nacionalnim studijskim danima za djelatnike u pastoralu braka i obitelji, ali ovaj put i za djelatnike u pastoralu osoba s invaliditetom. Naime, organizacija ciklusa odvijala bi se u suradnji s Vijećem HBK-a za laike u sklopu kojega djeluje Pododbor za osobe s invaliditetom.

U završnom dijelu sastanka, na tragu nedavno objavljena dokumenta *Katekumenski itinerar za bračni život. Pastoralne smjernice za partikularne Crkve* Dikasterija za laike, obitelj i život, bilo je govora o organizaciji kolokvija za djelatnike u pastoralu pripreve za brak i praćenja parova u prvim godinama braka. Time bi se, sukladno novim smjernicama opće Crkve, nastojalo potaknuti unapređenje toga važnoga vida pastoralala u hrvatskim nad/biskupijama.

U popodnevnim satima članovi Vijeća HBK-a za život i obitelj prvo su obaviješteni o izvršenju zaključaka prethodne sjednice, a potom i o ključnim aktualnostima te najavama događanja na međunarodnom i nacionalnom planu.

Vijećnici su se poglavito osvrnuli na aktualno savjetovanje s javnošću o Prijedlogu za utvrđivanje Nacrta promjena Ustava Republike Hrvatske. Izrazili su zabrinutost zbog stvaranja pritiska za unošenje

dodatnih promjena u Ustav RH kojima se ljudski život, koji je najveća dragocjenost i najvrjedniji izvor društva, želi dodatno ugroziti u njegovim najosjetljivijim prenatalnim fazama. Ponovno je naglašeno kako svakom ljudskom biću, stvorenom na Božju sliku i priliku, pripada neotuđivo dostojanstvo i pravo na život te da smo ga kao pojedinci i društvo pozvani štititi od začeca do prirodne smrti. Polazeći od toga da bi Ustav trebao biti neprijeporni temeljni pravni propis svih građana, istaknuto je mišljenje kako valja izbjegavati inicijative i pritiske koji izazivaju podjele. Umjesto toga, shvaćajući svu ozbiljnost demografskog kraha potvrđenog rezultatima popisa stanovništva iz 2021. godine, sve bi se sastavnice društva, bez obzira na svjetonazorske razlike, trebale povezati te zajedničkim snagama prionuti da se roditeljima i njihovoj začetoj djeci zajamče i osiguraju svi potrebni uvjeti kako bi mogla odrastati u ljubavi i sigurnosti obiteljskoga doma. Vijećnici su izrazili nadu da će to naposljetku dovesti i

do povećanja nataliteta koji je glavni preduvjet opstojnosti i željenog napretka. Na tome tragu dogovoreno je da Vijeće promicanjem Velike molitvene devetnice *Hrvatska moli za život* i u 2023. godini potakne vjernike, kao i sve ljude dobre volje, na predaniji angažman i davanje doprinosa svjedočenju i širenju *kulture života*.

Nastavljajući se na zaključke sastanka povjerenikâ, vijećnici su također prokomentirali nacionalni i svjetski susret obitelji te su dali svoj obol planiranju idućeg ciklusa obiteljskoga pastoralâ. Naposljetku, prepoznajući važnost bračnih i obiteljskih savjetovališta u kontekstu preventivnog i edukativnog djelovanja na dobrobit brakova i obitelji, ali i unošenja svjetla u njihove krize, tjeskobe i teškoće, vijećnici su raspravljali o tome kako još kvalitetnije i sustavnije organizirati njihov rad u sklopu pastoralnoga djelovanja Crkve u Hrvatskoj.

Tiskovni ured HBK-a

PRIOPĆENJE SA SJEDNICE ODBORA HBK-A ZA ODNOS SA ŽIDOVIMA I MUSLIMANIMA

Pod predsjedanjem požeškog biskupa Antuna Škvorčevića u prostorima Hrvatske biskupske konferencije u Zagrebu u ponedjeljak 10. listopada održana je sjednica Odbora HBK-a za odnos sa Židovima i muslimanima.

Na sjednici su sudjelovali članovi Odbora: Ivan Koprak, Tomislav Kovač, Stipo Kljajić, Edvard Punda i Davor Vuković.

Biskup Škvorčević je u pozdravnoj riječi podsjetio članove Odbora kako im je povjereno da s polazišta Drugoga vatikanskog sabora, navedenih u Deklaraciji *Nostra aetate* o odnosu prema nekršćanskim religijama, te od već postojeće povezanosti sa Židovima i muslimanima, nastoje pronalaziti mogućnosti njegovanja što primjerenijih odnosa HBK-a prema njima u konkretnim hrvatskim okolnostima. Kao savjetodavno tijelo HBK-a Odbor u skladu s Pravilnikom Tajništva HBK-a djeluje u njezinoj službi i ostvaruje one zadaće koje mu ona povjeri. Kazao je kako *Nostra aetate* polazi od toga da cijelo čovječanstvo teži prema svome jedinstvu, kojem služi i Crkva, kako su svi ljudi Božja stvorenja, a različite religije na institucionalan način odražavaju tajanstvenu moć prisutnu u čovjekovu životu i svijetu, koja upućuje na onostranost i samoga Boga. Spomenuti koncilski dokument napose upozorava na povezanost koja postoji između kršćanstva i Židovstva te islama, navodeći teološke razloge koji potiču Crkvu

da nastoji s njima biti u posebnom odnosu. Biskup je naveo citat iz *Nostra aetate* koji je valjano polazište Odbora u njegovu djelovanju: »Ona (Crkva) stoga bodri svoje sinove da razborito i s ljubavlju putem razgovora i suradnje sa sljedbenicima drugih religija, svjedočeći kršćansku vjeru i život, priznaju, čuvaju i promiču ta duhovna i moralna dobra kao i te socijalno-kulturne vrednote« (NA 2).

Potpisujući s velikim kairskim imamom Al-Tayyebom *Deklaraciju o ljudskom bratstvu za mir u svijetu* u Abu Dhabiju 4. veljače 2019. godine, papa Franjo je dao navedenom koncilskom naučavanju nove naglaske, polazeći od sadašnjih svjetskih okolnosti. Biskup Škvorčević protumačio je već postojeće odnose HBK-a sa Židovima i muslimanima, kao što su pozivi na pojedine događaje, čestitanje blagdana, zajednički spomen na poginule, napose u Jasenovcu, suradnja na odgojno-obrazovnom i drugim područjima, istaknuvši da je potrebno te odnose profilirati i konkretizirati na pojedinim razinama. Obrazložio je odluku HBK-a o razdvajanju dijaloga s religijama od ekumenizma po uzoru na Svetu Stolicu, koja ima odvojenu Komisiju za odnos sa Židovima, ali povezanu s Papinskim vijećem (danas dikasterijem) za promicanje jedinstva kršćana, te ima Komisiju za odnos s muslimanima, povezanu s Papinskim vijećem (danas dikasterijem) za međureligijski dijalog. Odbor HBK-a za odnos sa Židovima

i muslimanima ima na čelu predsjednika Biskupske komisije HBK-a za ekumenizam. Biskup je predložio članovima Odbora da profesor dr. sc. Tomislav Kovač preuzme službu tajnika, što je jednoglasno prihvaćeno.

Kao poticaj na promišljanja o djelovanju HBK-a u odnosu prema muslimanima, profesor Kovač je zatim predstavio rad sličnih tijela drugih biskupskih konferencija diljem Europe, poglavito u Francuskoj, gdje je odnos katolika i muslimana važan, među ostalim, i zbog povijesnih i suvremenih društvenih razloga. Spomenuo je nekoliko međureligijskih inicijativa Hrvatske biskupske konferencije i pojedinih biskupija u Hrvatskoj, od čestitanja blagdana do međusobnih susreta sa Židovima i muslimanima, napose međureligijsku molitvu za žrtve Jasenovca i druge stradalnike u vrijeme Drugoga svjetskog rata, zahvaljujući inicijativi Požeške biskupije, te Dan duha Asiza. Naglasio je kako bi Odbor trebao pridonijeti jačanju otvorenosti prema međureligijskom dijalogu općenito, podržavajući već postojeća događanja. Predložio je susrete

članova Odbora s predstavnicima židovske i islamske zajednice u Hrvatskoj kako bi se međusobno upoznali i razmijenili poglede o mogućoj suradnji, napose u oblikovanju zajedničkih stavova i izjava o određenim moralno-društvenim pitanjima. Osim toga, zauzeo se da Odbor pripravi dokument HBK-a o odnosu s religijama po uzoru na nedavni dokument o ekumenizmu *Poticaji i smjernice za zauzetije ekumensko djelovanje*, koji bi utvrdio osnovna polazišta, ciljeve i načine odnosa katoličkih vjernika prema Židovima i muslimanima.

U raspravi je svaki član Odbora istaknuo vlastite prioritete s obzirom na navedene prijedloge, pa su oni prihvaćeni kao polazište za njegov rad koji će biti predstavljen HBK-u na skorom plenarnom zasjedanju. Biskup Škvorčević zahvalio je članovima Odbora za prijedloge i za iskazanu spremnost da dadnu svoj doprinos u izgradnji odnosa prema Židovima i muslimanima kod nas.

Tiskovni ured HBK-a

PRIOPĆENJE SA SASTANKA ODBORA HBK-A ZA MLADE

Sastanak Odbora za mlade Hrvatske biskupske konferencije održan je u utorak 25. listopada 2022. godine pod predsjedanjem predsjednika Odbora šibenskoga biskupa Tomislava Rogića.

Središnja tema sastanka bila je evaluacija Susreta hrvatske katoličke mladeži (SHKM) održanog 17. rujna u Bjelovaru te pogled na sljedeći SHKM koji će se održati 2024. godine u Gospićko-senjskoj biskupiji. Povjerenici su, u ime mladih svojih biskupija, zahvalili Bjelovarsko-križevačkoj biskupiji na domaćinstvu i organizaciji te poručili da se vesele sljedećem Susretu.

Osim o SHKM-u na sastanku se razgovaralo i o aktivnostima biskupija u programu *Mladi za mlade*, Katoličkoj malonogometnoj ligi i Svjetskom susretu mladih u Lisabonu 2023. godine, za koji su prijave već započele. Povjerenici su istaknuli da postoji velik interes mladih za susret u Lisabonu te da se vesele priprema i odlasku na taj velik događaj.

Tiskovni ured HBK-a

PRIOPĆENJE SA SJEDNICE PODODBORA ZA OSOBE S INVALIDITETOM PRI VIJEĆU HBK-A ZA LAIKE I SASTANKA S PREDSTAVNICIMA UDUGA I ZAKLADA UOČI MEĐUNARODNOG DANA OSOBA S INVALIDITETOM

Sjednica Pododbora za osobe s invaliditetom koji djeluje pri Vijeću HBK-a za laike održana je u prijedpodnevnim satima u četvrtak 1. prosinca 2022. godine u sjedištu Hrvatske biskupske konferencije na Ksaveru u Zagrebu. Sazvana je uoči Međunarodnoga dana osoba s invaliditetom koji se obilježava 3. prosinca, s ciljem zajedničkoga promišljanja o poticajima pape Franje i Dikasterija za laike, obitelj i život da se više pozornosti

i brige usmjeri osobama s invaliditetom i djeci s teškoćama u razvoju, kojih u Hrvatskoj ima više od 16 %.

Uz dubrovačkog biskupa Roka Glasnovića, predsjednika Vijeća HBK-a za laike, i riječkog nadbiskupa Matu Uzinića, predsjednika Vijeća HBK-a za život i obitelj, sjednici su nazočili članovi Pododbora i novoimenovani nad/biskupijski povjerenici za pastoral osoba s invaliditetom. Pridružili su im se i gosti

– stručnjaci koji se bave osobama s invaliditetom i djecom s teškoćama u razvoju. Neki od njih progovorili su i iz osobnog iskustva jer su sami osobe s invaliditetom, ili su to članovi njihovih obitelji, ili su roditelji djece s teškoćama u razvoju.

Hrvatski su biskupi odlučili da se upravo osobama s invaliditetom i njihovim obiteljima posveti Četvrti ciklus obiteljskog pastoralnog (2023. – 2025.), te da se provede u suradnji dvaju spomenutih vijeća. To je ujedno bila i središnja tema sjednice u sklopu koje su gospođa Željka Šemper, predsjednica Pododbora, i dr. Petar Krešimir Hodžić, voditelj Ureda HBK-a za život i obitelj, nazočnima predstavili ključne informacije o ciklusu i ono što je do sada učinjeno u njegovoj pripremi. Također, iznijeli su planirane aktivnosti za to trogodišnje razdoblje, s posebnim naglaskom na pripremu i odvijanje Nacionalnih studijskih dana za djelatnike obiteljskog pastoralnog i pastoralnog osoba s invaliditetom koji će se održati u od 17. do 19. ožujka 2023. godine u Topuskom. Zbog toga je sjednici nazočio i vlč. Branko Koretić, povjerenik za pastoral braka i obitelji Sisačke biskupije.

Sudionici sjednice prokomentirali su ono što je do sada učinjeno, te su istaknuli važnost prepoznavanja primjera dobre prakse, angažiranja postojećih resursa te su raspravili dodatne prijedloge i ideje kako bi se što cjelovitije ostvarili postavljeni ciljevi ciklusa.

Gospođa Šemper iznijela je svoje iskustvo sudjelovanja u posebnom sinodalnom savjetovanju koje je Dikasterij za laike, obitelj i život Svete Stolice proveo

sa 30-ak izabranih osoba s invaliditetom iz cijeloga svijeta. Rezultat toga savjetovanja je dokument *Crkva je naš dom* koji je potkraj rujna predan Generalnom tajništvu Sinode i predstavljen papi Franji.

Nakon sjednice, održana je konferencija za novinare na kojoj je predstavljena prigodna čestitka i poruka upućena osobama s invaliditetom i obiteljima s djecom s teškoćama u razvoju u povodu njihova dana, kao i spomenuti dokument Dikasterija koji je bio podloga za čestitku i poruku. Predstavljen je i trogodišnji ciklus *Obitelji osoba s invaliditetom u krilu Crkve* i njegovi ključni sadržaji. Najavljeno je da će prigodna poruka pape Franje biti objavljena u subotu 3. prosinca 2022. godine, te da će se videozapisi, priređeni temeljem dokumenta *Crkva je naš dom*, objavljivati putem vatikanskih medija tijekom prosinca 2022. i siječnja 2023. godine.

U poslijepodnevним satima biskup Glasnović susreo se s predstavnicima udruga i zaklada koje se bave osobama s invaliditetom i obiteljima djece s teškoćama u razvoju. Nakon što su predstavili svoje djelovanje i aktualne projekte, dobili su uvid u sadržaje spomenuta ciklusa te su razmotrene mogućnosti njihova uključivanja. Nazočni predstavnici udruga i zaklada izrazili su svoje zadovoljstvo što se održao takav susret, s nadom u bolju suradnju u budućnosti za dobrobit te ranjive populacije u našoj Crkvi i društvu.

Tiskovni ured HBK-a

PRIOPĆENJE SA SJEDNICE POVJERENSTVA ZA TRAJNU FORMACIJU DJELATNIKA KATOLIČKIH ŠKOLA

U prostorima Hrvatske biskupske konferencije u Zagrebu održana je 21. studenog 2022. godine sjednica Povjerenstva za trajnu formaciju djelatnika katoličkih škola. Na njoj su sudjelovali njezini članovi: dr. Josip Šimunović, dekan Katoličkog bogoslovnog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, dr. Snježana Mališa, profesorica na Hrvatskom katoličkom sveučilištu u Zagrebu i Ivana Mokri, vjeroučiteljica i knjižničarka u zagrebačkoj Salezijanskoj osnovnoj školi, te predstojnik Nacionalnog ureda za katoličke škole Ivica Žuljević i tajnik Ureda Danijel Holeš.

Nakon molitve, predstojnik Žuljević pozdravio je članove Povjerenstva, zahvalio im na dolasku te predstavio dnevni red. Potom se pristupilo analizi nedavno održanog usavršavanja stručnih službi katoličkih škola,

minuloga 11. studenog 2022. godine, u prostorima samostana sv. Antuna Padovanskog u Zagrebu. Svi su se složili, na temelju provedenog upitnika sudionika skupa, da je Stručno usavršavanje bilo kvalitetno, te da u budućim susretima treba nastaviti s radionicama u trajanju od devedeset minuta, jer su se sudionici skupa u anketama pozitivno očitovali o takvom načinu rada kao najkvalitetnijem.

Potom se pristupilo organiziranju nacionalnog susreta djelatnika katoličkih škola u sklopu godišnje trajne formacije, koji će se održati 10. i 11. ožujka 2023. godine u Šibeniku o temi *Katoličke škole u Hrvatskoj i svijetu*. Dogovoren je dvodnevni program koji će započeti u šibenskoj katedrali s euharistijskim slavljem, a potom se nastaviti u Katoličkoj osnovnoj školi

u Šibeniku. Drugi dan bit će obilježen stručnim predavanjima i radionicama, te međusobnim susretima i izmjenama iskustava. Susret će završiti zahvalnim misnim slavljem u župnoj crkvi u Vodicama. Ovakvi susreti omogućuju djelatnicima katoličkih škola jačanje

zajedništva, podizanje kvalitete odgoja i obrazovanja u školama, te izgrađivanje identiteta katoličkih škola.

Tiskovni ured HBK-a

PRIOPĆENJE SA SJEDNICE POVJERENSTVA HBK-A ZA ZAŠTITU MALOLJETNIKA I RANJIVIH OSOBA

Sjednica Povjerenstva HBK-a za zaštitu maloljetnika i ranjivih osoba pod predsjedanjem riječkog nadbiskupa Mate Uzinića održana je 12. prosinca 2022. godine u sjedištu HBK-a. Nakon molitve i pozdravne riječi predsjednika Povjerenstva, članovi Povjerenstva dobili su povratne informacije o predloženim dokumentima i obrascima.

Povjerenstvo je u listopadu 2021. godine organiziralo prvi stručni skup za nad/biskupijske povjerenike za zaštitu maloljetnika i ranjivih osoba u povodu Dječjega tjedna i Međunarodnoga dana djeteta. Za iduću godinu Povjerenstvo planira stručni skup koji bi odgovorio na potrebe povjerenstava u pojedinim nad/

biskupijama, koje su se pojavile u proteklom razdoblju, te omogućio razmjenu iskustava.

Nakon međunarodne konferencije u Varšavi, osnovana je Mreža suradnje za zaštitu maloljetnika i ranjivih osoba srednje i istočne Europe (CEE Network) koja ima za cilj povezivanje i pružanje podrške osobama koje su uključene u rad sa žrtvama, te u prevenciji. Uz članove iz Poljske, Ukrajine, Rusije i Mađarske u upravnom je odboru CEE Network-a i Marina Šijaković, tajnica Povjerenstva.

Tiskovni ured HBK-a

VIJESTI

BISKUPSKO REĐENJE MONS. MILANA ZGRABLIĆA

Mons. Milan Zgrablić zaređen je za biskupa u katedrali sv. Stošije u Zadru u subotu 25. lipnja 2022. godine. Glavni zaređitelj bio je zadarski nadbiskup Želimir Puljić, a suzaređitelji splitsko-makarski nadbiskup metropolit i porečki i pulski apostolski upravitelj Dražen Kutleša te umirovljeni porečki i pulski biskup Ivan Milovan. U slavlju biskupskog ređenja sudjelovalo je 30 biskupa, među kojima i apostolski nuncij u Republici Hrvatskoj nadbiskup Giorgio Lingua, te oko 200 svećenika.

Svečanost je započela ulaznom procesijom biskupa i asistencije od katedralne sakristije sv. Barbare, dijelom Kalelarge, preko Trga sv. Stošije do ulaska u zadarsku katedralu.

Nakon svetopisamskih čitanja i navještenog evanđelja, uslijedilo je predstavljanje izabranika Zgrablića kojega su prezbiteri mons. Sergije Jelenić, kancelar Porečke i pulske biskupije, i vlč. Darko Zgrablić, župnik župe Sv. Vinka u Svetvinčentu, dopratili do glavnog zaređitelja nadbiskupa Puljića. Potom je apostolski nuncij u Republici Hrvatskoj mons. Giorgio Lingua pročitao bulu pape Franje kojom je dotadašnjega porečkoga župnika imenovao zadarskim nadbiskupom koadjutorom.

Uslijedila je propovijed nadbiskupa Puljića u kojoj je istaknuo kako sveti čin ređenja novoga biskupa podsjeća na Isusovo vrijeme kad je birao prve učenike i apostole. U tom procesu izbora biskupi su nasljednici apostola, pa »ući u apostolsko nasljedstvo« znači ući »u borbu za Isusovo evanđelje« i biti »revan pastir«, koji budnim okom prepoznaje i čita *znakove vremenena*. Potom je progovorio o tri velike ljubavi svakog svećenika i biskupa: euharistiji, Mariji i papi. Dodao je zatim i vrline o kojima Krist govori u svojoj paraboli o dobrom upravitelju, a koje trebaju krasiti svakoga biskupa: vjernost u upravljanju, visok stupanj razboritosti i dobrotu.

Poslije homilije započeo je sâm čin ređenja. Nakon što mu je predao biskupska znamenja – prsten,

mitru i štap, nadbiskup Puljić poveo je mons. Zgrablića do mjesta na kojem je on do tada sjedio.

Na kraju slavlja čestitku novozaređenom biskupu u ime Hrvatske biskupske konferencije uputio je nadbiskup Kutleša. »Krist Gospodin svojim te je milosrdnim pogledom tražio i našao u krasnoj zemlji, Istri miloj, domu roda Hrvatskoga, koja je blagoslovljena brojnim mučenicima, od svetog Maura do blaženoga Miroslava Bulešića«, rekao je nadbiskup Kutleša, zahvalivši nadbiskupu Milanu na revnosti i predanosti koju je pokazao u povjerenim mu odgovornim službama u Porečkoj i Pulskoj biskupiji. Zahvalio je i nadbiskupu Puljiću na dugogodišnjem velikodušnom služenju Crkvi u Hrvata uz želju da mu Bog podari još mnogo godina plodnoga rada. A novozaređenom biskupu posebno je stavio na srce riječi pape Benedikta XVI. koje je izrekao na svome biskupskom ređenju u Münchenu 1977. godine: »Biskup nije menadžer, nije samoproглаšeni šef, nego djeluje po poslanju onoga Drugoga kojeg predstavlja. Stoga biskup ne može proizvoljno mijenjati svoja mišljenja, zalagati se sad za ovo, sad za ono, prema tome kako mu se čini oportuno. Također, nije smisao biskupske službe da razglaba svoje privatne ideje. Naprotiv, biskup je poslanik kojemu je povjeren navještaj poruke koja je veća od njega samoga.«

Riječima pozdrava i zahvale nazočnima se na kraju obratio i sâm novozaređen nadbiskup koadjutor mons. Milan Zgrablić. »Dragi narode Božji, dragi vjernici Zadarske nadbiskupije, danas kao nov biskup stojim ovdje s vama i pred vama svjestan kako me Bog pozvao u duhovni stalež i povjerio ovu biskupsku službu kao dar Crkvi. Ovo ređenje je djelo Božje ljubavi koju iskazuje vama koliko i meni. Ova biskupska služba je radi posvećenja i spasenja vas i mene. Hvala vam na vašoj vjeri i opredjeljenju za Krista. Hvala vam na vašoj nazočnosti i molitvi. Rado ću s vama i za vas Bogu svakog dana prinositi molitve i žrtve. I ja računam na vašu pomoć u mojoj službi, na vaše molitve i žrtve. Dijeliti ću s vama

radosnu vijest Isusa Krista, bratsku kršćansku ljubav i otajstva spasenja. Spreman sam s vama dijeliti vaše radosti i nade, vaše žalosti i tjeskobe», poručio je, među ostalim, novozaređeni biskup.

U slavlju ređenja sudjelovali su i brojni hodočasnici iz biskupove rodne Istre te svi staleži vjernika, među kojima i koludrice zajednice benediktinki Sv. Marije

koje u rijetkim, osobito svečanim prigodama, izlaze iz svoje monaške klauzure.

Pjevanje je predvodio Katedralni zbor sv. Stošije pod ravnanjem mo. Žana Morovića, regensa chori zadarske katedrale, uz orguljsku pratnju Dragana Pejića.

IKA/HKM/Tiskovni ured HBK-a

MONS. DRAŽEN KUTLEŠA PREUZEIO SLUŽBU SPLITSKO-MAKARSKOG NADBISKUPA

Činom Papinoga prihvatanja odreknuća od službe splitsko-makarskoga nadbiskupa i metropolita zbog navršene kanonske dobi, od petka 13. svibnja 2022. godine, mons. Marin Barišić postao je umirovljeni nadbiskup, a dotadašnji koadjutor mons. Dražen Kutleša postao je splitsko-makarski nadbiskup i metropolit te je preuzeo upravu nadbiskupije. To je svečano objavljeno u podne u splitskoj katedrali Uznesenja Blažene Djevice Marije i svetoga Dujma.

Nakon što je čestitao svome nasljedniku te mu predao biskupske insignije, nadbiskup Barišić zahvalio je svima s kojima je surađivao obnašajući svoju službu. Uz to, zatražio je oprostjenje ako je koga povrijedio, dodavši da je osobno svima sve oprostio i zaboravio. Potom se obratio nadbiskupu Kutleši obećavši mu svoje poštovanje i poslušnost te ujedno i molitve kao što su nadbiskupi Franić i Jurić molili za njega. Iznio je i planove za budućnost koja će biti prožeta molitvom, meditiranjem i hodočašćenjem u sveta mjesta.

Potom se nazočnima obratio nadbiskup Kutleša. Posluživši se koncilskim izričajem, naglasio je da u Splitsko-makarsku nadbiskupiju dolazi kao »otac kojega je poslao Otac obitelji da upravlja njegovom obitelji«. Imajući pred očima primjer Dobroga Pastira, koji nije došao biti služen nego služiti i položiti svoj život za svoje ovce, kazao je da dolazi prednjačiti u služenju i zajedno s narodom »izgrađivati zajedništvo, da po jedinstvu u ovoj Dujmovo Crkvi, sve bude u skladu i obiluje na slavu Božju.«

Zahvalio je nadbiskupu Barišiću na dugogodišnjem upravljanju Splitsko-makarskom nadbiskupijom, kao i na suradnji u biskupstvu na razini Crkve u Hrvata. Zahvalio mu je što ga je primio kao sina i velikodušno ga uveo u život nadbiskupije. Potom je zahvalio svećenicima i Bogu posvećenim osobama koji su ga otvorena srca primili od prvoga dana i djelima pokazali spremnost na suradnju – bolesni, nemoćni i siromašni neće ostati sami ni napušteni. Istaknuo je da osobitu radost osjeća zbog mladih koji se ne boje otvoriti vrata Gospodinu. Pozvao je sve da se u »zahvalnosti za plodnu prošlost okrenemo izgradnji zajedničke budućnosti, svjesni da nam je trud uzaludan ako Gospodinu ne dopustimo da kuće gradi (usp. Ps 127). Stoga vas pozivam i na poniznost koja je, kako kaže papa Franjo, jedina kadra stvarati s pogledom okrenutim u budućnost i sjećanjem punim zahvalnosti...«

Nadbiskup Kutleša je na kraju sve preporučio nebeskoj zaštiti Gospe Fatimske, na čiji se blagdan objava dogodila, te je zazvao zagovor bl. Miroslava Bulešića, čiji se dan rođenja obilježava istoga dana kad i blagdan sv. Dujma.

Metropolitanski palij na ramena nadbiskupa i metropolita Dražena Kutleše stavio je apostolski nuncij u Republici Hrvatskoj nadbiskup Giorgio Lingua na početku misnoga slavlja u subotu 9. srpnja 2022. godine, na blagdan blažene Marije Propete Petković, u crkvi Svete obitelji u Solinu.

IKA/HKM/Tiskovni ured HBK-a

MONS. MATE UZINIĆ PREUZEIO SLUŽBU RIJEČKOG NADBISKUPA

Apostolska nuncijatura u Republici Hrvatskoj priopćila je u utorak 11. listopada 2022. godine u podne da je papa Franjo prihvatio odreknuće od službe riječkoga nadbiskupa metropolita Ivana Devčića, čime je upravljanje Riječkom nadbiskupijom preuzeo mons. Mate Uzinić.

Primajući nadbiskupski štap, riječki nadbiskup i metropolit Mate Uzinić u svečanom je liturgijskom činu 4. studenoga 2022. godine u katedrali Sv. Vida i simbolično preuzeo upravljanje Riječkom nadbiskupijom. Simbol pastirske službe primio je iz ruku umirovljenoga nadbiskupa Ivana Devčića koji je tom primopredajom ukazao na kontinuitet mjesne Crkve i biskupâ koji su joj na čelu.

»Primajući simbolično štap koji mi je predao nadbiskup Ivan, obvezujem se nastaviti ondje gdje je on stao, kao što je i on nastavio ondje gdje su stali naši prethodnici, trojica riječkih biskupa i trojica riječko-senjskih nadbiskupa metropolita. Želim Vam pritom, nadbiskupe Ivane, još jednom zahvaliti na Vašoj dionici. Hvala Vam u moje ime i u ime svih onih koje ste vodili kao pastir, a sada ste ih meni predali«, rekao je nadbiskup Uzinić preuzimajući službu riječkog nadbiskupa i metropolita.

Podsjećajući na započeti sinodalni hod, pozvao je na zajedništvo i suradnju sve svećenike, posvećene osobe i laike ističući kako bez njih ne bi mogao

obnašati svoju službu. Poruku zajedništva uputio je svim građanima Rijeke i cijele nadbiskupije.

Nadbiskup Uzinić stavio se pod zaštitu sv. Karla Boromejskog i sv. Ivana XXIII., te sv. Franje Saleškog i sv. Josipa, svetaca povezanih uz njegovu biskupsku službu, odnosno dane preuzimanja biskupskih službi u Rijeci i Dubrovniku, te danu njegova biskupskoga ređenja.

Na misi su uz riječke nadbiskupe suslavili predsjednik HBK-a splitsko-makarski nadbiskup Dražen Kutleša, krčki biskup Ivica Petanjak, gospičko-senjski biskup Zdenko Križić te umirovljeni porečki i pulski biskup Ivan Milovan. Uz brojne svećenike i vjernike, na misi su se okupili i predstavnici drugih vjerskih zajednica te kršćanskih Crkvi, kao i predstavnici civilnih institucija i ustanova, među njima primorsko-goranski župan Zlatko Komadina i gradonačelnik Rijeke Marko Filipović.

Novoga riječkoga nadbiskupa pozdravio je, kao i zahvalio nadbiskupu u miru, nadbiskup Kutleša. U ime prezbiterija Riječke nadbiskupije to je učinio generalni vikar vlč. dr. sc. Mario Tomljanović, a u ime vjernika član Nadbiskupijskog pastoralnog vijeća Dario Perković.

IKA/HKM/Tiskovni ured HBK-a

SUSRET GENERALNIH TAJNIKA EUROPSKIH BISKUPSKIH KONFERENCIJA U ZAGREBU

Crkva u Europi na sinodskom hodu bila je glavna tema 49. redovitoga susreta generalnih tajnika europskih biskupskih konferencija koji je od 30. lipnja do 3. srpnja 2022. godine održan u sjedištu Hrvatske biskupske konferencije u Zagrebu. Na susretu su se generalnim tajnicima pridružili i predsjednik Vijeća europskih biskupskih konferencija vilniški nadbiskup Gintaras Grušas te dotajnica Biskupske sinode u Rimu s. Nathalie Becquart.

Na početku susreta okupljeni generalni tajnici su, na poziv generalnog tajnika Vijeća europskih biskupskih konferencija (CCEE) vlč. Martina Michalíčka, otpjevali himan *Veni Creator Spiritus*. Uslijedili su pozdravni govori zagrebačkoga nadbiskupa kardinala Josipa Bozanića u ime HBK-a i apostolskoga nuncija u Republici Hrvatskoj nadbiskupa Giorgia Lingue.

Prvog dana susreta sudionici su čuli i izvještaje o stanju u Ukrajini. S aktualnom situacijom upoznali

su ih biskup Lutska mons. Vitalij Skomarovskij, o. Andriy Soletskij i vlč. Petro Beresh. Gosti iz Ukrajine zahvalili su na pomoći i podršci koju dobivaju iz europskih zemalja. Među ostalim, pozvali su na nastavak molitve za mir, jer kako su istaknuli, materijalna šteta će se nadoknaditi, ali ranjene ljude može ozdraviti samo Isus Krist.

Nakon uvodnog dijela susreta, sudionici su sudjevali u misnom slavlju kojim je predsjedao kardinal Bozanić.

Sutradan, u petak 1. srpnja, nakon radnoga dijela generalni su tajnici predvečer posjetili Hrvatsko katoličko sveučilište gdje ih je dočekaio rektor sveučilišta prof. dr. sc. Željko Tanjić.

Posjet katoličkom sveučilištu započeli su večernjom molitvom časoslova koju je predvodio mons. Joseph Printezis, generalni tajnik Grčke biskupske konferencije zajedno s doc. dr. sc. Krunoslavom Novakom,

generalnim tajnikom HBK-a, ujedno i domaćinom 49. redovitog godišnjeg susreta generalnih tajnika europskih biskupskih konferencija. Po završetku večernje molitve, rektor Katoličkoga sveučilišta prof. dr. sc. Željko Tanjić pozdravio je goste i uputio im nekoliko riječi o sveučilišnoj kapeli i povijesti sveučilišta. Nakon razgledavanja kampusa i večere uslijedilo je predavanje o temi *Crkva i društvo u Hrvatskoj*, koje je održao rektor Tanjić.

U subotu 2. srpnja, na kraju radnog dijela susreta, generalni su tajnici posjetili zagrebačku katedralu gdje su im dobrodošlicu zaželjeli zagrebački pomoćni biskup i prepošt Prvostolnog kaptola mons. Ivan Šaško i rektor katedrale mr. Josip Kuhtić. Ušavši u katedralu ispunjenu skelama i zatvorenu za liturgijska slavlja, generalni tajnici su izmolili molitvu blaženom Alojziju Stepincu pokraj njegova groba koji je također zaštićen. Upoznati su s poviješću katedrale i Zagrebačke nadbiskupije te su razgledali katedralnu riznicu. Generalni tajnici su potom razgledali stari dio grada i vidjeli najvažnije državne i gradske institucije s crkvom sv. Marka, te se pomolili pred slikom Majke Božje od Kamenitih vrata, zaštitnice grada Zagreba.

Generalni tajnici su potom hodočastili u Hrvatsko nacionalno svetište Majke Božje u Mariji Bistrici. Dobrodošlicu im je poželio župnik i čuvar svetišta Domagoj Matošević te im je ukratko prikazao povijest svetišta. Generalni tajnici su pred zavjetnim kipom Majke Božje Bistričke otpjevali *Salve Regina* te molili u tišini, a potom su zajedno izmolili Večernju iz Božanskoga časoslova.

U nedjelju 3. srpnja 2022. godine, posljednjeg dana susreta, generalni tajnici slavili su misu u privremenom liturgijskom prostoru pokraj župne i samostanske crkve sv. Franje Ksaverskog, Provincije franjevac trećoredaca glagoljaša na Ksaveru u Zagrebu. Misu na hrvatskom jeziku, uz sudjelovanje župne zajednice, predvodio je generalni tajnik Latvijske biskupske konferencije nadbiskup metropolit Rige mons. Zbigniew Stankevics, a propovijedao je generalni tajnik HBK-a vlč. Novak.

Provincijal fra Ivo Martinović uputio je riječi dobrodošlice u ime župnika, gvardijana i sve braće u samostanu i svih župljana izrazivši žaljenje što nisu mogli slaviti misu u samostanskoj i župnoj crkvi koja je oštećena u potresu 22. ožujka 2021. godine i čija se sanacija privodi kraju.

Na kraju mise nadbiskup Stankevics, koji je na hrvatskom vrlo tečno i lijepo čitao liturgijske tekstove, zahvalio je na mogućnosti da prvi put slavi misu na hrvatskom jeziku i da posjeti Zagreb i Hrvatsku. Rekao je da se i tijekom ovoga misnog slavlja osjećao među svojim, ističući da Crkva grli sve svoje članove te čini mogućim da se svaki njezin član u svakoj crkvi osjeća kod kuće.

Nakon mise domaćini su pokazali generalnim tajnicima samostansku i župnu crkvu čija je obnova pri kraju te ih upoznali s poviješću crkve, samostana i provincije.

IKA/HKM/Tiskovni ured HBK-a

DAN HRVATSKIH MUČENIKA NA UDBINI

Dan hrvatskih mučenika proslavljen je u subotu 10. rujna 2022. godine na Udbini svečanom euharistijom koju je predvodio varaždinski biskup Bože Radoš u konceleciji s drugim biskupima i brojnim svećentvom.

Misu su suslavili domaćin gospičko-senjski biskup Zdenko Križić, zadarski nadbiskup i predsjednik HBK-a Želimir Puljić, riječki nadbiskup Ivan Devčić, splitsko-makarski nadbiskup i apostolski upravitelj Porečke i Pulske biskupije Dražen Kutleša, krčki biskup Ivica Petanjak, šibenski biskup Tomislav Rogić, dubrovački biskup Roko Glasnović, riječki nadbiskup koadjutor Mate Uzinić, zadarski nadbiskup koadjutor Milan Zgrablić, umirovljeni porečki i pulski biskup Ivan Milovan, umirovljeni šibenski biskup Ante Ivas, izaslanik zagrebačkog nadbiskupa kardinala Josipa Bozanića mons. Tomislav Subotičanec, izaslanik bjelovarsko-križevačkog biskupa Vjekoslava Huzjaka mons.

Stjepan Tiček, generalni tajnik HBK-a preč. Krunoslav Novak, provincijal Hrvatske pokrajine Družbe Isusove o. Dalibor Renić, provincijal Hrvatske kapucinske provincije sv. Leopolda Bogdana Mandića fra Juro Šimić, provincijal Provincije franjevaca trećoredaca glagoljaša fra Ivo Martinović, provincijal Hrvatske provincije sv. Jeronima franjevaca konventualaca fra Miljenko Hontić te drugi svećenici.

Dobrodošlicu i pozdrav uputio je domaći biskup Križić istaknuvši: »Nijedan narod ne smije zaboraviti svoje mučenike kao ni ideale za koje su život dali. Ovo svetište je posebna zahvalnost i molitva za njih, a također molimo da nas kod Boga trajno zagovaraju. Ovo mjesto nas poziva da mi živimo one vrednote za koje su oni stradali.«

Biskup Radoš u homiliji je promišljao o poruci Kristove ljubavi koja, kako je rekao, odjekuje po

Kristovim učenicima koji su, natopljeni njegovom ljubavlju, postali mučenici. »Naše su misli usmjerene na mučenike Crkve, na sve mučenike našega hrvatskoga naroda. Njih želimo ovdje na ovom mjestu častiti. Nekima imena znamo, a nekima ne, naglasio je. Mučenici su svjetlo koje svijetli u našoj kući, u Crkvi. Naši mučenici osobito svijetle u životu našega naroda iz kojega su potekli i u kojem su propovijedali«, istaknuo je biskup Radoš.

Na kraju mise svima je zahvalio biskup Križić te biskupu Radošu darovao sliku Krbavskoga križa koji je modruški biskup Krištofor, bježeći pred Turcima, ponio sa sobom. »Križ je jedino što je mogao nositi«, rekao je biskup Križić. Dodao je: »Neka bude znak koji ćemo nositi u srcu, a našem biskupu Radošu uspomena na ovo svetište i mjesto.«

IKA/HKM/Tiskovni ured HBK-a

KONFERENCIJA ZA NOVINARE NA KRAJU 65. ZASJEDANJA SABORA HBK-A

Konferencija za novinare na kraju redovnoga 65. plenarnog zasjedanja Sabora HBK-a održana je u srijedu 19. listopada 2022. godine. Teme i zaključke predstavili su nov predsjednik HBK-a mons. Dražen Kutleša, dotadašnji predsjednik mons. Želimir Puljić, član Stalnoga vijeća mons. Đuro Hranić i generalni tajnik HBK-a vlč. Krunoslav Novak.

Na početku konferencije o personalnim promjenama u HBK-u izvijestio je predstojnik Tiskovnog ureda HBK-a Zvonimir Ancić. Za novoga predsjednika HBK-a izabran je splitsko-makarski nadbiskup i porečki i pulski apostolski upravitelj Dražen Kutleša, nakon što je zadarskom nadbiskupu Želimiru Puljiću istekao drugi mandat u toj službi. Za novog člana Stalnog vijeća HBK-a izabran je vojni ordinarij Jure Bogdan.

Glasnogovornik Ancić izvijestio je i o drugom točkama o kojima je bilo riječi na zasjedanju. Među ostalim, biskupi su prihvatili prijedlog trogodišnjeg ciklusa obiteljskog pastoralna koji će tematski biti posvećen osobama s invaliditetom u krilu Crkve.

Nadbiskup Kutleša uzvratilo je zahvalom nadbiskupu Puljiću na njegovom 10-godišnjem vođenju HBK-a, posebice za njegovu strpljivost. Dodao je da je biskupska konferencija »specifičan organizam koji funkcionira na drukčiji način nego druge institucije. U biti, svaki biskup je samostalan i čak u nekim slučajevima može, ako se ne radi o pitanjima vjere i morala, izuzeti svoje mišljenje. Čak može reći da neke odluke ne vrijede za njegovu biskupiju ili nadbiskupiju. Zato je vrlo važna koordinacija, strpljivost i sve ono drugo što je dosadašnji predsjednik pokazao u radu toga tijela.«

Predsjednik Komisije HBK-a *Iustitia et pax* dakovačko-osječki nadbiskup Đuro Hranić osvrnuo se na najavu reguliranje rada nedjeljom, istaknuvši da se biskupi zalažu za neradnu nedjelju. Komentirajući najavu predsjednika Vlade RH da će u godini biti 16 radnih nedjelja, rekao je da je to korak naprijed »koji pokazuje da doista ne mora biti kapital bog«. Pohvalio

je i najavu da će oni koji će raditi nedjeljom biti pravedno plaćeni te da one koji ne žele toga dana raditi poslodavci neće smjeti otpustiti. Mons. Hranić predstavio je i što su biskupi zaključili o rezultatima Popisa stanovništva 2021. godine. Ponajprije su se zaustavili pred podatkom da je Republika Hrvatska u deset godina izgubila gotovo deset posto stanovništva. Podsjetio je da su hrvatski biskupi 2015. godine uputili apel javnosti u kojemu su upozorili na tada već poražavajuće demografske trendove te na zaključke Šestoga hrvatskoga socijalnog tjedna kojima se predlažu mjere za ublažavanje izumiranja hrvatskoga stanovništva. Dodao je da biskupe zanima i koliki je broj katolika u Republici Hrvatskoj, te im je žao što na temelju službenih podataka Državnog zavoda za statistiku nije jasno koliki je njihov broj.

Nadbiskup Kutleša najavio je da će se iduće godine središnje obilježavanje spomena na Bleiburšku tragediju pod pokroviteljstvom Hrvatske biskupske konferencije održati 13. svibnja u Macelju. Istaknuo je da premještanje središnjeg obilježavanja u Hrvatsku nije odustajanje od Bleiburga, nego prilagođavanje trenutačnim okolnostima i zakonima Republike Austrije.

Tijekom zasjedanja, biskupima su predstavljena dva dokumenta: o liturgijskoj formaciji *Desiderio desideravi*, te o svjedočanstvu prikladnosti za obnašanje crkvene službe. Predsjednik HBK-a rekao je da je u tijeku priprema dokumenta o svećeničkom odgoju i izobrazbi, a konačne prijedloge dat će Vijeće HBK-a za kler.

Što se tiče uređenja Pravilnika o financijskom sustavu Crkve u RH, vlč. Krunoslav Novak rekao je da su se biskupi »vodili mišlju da ne žele dodatno financijski opteretiti vjernike«. Tako će misni prilog biti sedam eura. Naknade za crkvene službenike će pak biti povišene zbog porasta troškova života.

Na kraju konferencije nadbiskup Puljić osvrnuo se i na sinodski hod Crkve u pripremi za Biskupsku sinodu o sinodalnosti. Kazao je da se sinodalnost može

sažeti u jednu rečenicu: »Idemo zajedno, slušamo jedan drugoga i razgovaramo o tome, a svi zajedno slušamo što nam Duh Sveti sugerira u danim trenucima.« Ako bi se isključila transcendentalna dimenzija

– osluškivanje Duha Svetoga – onda bi se dobio parlament, upozorio je.

IKA/HKM/Tiskovni ured HBK-a

11. SUSRET HRVATSKE KATOLIČKE MLADEŽI U BJELOVARU

Tisuće mladih iz Hrvatske, Bosne i Hercegovine i iseljeničtva sudjelovalo je na 11. susretu hrvatske katoličke mladeži pod geslom *Gore srca*, koji je održan u subotu 17. rujna 2022. godine u Bjelovaru i diljem Bjelovarsko-križevačke biskupije.

Prvi dio programa održan je u župama gdje su pojedine skupine mladih sudjelovale u kratkom molitvenom programu s domaćinima koji su ih potom počastili ručkom. Nakon toga mladi su se zaputili u Bjelovar gdje se odvio središnji dio susreta.

U središnjem gradskom parku na *Sajmu zvanja* mlade su dočekali redovnici i redovnice iz 24 zajednice te sjemeništarci i odgojitelji Međubiskupijskoga i Nadbiskupskoga bogoslovnog sjemeništa iz Zagreba. Uz to, mlade je animirala umjetnica Eva Vukina, a katoličke knjižare i izdavači su također mladima predstavili svoja izdanja. Mladi su u parku imali i priliku za razgovor s duhovnicima.

Oko 15 sati krenula je procesija prema Gradskom nogometnom stadionu gdje je oko 16.15 sati započeo duhovni pretprogram. Svečanim euharistijskim slavljem predsjedao je domaćin, bjelovarsko-križevački biskup Vjekoslav Huzjak, u zajedništvu s apostolskim nuncijem u Republici Hrvatskoj nadbiskupom Giorgiom Linguom, zagrebačkim nadbiskupom kardinalom Josipom Bozanićem, predsjednikom HBK-a zadarskim nadbiskupom Želimirom Puljićem i drugim biskupima iz Hrvatske i BiH, redovničkim provincijalima i brojnim svećenicima.

Na početku euharistijskog slavlja biskup Huzjak pozdravio je sve okupljene. Potom je nuncij Lingua pročitao pismo koje je mladima uputio papa Franjo. »Ustanite i posvjedočite Božju ljubav koju je potrebno ugraditi u naše odnose, ustanite i branite istinu i one čiji se glas ne može čuti u društvu, ustanite i posvjedočite o novome pogledu koji vam omogućava da očima punim divljenja promatrate cijeli svijet. Ustanite

i posvjedočite da je oprostom i Božjim milosrđem moguće obnoviti narušene ljudske odnose te da je moguće ponovno podignuti klonuli ljudski duh i povratiti nadu. Ustanite i posvjedočite s radošću da Krist živi. Ljubljene, otvorimo se Božjim iznenađenjima koji svojim svjetlom želi obasjavati naš put«, poručio je Papa mladima.

U propovijedi je biskup Huzjak istaknuo kako se danas najveći napadi događaju upravo prema obitelji, i to onakvoj obitelji kakvu je zamislio Bog. »Dragi mladi, mi danas gledamo u nebo, gledamo kišu koja pada, koju smo cijelo ljeto željeli. Ali ja gledam vas i smatram da ste vi ta spasonosna kiša koja natapa zemlju i čini je plodnom«, poručio je bjelovarsko-križevački biskup mladima te ih pozvao da se ne boje upustiti u avanturu stvaranja obitelji ili, ako ih Bog zove, u svećeništvo ili redovništvo, te tako stvarati novu klimu u društvu.

Nakon popričesne molitve, biskup Huzjak zahvalio je svima prisutnima, na poseban način onima koji su sudjelovali u organizaciji Susreta.

Predsjednik HBK-a nadbiskup Puljić pohvalio je i zahvalio mladima koji su došli iz svih krajeva Hrvatske, BiH te iz inozemstva. Prisjetio se početaka Susreta hrvatske katoličke mladeži te kazao mladima kako su i danas pokazali da su *pravo čudo*.

Potom je predsjednik Odbora za mlade HBK-a šibenski biskup Tomislav Rogić zahvalio mladima što su »kisnuli za Gospodina«. Zatim je najavio domaćina sljedećeg Susreta, Gospićko-senjsku biskupiju te pozvao njezine predstavnike da preuzmu križ SHKM-a.

Mladi su nakon euharistije na stadionu i oko njega imali vrijeme za okrjepu. U 19.30 započelo je zahvalno slavljenje uz sastav Božja pobjeda. Susret je završio euharistijskim klanjanjem koje je predvodio župnik Župe Duha Svetoga na zagrebačkom Jarunu don Damir Stojić.

IKA/HKM/Tiskovni ured HBK-a

PREDSTAVLJANJE KNJIGE NADBISKUPA ŽELIMIRA PULJIĆA »BISKUPSKA KONFERENCIJA. KOLEGIJALNOST I ZAJEDNIŠTVO S OPĆOM I PARTIKULARNIM CRKVAMA«

Monografija *Biskupska konferencija – Kolegijalnost i zajedništvo s općom i partikularnim Crkvama* predsjednika HBK-a, zadarskog nadbiskupa Želimira Puljića, predstavljena je u ponedjeljak 17. listopada 2022. godine u dvorani *Vijenac* Nadbiskupijskoga pastoralnog instituta u Zagrebu.

Predstavljanju su, uz nadbiskupa Puljića, nazočili brojni nadbiskupi i biskupi, među kojima i apostolski nuncij u RH nadbiskup Giorgio Lingua te kardinal Josip Bozanić.

Knjigu su predstavili dakovačko-osječki nadbiskup i metropolit Đuro Hranić, urednica vanjske politike Nove TV Ivana Petrović i rektor Hrvatskoga katoličkog sveučilišta prof. dr. Željko Tanjić. Nadbiskup Hranić kazao je kako život jednoga biskupa nikada nije usamljen hod pojedinca u poslanju Crkve. Govoreći o knjizi, predstavljajući posebno njezino prvo, osmo i deveto poglavlje, mons. Hranić rekao je da je riječ o svojevrsnom osobnom, retrospektivnom pregledu koji obuhvaća deset godina života i djelovanja HBK-a – razdoblje u kojemu je mons. Puljić obnašao službu njezina predsjednika.

Urednica Ivana Petrović kazala je kako je mons. Puljić bio predsjednik HBK-a u »dva dosta turbulentna mandata«. Poglavlje *Raduj se, zemijo Hrvatska* govori, među ostalim, o presudama generalima Anti Gotovini i Mladenu Markaču, njihovom dolasku u Zagreb, te molitvi generala na grobu bl. Alojzija Stepinca. Također, monografija donosi razgovor urednice Petrović s Angelom Amatom iz 2014. godine, tadašnjim pročelnikom Kongregacije za kauze svetaca.

Govoreći o kauzi bl. Stepinca, rekla je kako knjiga pokazuje rad hrvatskih biskupa o tomu. Kao najzanimljiviji dokument, urednica Petrović navela je Promemoriju Stalnog vijeća HBK-a u sedam točaka upućenu Svetom Ocu. Knjiga također donosi podatke o svim susretima mons. Puljića sa srpskim patrijarhom Irinejem. Urednica je kazala kako površno poznaje nekoliko

veleposlanika Srbije pri Svetoj Stolici, te je iz razgovora s njima saznala da su njihove dvije bitne zadaće. »Prva, ne priznati Kosovo. Druga, spriječiti kanonizaciju bl. Alojzija Stepinca«, rekla je Petrović.

Osvrnuvši se na poglavlje *U prijekoru s nekim društvenim zbivanjima* koje se bavi rodnom ideologijom, kazala je da se sve skupa »previše ispolitiziralo«. HBK je podržala tu konvenciju u dijelu u kojem se govori o zaštiti žena u odnosu na obiteljsko naselje, ali su neki dijelovi koji se odnose na rodnu ideologiju za HBK bili sporni. »Mislim da su stavovi HBK-a uvelike pridonijeli stvaranju interpretativne izjave koju više nitko, nakon cijeloga toga društvenoga skandala, nije doživljavao«, kazala je urednica vanjske politike Nove TV.

Rektor Tanjić kazao je da je pozvan da predstavi četvrto i sedmo poglavlje monografije u kojima nadbiskup Puljić nudi promišljen odgovor o važnim pitanjima za život pojedinaca i kršćanske zajednice. Rekao je da nadbiskup Puljić dobro zna da se poslanje Crkve ističe i u kulturi te odgoju i obrazovanju. »Crkva voli Europu i vjeruje u njezinu budućnost, premda s ljubavlju i strepnjom gleda na nju«, poručio je vlč. Tanjić citirajući nadbiskupa Puljića.

Kardinal Bozanić predao je nadbiskupu Puljiću u ime HBK-a sliku sv. Josipa s Isusom te mu čestitao na njegovoj službi. Kazao je kako kolegijalnost i zajedništvo danas posebno dolazi do izražaja te istaknuo važnost zahvalnosti na Drugom vatikanskom saboru.

Na kraju je nadbiskup Puljić uputio riječi zahvale svima koji su zaslužni za stvaranje monografije te svima prisutnima u dvorani *Vijenac*.

U glazbenom dijelu nastupili su Pučki pivači KBF-a Sveučilišta u Zagrebu pod ravnanjem maestra dr. Joška Čaleta.

IKA/HKM/Tiskovni ured HBK-a

ČESTITKA PREDSJEDNIKA HBK-A HRVATSKIM NOGOMETNIM REPREZENTATIVCIMA

Predsjednik Hrvatske biskupske konferencije nadbiskup Dražen Kutleša uputio je 17. prosinca 2022. godine čestitku izborniku i svim članovima hrvatske nogometne reprezentacije u povodu osvajanja brončane medalje na Svjetskom nogometnom prvenstvu u Katru.

»Čestitamo Vam na postignutom izvanrednom uspjehu osvojenoga trećeg mjesta na Svjetskom nogometnom prvenstvu u Katru! Ovom „zlatnom“ broncom upisali ste se u anale hrvatskoga sporta, a još više u srca svakoga čovjeka koji cijeni sportski duh zajedništva i *fair playa*.

Nakon povijesnog uspjeha na Svjetskom nogometnom prvenstvu 2018. godine, ponovno ste na natjecanju u Katru obradovali sve navijače diljem domovine

i svijeta, štoviše sav hrvatski narod. Dali ste dragocjen doprinos u promicanju temeljnih vrijednosti zajedništva, požrtvornosti i hrabrosti. Pružili ste primjer i inspiraciju našim mladima kako se uspjeh postiže poštenim, poniznim i ustrajnim radom. Osobito nas raduje što ste se uvijek sjetili hrvatskih branitelja kojima i danas zahvaljujemo za žrtvu koju su podnijeli za samostalnu i slobodnu Hrvatsku. Pokazali ste da je njihova žrtva bila temelj i preduvjet kako bi naša domovina u zajedništvu slobodnih naroda mogla iznjedrati ono najbolje što ima.

Primite srdačne pozdrave i izraze osobitoga poštovanja uz molitvu da Gospodin blagoslovi vaš rad i vaše obitelji, napose u ovim danima iščekivanja svetkovine Božića, kada slavimo rođenje našega Spasitelja Isusa Krista!«

SUĆUT PREDSJEDNIKA HBK-A PAPI FRANJI U POVODU SMRTI PAPE EMERITUSA BENEDIKTA XVI.

Predsjednik Hrvatske biskupske konferencije nadbiskup Dražen Kutleša uputio je 31. prosinca 2022. godine sućut papi Franji u povodu smrti pape emeritusa Benedikta XVI.:

»Nakon što smo prije nekoliko dana prihvatili Vaš poticaj i molili za papu emeritusa Benedikta XVI. da ga Gospodin utješi i podupre u „svjedočenju ljubavi prema Crkvi do kraja“, jutros smo primili vijest da se vratio u Očev dom.

Sa zahvalnošću se prisjećamo njegova učenja kojim nas je uvijek pozivao na življenje kršćanske nade i prepoznavanje Božjeg djelovanja u povijesti po osobi Isusa Krista te na življenje vjere ljubeći Gospodina, Crkvu i svakog čovjeka stvorena na Njegovu sliku.

Papa Benedikt XVI. posjetio je Hrvatsku u lipnju 2011. godine u povodu Prvoga nacionalnoga susreta hrvatskih katoličkih obitelji. Još uvijek odjekuju njegove riječi ohrabrenja za mlade, za obitelji i za cijelo hrvatsko

društvo: „Drage hrvatske obitelji, živeći u zajedništvu vjere i ljubavi, budite što očitiji svjedoci obećanja koje je Gospodin, uzašavši na nebo, dao svakomu od nas: ‘... ja sam s vama sve dane do svršetka svijeta’ (Mt 28,20). Dragi hrvatski kršćani, osjećajte se pozvanima naviještati evanđelje cijelim svojim bićem; osjetite snagu Gospodnje riječi: ‘Pođite i učinite mojim učenicima sve narode’ (Mt 28,19).“

Sveti Oče, uime Hrvatske biskupske konferencije, zajedno sa svećenicima, redovnicima, redovnicama, vjernicima i svim ljudima dobre volje izražavam Vam najiskreniju sućut, dijeleći Vašu bol, ali u kršćanskoj nadi i s osjećajima zahvalnosti za život Benedikta XVI. On je svoj život posvetio Crkvi i naviještanju evanđelja Gospodina našega Isusa Krista. Molimo s cijelom Crkvom da ga milosrdni Gospodin primi kao svojega dobroga i vjernoga slugu, i udijeli mu život vječni.«

SASTANAK BISKUPA ŠKVORČEVIĆA I MINISTRA FUCHSA

U prostorima Ministarstva znanosti i obrazovanja u Zagrebu, 15. prosinca 2022. godine, održan je sastanak ministra Radovana Fuchsa i požeškog biskupa Antuna Škvorčevića, predsjednika Vijeća HBK-a za katolički odgoj i obrazovanje. Uz ministra sudjelovali su Ivan Milanović Litre, viši savjetnik u Uredu predsjednika Vlade Republike Hrvatske, Nevenka Pašalić, voditeljica Službe za osnovnoškolski odgoj i obrazovanje Ministarstva znanosti i obrazovanja, te Šime Jerčić, ravnatelj Ureda Komisije za odnose s vjerskim zajednicama, dok je u biskupovoj pratnji bio Ivica Žuljević, predstojnik Nacionalnog ureda za katoličke škole, i Matej Siluković, biskupov tajnik.

Sastanak je održan radi pokretanja rada na provedbenom dokumentu *Ugovora između Svete Stolice i Republike Hrvatske o suradnji na području odgoja i kulture*, koji je na susretu Stalnog vijeća HBK-a i premijera Andreja Plenkovića, 28. studenoga 2022. godine u Banskim dvorima, povjeren ministru Fuchsu i biskupu Škvorčeviću. Ministar i biskup prisjetili su se uspješne suradnje 2011. godine u vrijeme ministarstva prvoga mandata kada je izrađen provedbeni

dokument s naslovom *Ugovor o katoličkim osnovnim i srednjim školama*. Izrazili su zadovoljstvo što mogu ponovno zajednički raditi na njegovoj dopuni s obzirom na nove društvene i crkvene okolnosti u kojima se nalaze katoličke škole. Zaključili su kako je potrebno definirati identitet katoličkih škola o kojima se govori u spomenutom međunarodnom ugovoru, a potom razmotriti prava i obveze njihovih učenika i djelatnika, jednaka onima u javnim školama po zakonima Republike Hrvatske, poštujući specifičnosti katoličkih škola. Odlučeno je da Nevenka Pašalić u ime Ministarstva znanosti i obrazovanja, a Ivica Žuljević, predstojnik Nacionalnog ureda za katoličke škole, u ime Hrvatske biskupske konferencije organiziraju i vode rad na dopuni provedbenoga dokumenta o katoličkim školama. Razmotrili su, među ostalim, i nekoliko konkretnih aktualnih pitanja iz djelovanja navedenih škola, napose o odnosu jedinica mjesne uprave i samouprave prema pravima učenika katoličkih škola.

NUKŠ/Tiskovni ured HBK-a

IZJAVA ZA MEDIJE TISKOVNOG UREDA HBK-A O REZULTATIMA POPISA STANOVNIŠTVA

Tiskovni ured HBK-a uputio je izjavu za medije 7. listopada 2022. godine.

»Velik broj upita upućen je danas Tiskovnom uredu Hrvatske biskupske konferencije u vezi s današnjom konferencijom za novinare čelnih ljudi Državnog zavoda za statistiku.

Nažalost, ni nakon te konferencije nije jasno koliki je broj katolika u Hrvatskoj.

Čini se kako su pojedina pitanja kod izjašnjavanja o vjerskoj pripadnosti bila nejasna i nedorečena, pa je to zbunjivalo ispitanike. Tako nedorečena pitanja dovela su do rezultata da su se pripadnici Katoličke Crkve našli u nekoliko rubrika (katolici, kršćani, drugi...).

Nejasnoće i nelogičnosti u vezi s pitanjima o vjerskoj pripadnosti odvucli su pozornost od rezultata koji su u popisu najvažniji za budućnost hrvatskoga društva, a to je drastičan pad broja stanovnika (oko 10 %), kao i postotak udjela djece do 14 godina (14 %), te udio stanovništva u dobi od 65 i više godina (22,5 %).

Hrvatska biskupska konferencija već desetljećima upozorava upravo na te trendove. Stoga smatramo da upravo o tim podacima treba puno više govoriti na svim razinama našega društva kako bi pronašli prikladna i učinkovita rješenja, te se promijenili ti krajnje nepovoljni trendovi.«

Zvonimir Ancić
glasnogovornik HBK-a

PREDSTAVLJANJE KNJIGE – ZBORNIKA »FRATELLI TUTTI – POZIV NA SOCIJALNO PRIJATELJSTVO I SVEOPĆE BRATSTVO«

Knjiga – zbornik *Fratelli tutti – Poziv na socijalno prijateljstvo i sveopće bratstvo* predstavljena je u ponedjeljak 23. svibnja 2022. godine u dvorani Vijenac Nadbiskupijskoga pastoralnog instituta na Kaptolu u Zagrebu. Suizdavači knjige su Centar za promicanje socijalnog nauka Crkve HBK-a i izdavačka kuća Kršćanska sadašnjost, a uredili su je pročelnik Centra za promicanje socijalnog nauka Crkve prof. dr. Stjepan Baloban i tajnica Centra doc. dr. Dubravka Petrović Štefanec.

Na početku je sve nazočne pozdravio đakovačko-osječki nadbiskup Đuro Hranić, predsjednik Upravnog vijeća Centra.

O knjizi su govorili prof. dr. Jerko Valković s Hrvatskog katoličkog sveučilišta i doc. dr. Mirjana Pinezić s Teologije u Rijeci.

Riječi zahvale na kraju su uputili dr. Stjepan Brebrić, direktor Kršćanske sadašnjosti, i prof. dr. Stjepan Baloban, pročelnik Centra za promicanje socijalnog nauka Crkve HBK-a.

U glazbenom dijelu nastupio je Zbor bogoslova Nadbiskupskog bogoslovnog sjemeništa u Zagrebu.

Tiskovni ured HBK-a

DRŽAVNO NATJECANJE IZ VJERONAUKA U ZADRU

Državno natjecanje iz vjeronauka održano je u Zadru od 2. do 4. svibnja 2022. godine o temi *Sveti Ignacije Loyolski i Družba Isusova*. Domaćin natjecanja bila je Zadarska nadbiskupija, odnosno Katehetski ured Zadarske nadbiskupije na čelu s predstojnikom don Gašparom Dodićem i tajnicom s. Viktorijom Gadža, a škola domaćin bila je Klasična gimnazija Ivana Pavla II. u Zadru.

Službeni dio natjecanja započeo je otvorenjem u Klasičnoj gimnaziji Ivana Pavla II., gdje su domaćini pripremili bogat uvodni program. Nakon otvorenja, učenici su pristupili pisanju testa u trajanju od 60 minuta.

Misno slavlje za sudionike natjecanja u katedrali sv. Stošije na blagdan sv. Filipa i Jakova, u utorak 3. svibnja predslavio je zadarski nadbiskup Želimir Puljić. Nakon misnog slavlja nadbiskup je čestitao svima koji su došli do finala te je zahvalio organizatorima, Agenciji za odgoj i obrazovanje resornog Ministarstva i Nacionalnom katehetskom uredu HBK-a, na mogućnosti da se svake godine učenici upoznaju s novim temama iz vjeronaučnoga gradiva, da učenike zainteresiraju za dodatnu građu uz redovit školski vjeronauk i da ju pripremaju sa srcem.

Nakon održanog završnog dijela natjecanja *Milijunak*, postavljena je konačna ljestvica poretka. Prva mjesta osvojile su: OŠ Eugena Kvaternika iz Velike Gorice s mentoricom Natašom Ćurić i XV. gimnazija iz Zagreba s mentorom Velimirom Mandićem. Drugo mjesto u kategoriji osnovnih škola zauzela je OŠ Brodarica, a treće mjesto pripalo je OŠ Dragutina Tadijanovića iz Zagreba. Drugo mjesto u kategoriji srednjih škola zauzela je I. gimnazija iz Zagreba, a

treće mjesto pripalo je Pazinskom kolegiju – Pazinskoj gimnaziji iz Pazina.

Svim prisutnim na kraju se obratio o. Mirko Nikolić, zamjenik provincijala Družbe Isusove u Hrvatskoj, poručivši: »U Zadru je ovih dana bila najveća koncentracija znanja o Družbi Isusovoj i sv. Ignaciju – ne samo u Zadru, Hrvatskoj i Europi, nego u cijelom svijetu. Ovakav događaj nije nigdje organiziran i jako će odjeknuti u cijelom svijetu, po isusovačkim glasilima kojih ima jako puno.«

Inače, tijekom školske godine natjecalo se ukupno oko 3319 učenika, a na državno natjecanje plasiralo se njih 160 u kategoriji osnovnih škola i 80 u kategoriji srednjih škola.

Ovogodišnji pobjednici Državnog natjecanja iz vjeronauka *Vjeronaučne olimpijade*, 24. svibnja 2022. godine, posjetili su HBK, Nacionalni katehetski ured i Hrvatski katolički radio.

Tijekom svojega posjeta gostovali su u emisiji *Novi valovi dobrote* gdje su imali priliku izreći svoja iskustava kako o pripremi za natjecanje tako i o svojoj izvrsnosti. Susreli su se i s predstojnikom Nacionalnog katehetskog ureda izv. prof. dr. sc. Ivicom Pažinom.

HBK je ekipe koje su osvojile prva tri mjesta u kategoriji osnovnih škola i prva tri mjesta u kategoriji srednjih škola nagradio hodočašćem u Rim od 30. kolovoza do 3. rujna 2022. godine. Zajedno sa svojim mentorima na putovanje su išli učenici: XV. gimnazija, Zagreb – Velimir Mandić, Filip Kadić, Pia Blaić, Terezija Šarec, Jelena Čepulić Polgar; I. gimnazija, Zagreb – Barbara Kačar, Anja Makek, Marta Rimac, Marta Predrijevac, Tia Turčin; Pazinski kolegij – Mihaela Lovrić, Marija Bubalo,

Sara Markovčić, Filip Mikolčević, Brigita Roznbeker; OŠ Eugena Kvaternika, Velika Gorica – Nataša Čurić, Mihael Blažević, Laura Horvat, Petra Cerjak, Tia Stojaković; OŠ Dragutina Tadijanovića, Zagreb – Iva Skelin, Timea Rovis, Marijana Raković, Karla Herceg, Mila Babić; OŠ Brodarica – Rosanda Vukičević, Petra Čuklin, Petra Antunović, Matea Antunović, Mia Mučić.

Ovom putovanju pridružili su se i pobjednici kviza *Pametna pitanja za pametne glave* na Hrvatskom katoličkom radiju: Paško Mudnić, Ema Zubak i Anđelka Vuković iz OŠ Mertojak iz Splita, sa svojom vjeroučiteljicom Milenom Budimir.

NKU/Tiskovni ured HBK-a

KONFERENCIJA ZA NOVINARE U POVODU MEĐUNARODNOGA DANA OSOBA S INVALIDITETOM 2022. GODINE

Konferencija za novinare u povodu Međunarodnog dana osoba s invaliditetom koji se ove godine obilježava 3. prosinca, održana je u četvrtak, 1. prosinca 2022. godine, u sjedištu Hrvatske biskupske konferencije na Ksaveru u Zagrebu.

Na konferenciji su sudjelovali predsjednik Vijeća HBK-a za život i obitelj riječki nadbiskup Mate Uzinić, predsjednik Vijeća HBK-a za laike dubrovački biskup Roko Glasnović, voditelj Ureda HBK-a za život i obitelj Petar-Krešimir Hodžić, predsjednica Pododbora za osobe s invaliditetom pri Vijeću HBK-a za laike Željka Šemper i roditelj djeteta s teškoćama u razvoju dr. sc. Zdenko Babić, profesor na Pravnom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu.

Na početku je biskup Glasnović predstavio čestitku osobama s invaliditetom i djeci s teškoćama u razvoju te njihovim obiteljima u prigodi Međunarodnog dana posvećenog upravo njima.

Nadbiskup Uzinić predstavio je dokument *Crkva je naš dom* Dikasterija za laike, obitelj i život. Dokument je objavljen nakon savjetovanja u sklopu pripremnoga hoda za Biskupsku sinodu o sinodalnosti, u kojem je sudjelovalo tridesetak vjernika s invaliditetom iz cijeloga svijeta. Rekao je da je dokument glas osoba s invaliditetom za Crkvu, koje su poručile da i one pripadaju Crkvi i da je Crkva njihov dom.

Rehabilitacijska edukatorica Željka Šemper osvrnula se na sinodsko savjetovanje Dikasterija za laike, obitelj i život u kojem je sudjelovala predstavljajući Hrvatsku. Iako su prvi put u pripremi za Biskupsku sinodu sudjelovali vjernici s invaliditetom, mnoge zemlje nisu imale svoje predstavnike. Umjesto dojma

da za osobe s invaliditetom treba voditi brigu i da netko drugi treba činiti nešto veliko i posebno za njih, Šemper je predložila inkluzivni pristup. Otac djeteta s poteškoćama Zdenko Babić, koji se bavi socijalnim politikama, rekao je da postoji velik prostor za unapređenje položaja osoba s invaliditetom u društvu. Dodao je da također postoji značajan prostor za poboljšanje pastoralne osobe s invaliditetom u smislu njihove pune integracije u život župne zajednice.

Petar-Krešimir Hodžić najavio je trogodišnji pastoralni ciklus *Obitelji osoba s invaliditetom u krilu Crkve* (2023. – 2025.). Ciklus će biti održan četvrti put, prvi put u organizaciji dvaju vijeća HBK-a – za život i obitelj te za laike. Hodžić je najavio da će u ožujku iduće godine u Topuskom biti organiziran nacionalni studijski dan za predstavnike biskupija. Također će biti pripremljen katehetski materijal s kateheza koje će se moći provoditi u župnim zajednicama i drugim skupinama. U drugoj godini ciklusa, 2024. godine, bit će organizirano studijsko putovanje na kojem će sudionici moći dobiti iskustvo prakse u drugim zemljama. Također će biti organizirani susreti na razini biskupija i predstavljeni primjeri dobre prakse u biskupijama, župama, udrugama, pokretima i zajednicama. U završnoj godini u Aljmašu će biti održan 5. nacionalni susret hrvatskih katoličkih obitelji. Godina 2025. ujedno je jubilara godina na razini sveopće Crkve. U sklopu proslave u Vatikanu će, među ostalim, biti organiziran i jubilej osoba s invaliditetom, što će biti vrhunac ciklusa.

Tiskovni ured HBK-a

IZLET DJELATNIKA HBK-A NA KRK

Djelatnici Hrvatske biskupske konferencije predvođeni generalnim tajnikom HBK-a i v.d. ravnateljem Hrvatske katoličke mreže dr. Krunoslavom Novakom, posjetili su u petak 9. rujna 2022. godine Krčku biskupiju.

U ordinarijatu u Krku dočeka ih je domaćin krčki biskup Ivica Petanjak sa suradnicima. Nakon što su razgledali znamenitosti u ordinarijatu koje im je stručno predstavio generalni vikar dr. Franjo Velčić, sudionici izleta zaputili su se u krčku katedralu gdje je zajedničku molitvu na grobu sluge Božjega Antuna Mahnića predvodio krčki biskup Ivica Petanjak. Potom ih je s poviješću katedrale i životom i djelovanjem biskupa Mahnića upoznao dr. Velčić.

Biskup Petanjak predvodio je za hodočasnike iz Zagreba misno slavlje u crkvi sv. Lucije u Jurandvoru,

gdje je otkrivena Baščanska ploča, u suslavlju s dr. Novakom, župnikom Župe Baška mons. Ivanom Milovčićem te ostalim svećenicima – ekonomom HBK-a don Šimunom Šindijom, nacionalnim ravnateljem Dušobrižništva za Hrvate izvan domovine dr. Tomislavom Markićem, pročelnikom Hrvatskog instituta za liturgijski pastoral dr. Marijom Kopjarom, kancelarom Krčke biskupije mons. Zvonimirom Seršićem, generalnim vikarom mons. Franjom Velčićem i tajnikom krčkog biskupa Josipom Karabaićem. Svoj posjet Krku djelatnici HBK-a završili su razgledavanjem Vrbnika.

Tiskovni ured HBK-a

STRUČNI SKUP ZA TAJNIKE KATOLIČKIH ŠKOLA

Stručni skup za tajnike katoličkih osnovnih i srednjih škola u Republici Hrvatskoj u organizaciji Nacionalnog ureda za katoličke škole održan je 21. listopada 2022. godine u prostorijama Hrvatske biskupske konferencije u Zagrebu.

Na početku skupa tajnik Ureda Danijel Holeš pozdravio je prisutne tajnike škola kao i predavače Jakovu Rađu s Hrvatskog katoličkog sveučilišta u Zagrebu, Tereziju Marić iz Ministarstva pravosuđa i uprave, Karlu Lojen iz Carneta te Snježanu Kao iz Infodoma.

Potom je Jakov Rađa pročitao ulomak iz Evanđelja po Luki (Lk 12,35-45). Tajnike i računovođe uspoređio je s vjernim i razumnim upraviteljima o kojima se govori u spomenutom evanđeoskom odlomku. Naglasio je kako je potrebno shvatiti da se nismo sami postavili na posao, tj. radno mjesto, nego da nas je Gospodar poslao. Bog šalje upravitelje kako bi uspostavili red.

Upravo tajnici i računovođe svojim poslovima omogućuju da u školi vlada red i sigurnost te da se svi koji pohađaju školu u njoj mogu osjećati kao kod kuće, odnosno doživjeti je kao svoj dom.

Zatim je Terezija Marić u svom izlaganju o digitalizaciji uredskog poslovanja upoznala tajnike s promjenama i novitetima u novoj Uredbi o uredskom poslovanju, koja će u potpunosti stupiti na snagu 1. siječnja 2023. godine. Objasnila je koji su ciljevi digitalizacije uredskog poslovanja i na koji način će funkcionirati.

Karla Lojen i Snježana Kao u daljnjem tijeku skupa predstavile su CARNET-ov program *Sigma*, koji svim školama omogućuje prelazak na digitalan način poslovanja. Prikazale su na primjerima kako praktično izgleda rad u navedenom programu.

NUKŠ/Tiskovni ured HBK-a

SUSRET TRAJNE FORMACIJE RAVATELJA I STRUČNIH SLUŽBI KATOLIČKIH ŠKOLA

Trajna formacija ravnatelja i stručnih službi katoličkih škola u Republici Hrvatskoj, u organizaciji Nacionalnog ureda HBK-a za katoličke škole te Agencije za odgoj i obrazovanje, održana je 11. studenoga 2022. godine u prostorima Župe i Samostana sv. Antuna Padovanskoga na Svetom Duhu u Zagrebu. Tema ovogodišnje formacije bila je *Suvremeni izazovi za katoličke škole*.

Na skupu su sudjelovali ravnatelji, duhovnici, vjeroučitelji, te stručni suradnici osnovnih i srednjih katoličkih škola s ciljem zajedničkog promišljanja, međusobne razmjene iskustava, te duhovnog i profesionalnog rasta kako bi što kvalitetnije provodili odgojno-obrazovni projekt katoličkih škola.

Nakon uvodne molitve u crkvi sv. Antuna Padovanskoga, susret je nastavljen u župnoj dvorani samostana gdje je sve sudionike pozdravio Ivica Žuljević, predstojnik Nacionalnog ureda HBK-a za katoličke škole. Zatim je prisutne pozdravila dr. Dubravka Brezak Stamać, ravnateljica Agencije za odgoj i obrazovanje, istaknuvši vrijednosti, posebnosti i bogatstvo koje svojim djelovanjem daju katoličke škole obrazovnom sustavu Republike Hrvatske.

Prvo predavanje održao je Boris Vampula, voditelj odsjeka za međunarodnu suradnju i projekte EU-a iz Agencije za odgoj i obrazovanje, o temi Škola kao prostor projekata. U svom izlaganju predstavio je

najvažnije sastavnice za uspješno pisanje i izradu projekata, posebice onih financiranih sredstvima EU-a. Drugo predavanje imao je dr. Zoran Turza, profesor s Hrvatskog katoličkog sveučilišta u Zagrebu, o temi *Crkva, identitet katoličke škole i dijalog*. U kratkim crtama predstavio je dokument Kongregacije za katolički odgoj i obrazovanje *Identitet katoličke škole za kulturu dijaloga* te predstavio određena poimanja i shvaćanja Crkve tijekom povijesti.

Središnji dio susreta bilo je euharistijsko slavlje u župnoj crkvi sv. Antuna Padovanskog koje je predvodio predstojnik Ureda Ivica Žuljević, uz koncelebraciju dvadesetak ravnatelja, duhovnika i vjeroučitelja u katoličkim školama.

Nakon zajedničkog domjenka popodnevni dio susreta nastavljen je u radionicama. Organizirane su četiri radionice: dr. Kristijan Sedak imao je radionicu o temi *Upravljanje, promjene i liderstvo*, zatim dr. Ana Haramina *Pitanja otpornosti*, Željka Čaleta-Car i Jelena Škugor iz službe Katoličke osnovne škole iz Šibenika *Međusobne suradnje stručnih službi* te Mara Stipić Bagarić iz Razvojne agencije NORA u Novskoj o temi *Pripreme i prijave natječaja za škole*. Susret je završio zajedničkom molitvom u crkvi sv. Antuna Padovanskoga.

NUKŠ/Tiskovni ured HBK-a

HRVATSKA BISKUPSKA KONFERENCIJA

HR-10000 ZAGREB, Ksaverska cesta 12A

Tel. 01 5635 001

e-mail: hbk@hbk.hr

www.hbk.hr

ISSN 1332-2354

GODIŠTE XXI. ▣ ZAGREB 2022. ▣ BROJ 2 (32)

